

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI

2020

Vas Megye Területfejlesztési Konceptiója

2.0 változat

Készítette: Vas Megye 2012. évi Területfejlesztési Konceptiója felülvizsgálatával
a Vas Megyei Önkormányzati Hivatal

2021. április

Tartalom

1.	Vas megyére értelmezhető külső környezet vizsgálata.....	4
1.1.	A megye fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten	4
2.	Természeti adottságok, természeti erőforrások és a környezet állapotának elemzése	7
2.1.	Természeti adottságok (éghajlat, földtan, talajtan, vízrajz, domborzat, élővilág).....	7
2.2.	A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása.....	8
2.3.	A táj jellemzői	9
2.4.	Természet- és tájvédelem	9
2.5.	Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők.....	10
2.6.	Szennyezett területek számbavétele	12
2.7.	Felszíni és felszín alatti vízkészletek.....	12
2.8.	Energiaforrások	13
2.9.	Árvíz- és belvízveszély, fakadóvíz, vízkárelhárítás	14
2.10.	Épített környezet és a kulturális örökség védelme (műemlékek, régészeti lelőhelyek) 15	
3.	Gazdasági bázis.....	17
3.1.	Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, üdülés, idegenforgalom, vízgazdálkodás, ipar, szolgáltatás stb.	17
3.2.	Térszerkezeti vonatkozások	23
3.3.	Vállalkozások helyzete.....	24
3.4.	Turizmus.....	27
3.5.	A területi innovációs potenciál.....	29
4.	Társadalmi környezet.....	31
4.1.	Kulturális adottságok, értékek	31
4.2.	Területi identitás, civil aktivitás, települési külkapcsolatok.....	33
4.3.	Humán erőforrások.....	35
5.	Közlekedési és kommunális infrastruktúra	40
5.1.	Vonalas rendszerek, létesítmények	40
5.2.	Vízellátás.....	47
5.3.	Szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz és szennyvíziszap elhelyezés.....	48
5.4.	Energiaellátás	49
5.5.	Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás	49
5.6.	A települések humán szolgáltató intézményei	50
5.7.	A megye lakásállománya	56
6.	A településhálózat adottságai	58
6.1.	Településhierarchia	58

6.2.	A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai (nemzetközi és nemzeti hálózatok, vonzáskörzetek, agglomerációk)	64
6.3.	A térszerkezeti elemek azonosítása, a térszerkezet időbeli alakulása, a térségi terület-felhasználás változásai, tendenciák értékelése	65
7.	A Vas megyét érintő tervezési-fejlesztési környezet áttekintése	68
7.1.	A térséget érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése.....	68
8.	A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása.....	70
9.	A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének elemzése.....	71
10.	Helyzetértékelés.....	73
10.1.	A megye erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása	73
10.2.	A megye lehetséges fejlesztési irányainak bemutatása, és ezek alapján a lehetséges cselekvési területek azonosítása.....	77
11.	A megye jövőképe	78
12.	A megye célrendszerének bemutatása.....	79
12.1.	A megye fejlesztésének átfogó céljai	79
12.2.	A megye fejlesztésének stratégiai céljai.....	81
13.	A célrendszer koherencia vizsgálata	91
13.1.	Belső koherencia vizsgálat.....	91
	A jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása	91
13.2.	Külső koherencia vizsgálat.....	93
14.	Térhasználati fejlesztési elvek.....	106
15.	A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere, a koncepció üzenetei.....	109
16.	A tervezési folyamat, a társadalmasítás és legitimáció leírása	113

1. Vas megyére értelmezhető külső környezet vizsgálata

1.1. A megye fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten

a.) Globális és európai gazdasági és társadalmi folyamatok

Európa globális gazdasági pozíciójának relatív gyengülésének folytatódása és a koronavírus okozta gazdasági válság elmélyülésének kockázata

Várható következmény: a globális ellátási láncok sérülékenysége miatt megnövekszik a nemzeti szintű, vagy helyi megoldások iránti igény. Várható az európai uniós források válságkezelésre történő átirányítása, a vállalati, vállalkozási szférában a beruházások csökkenése, egyes ágazatok helyzetének, súlyának teljes átrendeződése, a munkanélküliség emelkedése.

Az automatizált gyártási folyamatok, a robotika terjedése fokozódik, elsősorban a nemzetközi nagyvállalatok körében

Várható következmény: átalakul a vállalkozások termelési struktúrája, ezzel együtt munkaerő-szükséglete, ami a munkaerőpiac drasztikus átalakulásával járhat, és kikényszeríti az oktatási rendszer szemléletváltását.

Folytatódik a feldolgozóipari kapacitások átrendeződése Európából az ázsiai gazdaságok irányába

Várható következmény: megnő a helyi gazdasági környezet által kínált előnyök – kiemelten a munkaerő képzettségének és a globális piacok elérhetőségének – szerepe a vállalati beruházási döntésekben.

A fejlődés innováció-vezérelt jellege megerősödik, az innováció keletkezési helyei elsődlegesen a világgazdaságba integrálódott városok és városi agglomerációk. Az innovációt elsődlegesen a policentrikus városhálózat közvetíti az európai térségben.

Várható következmény: egyrészt megnő annak jelentősége, hogy a térség mennyire képes kapcsolódni az innovációban élen járó globális központok hálózatához (elsődlegesen Bécsen, illetve Budapesten keresztül), másrészt, hogy önmaga, belső erőforrásaira támaszkodva, mennyiben képes az innováció helyi szintű generálására, illetve a befogadásra és alkalmazásra.

A járműgyártás terén bekövetkező, a belsőégésű motorral szerelt járművek felől a villamos meghajtású járművek irányába mutató trendváltás erősödik, az elektromotorral szerelt járművek piaca dinamikusan bővül

Várható következmény: A járműgyártáshoz kapcsolódó, megyében működő beszállítók, amelyek a robbanómotoros járművek felépítésével összefüggő alkatrészeket gyártanak, kénytelenek átalakítani tevékenységüket, amely jelentős kihatásokat generálhat a munkaerőpiaci folyamatokra is a megyében.

Az energiaárak növekedése, az energiaforrások diverzifikációjára való törekvés, a megújuló energiák részarányának növelésére irányuló politikák erősödése, illetve a megújuló energiák felhasználásának gazdasági és technológiai lehetőségeinek bővülése

Várható következmény: A megye kiváló adottságaira építve eredményesen kapcsolódhat be a megújuló erőforrásokon alapuló energiatermelésbe (elsősorban napenergiára és termálvízre alapozott módon), másrészt a megye településszerkezetéből adódóan a helyi és térségi összefogásra alapozott energiatermelő kisrendszerek jelentősen hozzájárulhatnak az energiaellátás racionalizálásához.

Az információs és kommunikációs technológiák, a digitalizáció további térnyerése, ezen belül a mobiltechnológiára épülő és üzleti célú alkalmazások relatíve gyorsabb fejlődése

Várható következmény: A megye településszerkezetéből adódóan a technológiák szélesebb körű használata jelentős mértékben járulhat hozzá a vidéki életminőség javításához és a közszolgáltatások racionális szervezéséhez. Ennek kapcsán kihívás, hogy az aprófalvas térségekbe is eljusson megfelelő kapacitással a szélessávú internet-hálózat, valamint teljessé váljon a mobiltelefon hálózat lefedettsége.

b.) Nemzeti, illetve regionális jellegű gazdasági és társadalmi folyamatok

A relatív elmaradott keleti területek preferenciájának fennmaradása a fejlesztéspolitika országos célrendszerében

Várható következmény: Az elmúlt években érdemben nem csökkent a legfejletlenebb térségek gazdasági-társadalmi elmaradása, ezért a központi kormányzat beruházási preferenciájában a kelet-magyarországi megyék továbbra is prioritást élveznek.

Az egészséges életmódra, testi és lelki egészségre való személyes törekvések erősödése – részben a koronavírus-járvány hatásaként –, ennek részeként a turizmus aktív, gyógy- és szelíd formái iránti igény, illetve a belföldi turizmus várható erősödése.

Várható következmény: Vas megye kiváló adottságokkal rendelkezik a turizmus tekintetében (gyógy- és termálfürdők, klimatikus környezet, érintetlen táj), így a fejlesztési forrásokat érdemes erre fókuszálni, másrészt pedig olyan fejlesztéspolitikai stratégiát érdemes követni, amely fenntartható módon megőrzi a táji, természeti és kulturális örökség vonzerőként kihasználható elemeit és azokat kreatív, újszerű interpretációk mentén mutatja be.

Erősödik a keleti országrészek, illetve országok felől, elsősorban munkavállalási okokból történő vándorlás trendje, az ebből fakadóan a jelentősebb gazdasági potenciállal rendelkező városokra háruló nyomás fokozódik

Várható következmény: Elsősorban a megyeszékhely, de a megye középvárosai szintjén is növekszik a településeken életvitelszerűen tartózkodó (nem feltétlenül bejelentett) lakosok száma, amelyet a települések alapvető infrastruktúrája és közszolgáltatásai egyre kevésbé tudnak kiszolgálni. Ennek eredményeként a lakóingatlanok és bérlemények iránti kereslet tovább növekszik, amely a városképet jelentősen befolyásoló társasházi építkezések számának emelkedését, az úthálózatok és parkolóhelyek túltelthettségét, valamint az alapvető közszolgáltatások (egészségügyi alapellátás, bölcsődei és közoktatási intézmények) kapacitásainak relatív elégtelenségét okozza. A koronavírus járvány hatásaként említendő emellett a fővárosi, városi népesség vidékre költözésének trendje, ami azonban a kistelepülések ellátórendszereinek és szolgáltatásainak tervezése kapcsán jelenthet kihívásokat, amennyiben a folyamat tartóssá válik.

Folytatódik a népesség idősödésének tendenciája, elsősorban a megye vidéki térségeiben.

Várható következmény: Számítani lehet arra, hogy a kistelepülések lakosságának elöregedése folytatódik, ami a humán ellátó rendszerek racionális, gazdaságilag fenntartható megszervezésének és működtetésének kérdésére irányítja a figyelmet és a szolgáltatások újszerű módon való megszervezését kényszerítheti ki.

A mezőgazdaság és élelmiszer-termelés terén egyrészt a minőségi (ellenőrzött és magas minőségű) termékek iránti kereslet várható lassú emelkedése, emellett az olcsóbb termékek által támasztott verseny erősödése.

Várható következmény: A megyében célszerű a helyi mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek alapanyag-termelésének, illetve feldolgozásának és értékesítésének rendszerét továbbfejleszteni, annak érdekében, hogy a megye adottságai és hagyományai a gyakorlatban jobban kihasználhatóak legyenek. A termékek minőségének és a terméshozamnak a (fenntarthatósági szempontokat integráló módon történő) növelése egyaránt megköveteli korszerű technológiák alkalmazását (gépesítés, informatika, kemikáliák használata és biotechnológia, valamint a modernizációhoz szükséges fejlesztési menedzsment-kapacitás terén egyaránt), amelyhez szükséges a magasan képzett munkaerő (agrármérnökök, menedzserek) számának növelése.

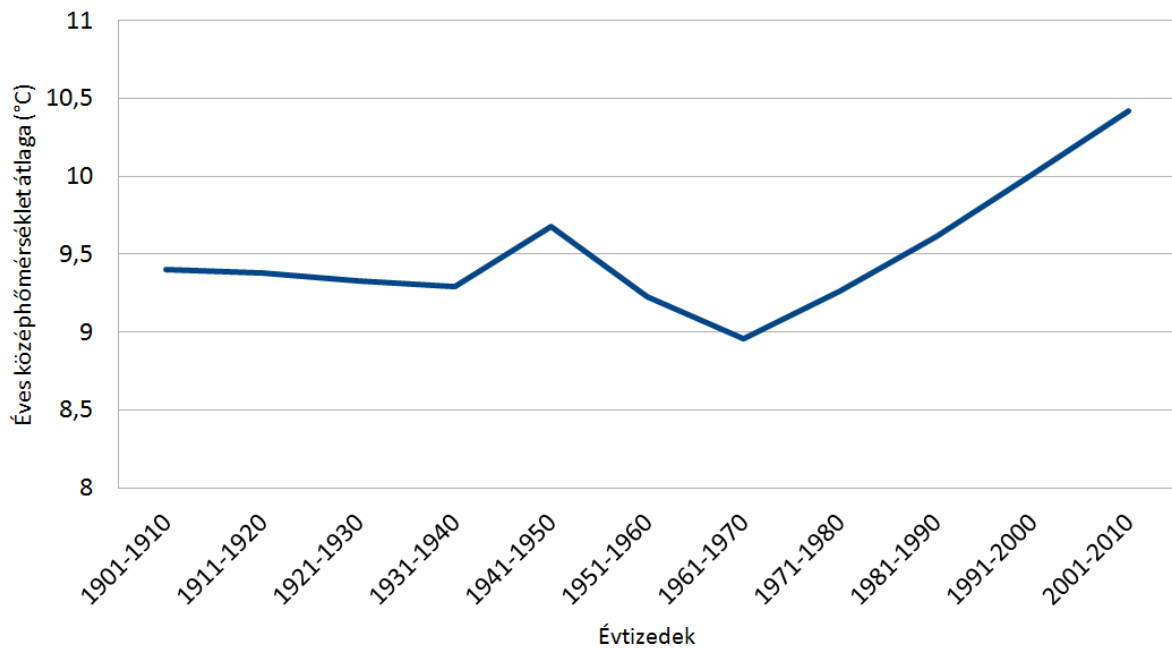
c.) Jellemző környezeti folyamatok

Bár az egy főre jutó éves nettó CO₂-kibocsátás terén Magyarország helyzete (6 t/fő/év) az EU tagállamaihoz képest az átlagnál (8 t/fő/év) kedvezőbb, de hazánkban is egyre inkább előtérbe kerül az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentésére irányuló törekvés, ami – jellemzően – az energiatermelésben és felhasználásban jár jelentős következményekkel: előtérbe kerül a megújuló energiaforrások használata, illetve a kibocsátás drasztikus csökkentésére irányuló törekvések. Ez utóbbi folyamatok elsődlegesen a közlekedés fejlesztésének trendjeire, valamint az építőipari követelményekre vannak hatással.

További jellemző hatás a fűtési, illetve hűtési energia-igény jelentős csökkenésére való igény, az energetikai korszerűsítés, mind a köz-, mind a lakó épületek vonatkozásában. Mindezekkel párhuzamosan a fűtési-hűtési rendszerekbe a megújuló energia felhasználására építő új, jelenleg még költséges beruházások megvalósítása

szükséges, amihez napjainkban az állami ösztönzők nélkülözhetetlenek. Jelentős mértékben befolyásolhatja továbbá a kibocsátást az ipar4.0 kiváltotta hatások – a digitalizáció és kapcsolódó IT-technikák felfutása (mely hatást a COVID-19 járványhelyzet számos tekintetben még fel is gyorsít) -, melyek viszont a kibocsátás növekedése ellen hatnak, ugyanakkor jelentős társadalmi, szociológiai, és nem utolsósorban munkaerő-piaci folyamatokat indukálnak.

Egyértelműen előtérbe kerül a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás kérdése. Az éghajlat változására vonatkozó szemléletes adat, miszerint Szombathely térségében az éves középhőmérséklet átlaga a múlt század elejétől egészen az 1990-es évekig 9-9,5°C körül mozgott, azt követően azonban, a 2000-es évek végére elérte a 10,5 °C-ot is.

1. ábra: Szombathely átlaghőmérséklete az 1901-2010. időszakban (forrás: Vas Megye Klímastratégiája)

A megyében a klímaváltozás hatásai szinte minden szektorra hatással vannak, az egészségügytől kezdve a gazdaságon át a közszolgáltatásokig, infrastrukturális beruházásokig. A jelenség hatásainak kutatása, modellezése, a hatásokra történő felkészülés, azok minél hatékonyabb kezelése kiemelt jelentőséggel bír. A szélsőséges időjárási helyzetekkel gyakoribbá váltak a hirtelen lefutó árvizek, illetve szárazságok. Az erre való felkészülés magában foglalhatja az időben kevésbé egyenletes csapadék-eloszlás hatásainak mérséklését, pl. a csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek, illetve víztározók és öntözési rendszerek kapacitásainak növelését. A hőmérséklet növekedése a honos fajok életterének beszűkülését okozhatja, amely elsősorban a mezőgazdaságot, illetve az erdőgazdálkodást érinti a legközvetlenebb mértékben. A hóhullámok gyakoriságának növekedésével az egészségügyi ellátórendszer érintő kihívásokat is kezelni szükséges.

A fentebb vázolt folyamatok mellett a megye fejlődését jelentősen meghatározzák az EU és Magyarország nemzeti fejlesztéspolitikai törekvései és céljai is. Ezeket a Helyzetelemzés 7. fejezete tekinti át.

2. Természeti adottságok, természeti erőforrások és a környezet állapotának elemzése

2.1. Természeti adottságok (éghajlat, földtan, talajtan, vízrajz, domborzat, élővilág)

Éghajlat

A kontinentális éghajlatú megye nyugati része Magyarország legcsapadékosabb területe. Az éves átlagos csapadékmennyiség a Kőszegi hegységben és az Őrségben eléri a 750-800 millimétert, attól keleti irányban a mennyiség 600-550 milliméterig csökken. A csapadék éves átlagos mennyisége a középhőmérséklethez hasonlóan érzékelhető változást mutat a legutóbbi évtizedekben, Szombathely térségében például az 1980-as évektől kezdődően jellemzően már nem haladja meg a 600 mm-t (a XX. század első éveiben még 750 mm körüli értékeket mértek, de még az 1960-as években is közelítette a 700 mm-t az érték). Az évi átlaghőmérséklet 8,5-9,5 °C körüli, az éves napsütéses órák száma 1 800. Az uralkodó szélirány a megye nyugati felében északi, a keleti felében észak-nyugati.

Földtan

Vas megye területén az egymást követő földtörténeti korok erős szerkezeti tagoltságot okoztak, amelynek következményeként a megye területe geológiai értelemben heterogén, ahol földtani jellegükben eltérő tájak helyezkednek el. A megye területét az építőipari, ásványi nyersanyagok (homok, kavics, agyag, alginít, bazalt, bazalttufa) nagy mennyisége és a gazdag hévízkészlet jellemzi. Torony határában a talajfelszín alatt lignitmező terül el, amelynek kitermelését táj-, természet- és környezetvédelmi okokból nem engedélyezték (hasonló okok miatt, a klímavédelmi célok energiapolitikai trendekre gyakorolt hatásai következtében nem várható az Őrségben feltárt kőolaj kitermelése sem, amely a turisztikai fejlesztések létalapját is veszélyeztetheti). Gércs térségében európai szinten is egyedi alginítvagyont tártak fel, amelynek komplex talajjavító anyagként történő hasznosítása kiterjesztési pont lehet. A megyében bőséges és kiaknázzható mennyiségben található természetes CO₂- készlet, melyet Répcelak térségében hasznosítanak.

Talajtan

A megye talajviszonyai a domborzat, a klíma és a növényzet, mint fő talajképző tényezők változásait követik, ennek megfelelően változatos, de összességében gyenge-közepes minőségűek a talajok. A megyének az északi és középső térségei a szántóföldi mezőgazdálkodás számára legjobb adottságú területei. A Rába-síkság csapadékosabb részén gyengébb termőképességű barna erdőtalajok és a rossz vízgazdálkodású, pangóvízes pszeudoglejes barna erdőtalajok találhatóak. A Kemeneshát Rába és Zala által közrefogott nyugati részét a talajtípusok nagyobb homogenitása jellemzi. Az uralkodó talajtípus az agyagbemosódásos barna erdőtalaj.

Vízrajz

Vas megye felszíni vizekben és felszín alatti vizekben egyaránt gazdag. A terület nagy része a térség legjelentősebb folyójának, a Rábának vízrendszeréhez tartozik, de jelentős területet fed le a Zala és a Mura vízgyűjtője is. Vas megye folyója a Rába, a főbb kisvízfolyások a Gyöngyös, Pinka, Répce, Marcal, Kerka és a Sorok-Perint. A megye legjelentősebb tavai: Szajki-tó, Gersekaráti-tó és az Őrség-Vendvidéken található Vadása-tó, Bajánsenyeyi-tó, Máriaújfalu-tó, valamint Döröskei-tó és Lukácsházi árvízvédelmi tározó anyagnyerőhelyén létesített Abért-tó. A talajvíz összefüggően és legnagyobb bőségben a Gyöngyös-, a Répce- és a Rába-menti nagy tárolóképességű kavicsos síkságokon jelentkezik. A rétegvíz az összetett, jelentékeny tárolókapacitású és vastag rétegsorok következtében a megyében mindenütt feltárható, mennyisége azonban területileg változó.

Domborzat

A megye sajátos természeti erőforrásai közé sorolhatók a tájképi értékekben gazdag szubalpin közephegységi és dombsági tájai, illetve a Kemenesalja és a Marcal-medence bazaltkúpjai. A megye nyugati peremén emelkedő Alpokalja a legnagyobb átlagmagasságú tagolt közephegységi és dombsági térszíneket foglalja magába. A Sopron-Vasi síkság helyenként tökéletesen sík felszíne fekszik legalacsonyabban, míg a Kemeneshát tagolt dombsági, illetve hullámos fennsíkszerű felszíne kismértékben környezetétől magasodik.

Élővilág

A megye növény- és állatvilága gazdag és sokszínű, ahol keverednek a pannon és az alpi flóra és fauna elemei. A természetes növényzet a megye nyugati, határmenti sávjában képez nagyobb kiterjedésű, összefüggő területet. Az Alpok hegytömegének közelsége és a nedvesebb klíma érzeteti hatását, a legnyugatibb, magasabb térszíneken a zárt összefüggő erdőségek máig fennmaradtak, és a kelet-alpesi flóra- és faunaelemek, társulások dominálnak. Az országos átlagnál hűvösebb és csapadékosabb táj eredeti természetes növénytakaróját jellemzően erdei fenyvesek, bükkösök, zárt tölgyesek, valamint gesztenyeerdők alkotják.

2.2. A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása

1990 óta 27 ezer ha-ral csökkent a hasznosított mezőgazdasági terület nagysága

A megyében a rendszerváltást követően az egyik legjelentősebb területhasználat változtatás a gyepek esetében következett be, 2000-ig a gyepterületek közel 75%-a megszűnt, helyüket elsősorban erdők és a beépített területek foglalták el. 2000-2010 között a megyében az országos tendenciához hasonlóan csökkent a hasznosított mezőgazdasági területek nagysága, a 2010-2020 között bekövetkezett csökkenés azonban jelentősen meghaladta az országos átlagot.

A legjelentősebb területi visszaesés a gyümölcsösökben következett be, az eltűnő gyep, illetve szántóterületek rovására az erdőterületek és a kivett területek növekedtek. A megye erdőterületeinek nagysága az 1960-1990 közötti egyenletes növekedését követően nem változott nagyságrendileg.

A 2019. évi művelési ágak szerinti megoszlási adatokat vizsgálva Vas megyében az országos átlagot egyedül az erdősültségi (27,67 %) mutató haladja meg markánsan: a megye összes erdőterülete 94 000 ha.

Az országos átlaghoz hasonló a szántó- (47,43 %) és kivett területek (19,74 %), valamint a kertterületek (0,38 %) százalékos értéke.

Az országos átlagot jelentősen, mintegy 4,5 százalékponttal alulmúlja a megye gyepterületeinek (4,00 %) adata. Szintén országos átlag alatti a gyümölcsös- (0,50 %), a szőlőterületek (0,2 %), a nádasok (0,09 %), és a halastavak (0,03 %) aránya. A horgászati célú hasznosítás alatt álló halgazdálkodási vízterületek mérete 15000 ha.

Az 1990-es évek elején a kb.160 ezer hektáros szántóterületen a 2010-es évek végére a gabonafélék területi részaránya jelentősen bővült (a búza 35-40 ezer ha közötti területe az évtized végére 40-45 ezer ha-ra növekedett) míg az ipari növények területe többszörösére bővült (repcét 2000-hez képest 2017-ben közel 9-szer akkora területen vetettek) a takarmánynövények rovására. A gazdák jelentős része az olajnövényekben találta meg azt az árunövényt, amelyhez Vas megye klimatikus és talajtani adottságai megfelelnek és rentábilisan termeszthetők. A feldolgozóüzemek zömének megszűnése után egyre kisebb területen termelnek cukorrépat. Az állattenyésztés háttérbe szorulása miatt a takarmánynövények termőterülete jelentősen zsugorodott. A legnagyobb visszaesést a sertésállomány szenvedte el, amely a 2000. évi 85 ezer db-ról 2015-re 26,5 ezer db-ra csökkent. A termésátlagok a legfontosabb haszonnövények esetében a technológiai fejlődés és a precízebb gazdálkodási módszerek eredményeként jelentősen (kb. másfélszeresére) emelkedtek, ugyanakkor a klímaváltozás hatásai már középtávon is jelentős kihívások elé állíthatják a szektort.

2.3. A táj jellemzői

A megye tájtani szempontból heterogén képet mutat, területén 5 középtáj, és ezek részeként 16 kistáj osztozik. Vas megye legmagasabb térszínű, egyetlen középhegységi területe a Kőszegi-hegység, amelyet erősen tagolt felszíne, szubalpin éghajlati jellege, összefüggő erdei fenyvesei, bükkösei és hegyi kaszálórétjei tesznek tájképileg gazdaggá. A hegységet övező hegyláb felszín a Kőszeghegység, amelyet a hegységben eredő vízfolyások hordaléka borít, felszíne enyhén lejtősödő, jobbára tölgyesekkel, kisebb részt lehúzódo fenyvesekkel borított elegyengetett síkság, illetve fennsík. A Kőszegi-hegységtől délre emelkedik ki a Vas-hegy tömege. A hegyláb felszín folytatása déli irányban a szubatlanti éghajlati jellegű, helyenként fenyvesekkel, tölgyesekkel borított, kavicstakarós fennsík a Pinka-sík, amelyet nagyjából szántóként hasznosítanak. A megye nyugati kiszögellését elfoglaló Vasi-hegyhát vízben, csapadékban bővelkedő, szubalpin éghajlatú, erősen felszabdalt eróziós-deráziós dombság. Hasonló jellegű a kevésbé tagolt Rába-völgy és az országhatár között elterülő Felső-Őrség. A Kőszeghegység hegyláb felszínétől keletre terül el az a vízfolyásokkal sűrűn behálózott hordalékkúp-síkság, a Gyöngyös-sík. A patakok mentén a rétek, legelők és ártéri ligeterdők dominálnak. A Gyöngyös síkvidéke a Répce-síkba megy át. A kavicstakarós hordalékkúp-síkságon képződött barna erdőtalajokon nagyjából cseres-tölgyes erdőket, kisebb részt szántókat találunk. A megye középső sávjában húzódik keresztül a Rába-völgy és a Rábai teraszos sík. A folyóhoz közeli sávban a réti öntéstalajokon szántók, rét, legelő és ártéri ligeterdők a jellemzőek. A Rába völgyét a nyugati oldalon kísérő Rábai teraszos sík a megye csaknem tökéletesen sík felszínei közé tartozik. Már a Kisalföld része a Kapuvári-sík, amelynek megyébe eső nagyobb magasságú déli pereme a Rába által feltöltött tökéletes síkság, ahol a réti öntéstalajokon túlnyomóan szántókat, néhol ártéri ligeterdőket találunk. A megye Rába-völgytől keletre elterülő részét csaknem teljesen a Kemeneshát foglalja el. A szubatlanti éghajlati jegyeket mutató Felső-Kemeneshát rövid vízfolyások völgyei által alaposan tagolt, kavicstakarós dombvidék, illetve fennsík. Az Alsó-Kemeneshát alacsonyabb térszínű, elegyengetett felszínű hordalékkúp síkság. A Kemeneshát Marcal felé lealacsonyodó folytatása a Kemenesalja, amelynek teraszos hordalékkúp síkságát helyenként patak völgyek teszik változatossá. Felszínét nagyjából szántók, másutt cseres tölgyes erdők, illetve vízfolyások mentén rétek, legelők borítják. A Marcal völgye ligeterdőfoltokkal tarkított, túlnyomóan szántókkal borított alacsonyártér. A megye legdélebbi kiszögellését a Felső-Zalavölgy és a Kerka-vidék északi része foglalja el. A Felső-Zalavölgy teraszos folyóvölgyét a túlnyomóan réti talajokon kialakult rétek, legelők, kisebb részt szántók, a magasabb térszíneket erdők uralják. A Kerka-vidék a Zala és a Kerka folyók mellékvölgyei által tagolt, szubalpin éghajlati jegyeket mutató dombvidék, amelyet fenyő és bükk elegyes tölgyesek, illetve szántók borítanak.

2.4. Természet- és tájvédelem

Vas megyében található természetvédelmi oltalom alatt álló területek:

Nemzeti parkok: az Őrségi Nemzeti Park - összterülete 43 933,5 hektár, melyből 42 281,6 hektár esik Vas megye területére; Fertő-Hanság Nemzeti Park 1999. évi bővítése során váltak a nemzeti park részévé a Répce menti területek, melyek egy része Vámoscsalád és Nagygeresd községek területére esik.

Tájvédelmi körzetek: Kőszegi Tájvédelmi Körzet (4 297,4 ha) és a Sághegyi Tájvédelmi Körzet (238,6 ha);

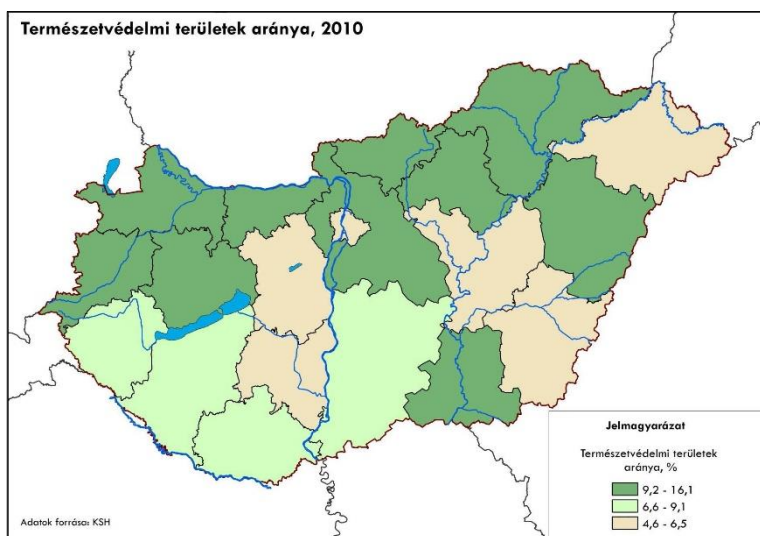
Természetvédelmi területek: Jáki Kardvirágos Erdő, Jeli Arborétum, Kámoni Arborétum, Körmenyi kastélypark, Kőszegi-tőzegmohás láp, Sárvári Arborétum, Szelestei Arborétum, valamint a nemesmedvesi emlékhely.

Országos átlagnál jóval magasabb a védett természeti területek aránya

Országos jelentőségű védett természeti területek aránya jóval meghaladja az országos átlagot (9,1%) Vas megyében, az összes terület 14,3 %-a (47 523 ha) tartozik ebbe a kategóriába, amely kiváló alapot ad az aktív turisztikai tevékenységekre. Az elmúlt évtizedekben Európa számos országában jelöltek ki védett erdőrezervátumokat, amelyek nagy része változatos erdőszerkezetű, gazdag és különleges növény- és állatvilággal rendelkezik, és természetes dinamikát mutat. A hazai hálózat jelenleg 63 erdőrezervátumból áll, amelyből a megyében az alábbi 4 rezervátumot jelölték ki:

2. ábra: Természetvédelmi területek aránya, 2010

- Hosszú-völgy Erdőrezervátum (Velem); területe 145,7 ha (magterület: 37,6 ha);
- Szabó-völgy (Felsőszölnök); területe 63,6 ha (magterület: 24,4 ha);
- Szalafő Erdőrezervátum (Szalafő); területe 94,6 ha (magterület 13,3 ha);
- Pap-erdő (Szakonyfalu); területe 25 ha (magterület: 20,7 ha).

Az EU ökológiai hálózatának részét képező Natura 2000 területek védelmében különösen hangsúlyos a hagyományos gazdálkodási módok szerepe, ahol a rezervátumszerű védelem helyett a társadalmi, kulturális, gazdasági és természetvédelmi érdekek összehangolására alapozó megóvás került előtérbe. Vas megye területén található Natura 2000 területek:

- Különleges madárvédelmi terület: Őrség;
- Különleges természet-megőrzési terület: Gyöngyös patak és a kőszegi Alsórét, valamint a Kölet-tető.

Kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek (Vas megyében 179 954 ha): Ablánc-patak völgye, Csöngői legelő, Gércei tufagyűrű és láprét, Kemenessömjéni cserjés legelő, Kenyeri reptér, Kőszegi-hegység, Marcal-medence, Répce-mente, Öregcser, Őrség, Pinka, Rába és Csörnök-völgy, Ság-hegy, Váti gyakorlótér.

A „Nemzetközi jelentőségű Vadvizek Jegyzék”-ébe Vas megyében a Rába-völgy tartozik, mely kiterjedése 9 475 ha.

A természeti értékek megóvása érdekében az utóbbi években az invazív fajok elleni védekezés is fontos szerepet játszik, így például a kaukázusi medvetalp állományainak felszámolása.

2.5. Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők

Vas megyéről általánosságban elmondható, hogy a rendszerváltás előtti évtizedekben sem terhelte számottevő ipari eredetű szennyezés, tekintettel arra, hogy nehézipar nem települt a megyébe. A megyében az elmúlt 20 évben főként feldolgozóipari üzemeket létesítettek, melyek új termelőkapacitásainak kialakítása során fokozottan érvényre jutott a károsanyag-kibocsátás minimálisra szorítása, a környezeti kockázatok alacsony szinten tartása. A nagyobb üzemeknek helyet adó városok (Szombathely, Körmend, Sárvár, Szentgotthárd, Kőszeg) gazdasági létesítményeitől eltekintve a megye területének levegőminőségét térségi hatású háttérszennyezés nem terheli.

A megye légszennyezettségi állapota általánosságban jónak mondható, a mérőhelyek többségén a légszennyező anyagok koncentrációja határérték alatti. A megyében működő mérőpontokon a 2017-2019. évi éves átlagadat alapján kizárólag a benz(a)pirén tekintetében minősült határérték feletti a levegőminőség (Szentgotthárdon mindhárom évben, Szombathelyen 2018-ban), minden más paraméter

esetében a 2019. évi légszennyezettségi index „kiváló” értékeket mutatott. A legszennyezettebb értéket jellemzően a forgalmas közlekedési csomópontok adatai mutatják. Szálló por (PM10) tekintetében a 24 órás határérték túllépések jellemzően a fűtési szezonban figyelhetők meg (leginkább a fosszilis tüzelőanyagok égetése, a tüzelőberendezések nem megfelelő állapota és a helytelen tüzelési technikák következtében), de az éves átlagok a határérték alatt maradtak.

A legnagyobb ipari kibocsátók többsége a megyeszékhelyen működik. Ezek közül a jelentősebbek a Falco Zrt. forgácslapgyártó telephelye (por és nitrogén-oxidok), a MÁV Vasjármű Javító és Gyártó Kft. szombathelyi telephelye (oldószeres), a BPW-Hungária Kft. Körmenyi úti telephelye (nitrogén-oxidok) a Szombathelyi Távhőszolgáltató Kft. telephelyei (füstgázok) és a Metal Hungaria Holding Zrt. (oldószeres) telephelye. Szombathely legjelentősebb kibocsátója a Falco Zrt. forgácslapgyára, amely az elmúlt évek környezetvédelmi beruházásának köszönhetően csökkentette a szilárd szennyezőanyag emisszióját (a vállalkozás a szállópor PM10, PM2,5 és formaldehid komponens vonatkozásában folyamatos immisszió mérésre kötelezett).

Vas megyében különösen a nagy közúti forgalmat lebonyolító főútvonalak belterületi szakaszai okoznak légszennyezési problémákat, amelyekre az elkerülő szakaszok, illetve a gyorsforgalmi úthálózati fejlesztések jelenthetnek megoldást. Az elkerülő útvonalak ellenére a megyeszékhelyen belüli gépjárműforgalom dinamikusan növekvő tendenciát mutat.

A zajterhelés vonatkozásában elmondható, hogy a zajkibocsátási határértékeket a legtöbb termelő- és feldolgozó üzem betartja. A legtöbb zajproblémát az okozza, hogy egyes üzemek lakóterületekkel határosak, továbbá már meglévő ipari létesítmények közelében is előfordult új lakóövezetek kijelölése. Jellemzően lakossági panaszra adhat okot a lakóterületekbe ékelődött kisebb műhelyek zaja. További zajterhelés jelentkezik a főútvonalak belterületi szakaszain. Azon esetekben, ahol az elmúlt évtizedben megépültek a települési elkerülő utak, a levegő szennyeződés csökkenése mellett a zajterhelés is jelentősen mérséklődött.

Vas megyében az ivóvíz előállítása talajvízből, rétegvízből, parti szűrésű és forrásvízből történik. A vízfogyasztás visszaesése miatt a kiépített vízbázisok bővítése nem szükséges, a víztermelő kapacitások meghaladják az igényeket. A kitermelt ivóvizek megfelelő kezelése a megyében megoldott. A felszíni és a felszín alatti vizek, valamint a talaj minőségét jelentősen befolyásolja a települések vízellátási és csatornázottsági szintje és az ebből számítható közműháló nagysága. A közműháló a fejlesztések eredményeként folyamatosan záródik, százalékpontos értéke 2010-ben 25,8% volt, ami 2020-ra 16,9%-ra mérséklődött. Az aprófalvas településszerkezet sajátosságaiból fakadóan azonban – dacára az elmúlt években megindult, és részben még megvalósítás alatt álló beruházásoknak – még mindig magasnak mondható a közműves szennyvízkezeléssel el nem látott települések száma, 2020-ban még 62 település nem rendelkezett közcsonna hálózattal.

A települési szennyvíztisztítás szempontjából érzékeny felszíni vizek és vízgyűjtőterületük kijelöléséről szóló 240/2000. (XII. 23.) Korm. rendelet alapján a Balaton vízgyűjtőterületét az alábbi vasi települések érintik: Csehi, Csehimindszent, Csipkerek, Győrvár, Halastó, Hegyháthodász, Hegyhátszentjakab, Hegyhátszentpéter, Hosszúpereszteg, Ispánk, Kisrákos, Mikosszéplak, Nagyrákos, Olaszfa, Oszkó, Órimagyarósd, Óriszentpéter, Pácsony, Pankasz, Petőmihályfa, Sárfimizdó, Szaknyér, Szalafő, Telekes, Viszák.

2.6. Szennyezett területek számbavétele

Vas megyében a különböző engedélyezési eljárások során végzett felügyelőségi vizsgálatok alapján évente kb. 5-10 db pontszerű szennyezés kerül feltárára. A szennyezést okozó anyagok elsősorban olajfélések, illetve szerves anyagok, mely szennyezések leggyakrabban valamilyen szénhidrogén tárolásából vagy szabálytalan hulladéklerakásból, hulladékkezelésből származnak.

A megyében a korábbi iparosítás hiányából fakadóan speciális vegyi anyagok nem detektálhatók a szennyezett területeken. A tapasztalatok szerint a kimutatott szennyeződések száma jól korrelál egy-egy település iparosodásának mértékével, így a megyében Szombathelyen történik a legtöbb szennyezés feltárása. A felszín alatti vizek védelmében jelentős előrelépésként értékelhető, hogy az elmúlt években a veszélyes anyagok tárolótartályait az üzemeltetők átalakították a környezetvédelmi követelményeknek megfelelően. A megyében az ismert és feltárt szennyezések kiterjedése – a szerencsés földtani adottságokból adódóan általában nem jelentősek, a szennyezések kezelhetők. A kimutatott szennyeződések nem jártak olyan hatással, amely miatt a megyében bárhol korlátozni kellett volna a víz- vagy területhasználatot.

2.7. Felszíni és felszín alatti vízkészletek

A felszíni víztestek közül jó állapot minősítésű a Herpenyő Sárvár és Vasvár között, valamint a Rába Sárvártól lefelé eső szakasza. A Rába folyó a szentgotthárdi szakasz kivételével többnyire elfogadható minőségű. A Rába a torkolati szakasz közelében az oxigénháztartás jellemzőit tekintve jó (II. osztályú), a tápanyagháztartást illetően közepes vízminőségű. A Rába jelentősebb mellékvízfolyásai közül a Lapincs nátrium, illetve a Sorok-Perint tápanyagok vonatkozásában nagyon szennyezett. A kisvízfolyások vízminőségi állapota nagyon heterogén, a helyi körülményektől függően. Az esetek többségében a vízfolyásban mért foszfor koncentráció lépi túl a határértékeket.

1994-ben országos program indult a stratégiai vízkészletek védelem alá helyezésére. Vas megyében 3 db távlati vízbázist jelöltek ki (Vát, Ikervár, Csákánydoroszló), amelyeket a távlati ivóvízbázisok megnevezéséről, valamint az egyes távlati ivóvízbázisokkal érintett települések jegyzékének megállapításáról szóló 22/2016. (VI. 15.) BM rendelet is megerősít. Vas megye területén 35 db előzetesen vagy határozattal kijelölt sérülékeny ivóvízbázis található. A vízbázisok közül a védőterületek meghatározásra kerültek a nagyobb vízművek esetében, mint pl.: Bejczygyertyános-Nyóger, Bük, Kőszeg Róti-völgyi, Kőrmend, Szombathely Területi Vízmű vízbázisai (Déli, Újperinti, Perenye, Sárdéri, Balogunyomi és a Kenézi), Sárvári, Celldömölki vízbázisokon. Bozsok és Velem községek üzemelő sérülékeny ivóvízbázisának (hasadékvízbázis) hidrogeológiai védőterülete 2011-ben került kijelölésre. A Szombathely - Újperinti vízbázis térségében, valamint annak területén jelentős talajvíz szennyezés, magas nitrát tartalom mutatható ki. (Az I. és a II/a. számú kutakat a magas nitráttartalom miatt lezárták.) Egy vízműkúttal rendelkező települések a megyében: Lánka, Pinkamindszent, Kemestaródfa, Szalafő, Magyarszombatfa, Kétvölgy, Mesteri (Intaháza) és Nagysimonyi. A szolgáltatott ivóvíz vonatkozásában nyilvántartott minőségi kifogással érintett települések száma Vas megyében:

- arzéntartalom miatt érintett 21 település;
- ammóniumtartalom miatt érintett 11 település.

Vas megye kedvező hidrogeológiai adottságainak köszönhetően jelentős mennyiségű, kitermelhető termál- és gyógyvízzel rendelkezik. A megye hévízkészletét a szénhidrogén kutatófúrások tárták fel. 70°C feletti hévízkút található Sárvár, Vasvár, 50°C feletti Bük, Kemeneskápolna, Hegyháthodász térségében, további 19 kút 30°C feletti hőmérsékletű vízforrásra települt. A feltárt hévízkészletek biztosítják a gyarapodó és bővülő fürdők termál- és gyógyvíz igényét. A megyében termálfürdő üzemel Szombathelyen, Borgátán, Vasváron és Szentgotthárdon. Gyógyvízzel rendelkező fürdők: Büki Gyógyfürdő, Sárvári Gyógyfürdő, Celldömölkön a Vulkánfürdő és Mesteri fürdő (Szeleste gyógyfürdője 2009 óta nem üzemel). A megye kiemelkedő termálvízkészlete, továbbá a már megfúrt, de elfojtott, jelenleg nem hasznosított kutak lehetővé teszik a hévizek nagyobb arányú, sokoldalú hasznosítását, elsődlegesen a gyógyturizmus és a geotermikus energia hasznosítása területén. Fontos megemlíteni, hogy a védett természeti területen található lefojtott termálkutak környékén nem lehet építeni, miközben a termálvíz hasznosítás megtérülését nehezítik a visszasajtolás magas költségei. Ezért célszerű olyan hasznosítási megoldásokban gondolkodni, amelyek a termálvíz hőmérsékletétől és szennyezettségi állapotától függően egy kitermelésen belül többféle célra (pl. gyógykezelés, wellness, energiaellátás, melegházi növénytermesztés, haltenyésztés) hasznosítják.

2.8. Energiaforrások

Vas megyében nem üzemel 50 MW kapacitást meghaladó közcélú energiatermelő bázis. Szombathely térségében a kutatások során jelentős kitermelhető lignitvagyonot találtak, amely feltárásához azonban sem az érintett települési önkormányzatok, sem a megyei hatóságok nem járultak hozzá. Vas megye déli térségében, a Felső-Zala-völgyben és Hetés térségében a MOL Zrt. a magyar államtól szénhidrogén kutatási koncessziókat kapott, ahol jelenleg is folyik a földgáz kitermelése.

A napenergia hasznosítására vonatkozó igény dinamikus mértékben megnövekedett a megyében az utóbbi években, elsősorban a lakosság részéről, a támogatási rendszerek ösztönző hatásának köszönhetően azonban mind több közintézmény rendelkezik háztartási kiserőmű kategóriába tartozó (50 kW alatti kapacitású) napelemes rendszerrel. Létesültek (pl. Csepreg, Győrvar, Kőszegszerdahely, Nádasd, Sótóny, Vép-Szombathely térségében), illetve tervezés alatt állnak emellett nagyobb léptékű naperőművek (Gersekarát-Sárfimizdó térségében 48-48 MW, valamint Szombathelyen a rekultivált hulladéklerakó területén 1,58 MW teljesítménnyel). A napenergia hasznosításával helyi szinten jelentős energia- és költségmegtakarítás érhető el.

A megújuló energiaforrások közül – az országos átlag feletti erdősültségre alapozva – a biomassza nyújthat a napenergia mellett jelentős hasznosítási lehetőségeket, így az erdőgazdasági hulladékok, a fa- és bútorigipari, illetve egyéb növénytermesztési hulladékok, valamint energetikai célból telepített faültetvények biztosíthatnak elegendő mennyiséget. A megyében jelenleg is működnek biomasszán alapuló távfűtőművek (Körmenden, Pornóapátiban, valamint Szombathelyen, ahol a kapacitások bővítését tervezik), emellett további (kommunális, vagy intézményi, ipari célú) fűtőművek átalakítása/létesítése lehet indokolt. A szántóföldi növénytermesztés hulladékainak hőenergia céljából történő hasznosítása azonban a talajok védelme, a tápanyagpótlás biztosítása érdekében nem javasolható.

A megye másik jelentős mennyiségben rendelkezésre álló megújuló energiaforrása a geotermikus energia, amelynek többlépcsős hasznosítását javasolja a megye területrendezési terve. Vas megye területén a szénhidrogén kutatások járulékos eredményeként számtalan szénhidrogén szempontjából meddő kút fúrtak, amelyek közül több ma is alkalmas termálvíz kitermelésére.

A vízenergia hasznosításának komoly hagyományai vannak a megyében, Ikerváron pl. 1895 óta működik vízierőmű. Az ikervári telep az ország 4. legnagyobb ilyen erőműve, 2,4 MW-os kapacitással. Emellett Kenyeri (1,5 MW), Csörötnök (0,5 MW), Körmend (0,4 MW), Alsószőlők (0,3 MW), Magyarlak (0,2 MW), továbbá Felsőcsatár (40 kW), Pornóapáti (113 kW), Szentpéterfa (50 kW), Tanakajd (13 kW), Táplánszentkereszt (13 kW), Gyöngyöshermán (13 kW), Gencsapáti (25 kW, 26 kW), Lukácsháza (26 kW) térségében üzemel kisebb vízierőmű a megyében. Az összes kapacitás 5,6 MW.

A vízenergia aránya elméletileg növelhető lenne Vas megyében. Erre alkalmas lehet a Rába Csákánydoroszló, Molnaszecsőd, Püspökmolnári és Rum településeket érintő szakasza, ahol a fejlesztés módját kizárólag az ökológiai és ökoturisztikai igényekkel összehangoltan lehet meghatározni. (A meglévő, Rábán létesült vízierőművek közül a körmendi esetében hiányzik a halak átjutását lehetővé tevő

műszaki megoldás.) Szükséges a meg meglévő erőművek felújítása, többé között Nick, Körmen, Csörötnek, Szentgotthárd és Alsószőlők esetében.

Az éghajlati adottságok és az Országos Meteorológiai Intézet által 70 m magasságban végzett szélesség mérési eredményei alapján a megye északi és északkeleti, védett területektől távolabb eső részei alkalmasak a szélenergia hasznosítására. A szélterképek a Kőszeghegylajai kistáj területét, illetve Szombathely, Celldömölk és Jánosháza térségét jelölik ki a szélenergia hasznosítás szempontjából kiváló adottságú területként. A szélenergia hasznosítására a megyében számos helyi kezdeményezés ismert, Vép és Ostffyasszonyfa, illetve Ikervár térségében már üzemelnek szélturbinák (utóbbi helyszínen 17 db, egyenként 2MW teljesítménnyel). További szélenergia-erőművek telepítésének előkészítésére tettek lépéseket Jánosházán, Szombathelyen, Uraiújfalun, Szelesten, Répcseszentgyörgyön, valamint Sárvártól délkeletre és Sitke-Gérce térségében, ezek azonban a szélenergia-erőművekre vonatkozó engedélyek kiadásának országos szintű korlátozása óta nem kaptak engedélyt.

2.9. Árvíz- és belvízveszély, fakadóvíz, vízkárelhárítás

Vas megye árvízi helyzete szoros összefüggésben van a közvetlenül kapcsolódó osztrák vízgyűjtőterületeken történő eseményekkel. Az osztrák területen az éves csapadék 800-1000 mm közötti, ahol a vízgyűjtőterületek jellemzően hegyvidéki jellegűek, ezért a nagy csapadékok után néhány órával megérkezik az árhullám a határ menti településekre. A megyei befogadó vízfolyásokban – a hirtelen megnövekvő szállítandó vízmennyiségek – főleg a völgyekben okoznak problémát, valamint a nem megfelelően karbantartott mederszakaszoknál és mélyvonulatokban. A védekezési feladatok az alsóbb szakaszokon jelentkezők.

Részben megvalósult, részben folyamatban lévő árvízvédelmi beruházások

A Rábán Szentgotthárdtól északra megépült a Lapincs árapasztó vápa, amely megoldotta a város és az ipari park védelmét. Csörötnek és Vasszentmihály részére védtöltést építettek. Csákánydoroszló, Gasztony és Rátót továbbra is védelemre szorul. A folyamatban lévő árvízvédelmi fejlesztések (töltésmagasítás, mederbiztosítás, műtárgyrekonstrukció) eredményeként Szentgotthárd, Körmen és Sárvár térségében egyaránt javult az árvízi biztonság. A folyó Sárvár-Győr közötti szakaszának egyes helyszínein folyamatban van az árvízi levezetőképesség lokális javítása, amely által az adott folyószakasz árvízvédelmi töltéseinek terhelése, így a térség árvízi veszélyeztetettsége is csökkenthető. Ezen fejlesztés másik fontos célja a kijelölt Rába jobbparti szükségátározó területén elhelyezkedő települések árvízvédelmének fejlesztése, a lakott területeket védő másodrendű védvonalak kiépítése volt. (Érintett Vas megyei települések: Pápoc, Kenyeri, Csöngé, Ostffyasszonyfa.)

A Pinka magyarországi szakaszán az 1965-ös árvíz után követően elvégezték a szükséges mederbővítéseket és – Vaskeresztes és Horvátlövő települések védelmét kivéve – kiépültek a veszélyeztetett települések védművei. A Gyöngyös patak árvizei korábban több település (köztük Szombathely) belterületét is veszélyeztették, amit a Lukácsnézi árvízcsúcs-csökkentő tározó megépítésével sikerült megnyugtatóan megoldani. A megyeszékhely árvízi biztonságát tovább javítja a 2019-ben elkészült Dozmati tározó, amely az Aranypatakon érkező árhullámokat hivatott tompítani.

A Répce mentén szintén az 1965-ös árvíz után történtek jelentős árvízvédelmi fejlesztések. Gőr és Bük között megépült a Gőr-Bő árvízcsúcs-csökkentő tározó, amely a Répcelak térségét védő Répce-árapasztó mellett javítja a térség árvízvédelmét. A Kerka magasabb vízállása Kercaszomoron és Bajánsenyén okozhat veszélyhelyzetet. A térség árvízvédelme az 1998-as árhullám tapasztalatai alapján szintén egy tározó építésével oldható meg. A Marcal folyó Vas megyei szakasza lakott területen nem okoz árvízveszélyt. A megye nagyobb vízfolyásai vízkár-elhárítási szempontból rendezettnek tekinthetők, a bel- és külterületi szakaszok részben az 1965. évi árvíz után a mértékadó vízhozamra kiépültek, azonban 1990-es évek közepén végzett hidrológiai, hidraulikai vizsgálatok és modellkísérletek a mértékadó vízszint jelentős mértékű emelkedését mutatták. Mindezt a Rába esetében az 2009. évi legnagyobb vízállások, majd a 2013. és 2014. évi árvizek, valamint az elmúlt évek felülvizsgálatai egyértelműen megerősítették.

Az ÉDUVIZIG működési területéhez tartozó, Rába és Répce-árapasztó menti árvízvédelmi fővédvonalak mentén jelentős hosszon kell magassági hiánnyal számolni. A Rába folyó menti térség árvízvédelmi biztonságának teljes körű megteremtése – a jelenleg is zajló fejlesztések mellett – további forrásbevonást igényel. Az időszakos vagy állandó jellegű kisvízfolyások medrei több esetben a mértékadó csapadékvizek levezetésre alkalmatlan állapotban vannak.

Településeken a csapadék-elvezető rendszerek hiányosságai fokozott ár- és belvízveszélyt jelentenek

A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény szerint a csapadékvíz-gazdálkodásirendszerek kiépítése a helyi önkormányzatok feladata. Tapasztalatok szerint az önkormányzatok – tekintettel jelentős forráshiányukra – a vízvezető rendszereket nem, vagy csak nagyon lassan építik ki, illetve a rekonstrukciók – az EU-forrásból megvalósuló beruházásokat leszámítva – jellemzően nem történnek meg. A klímaváltozás hatásaként egyre inkább szélsőségesse váló időjárási helyzetekben, a csapadék-intenzitás növekedésével a településeken a meglévő csapadékvíz elvezető hálózatok is helyenként elégtelen kapacitásúnak mutatkoznak. Sok településen problémát okoz a nem megfelelően karbantartott csapadékvíz elvezető hálózat. A jelenleg elterjedt gyakorlat a minél gyorsabb elvezetést jelenti, helyette a települési csapadékvíz-gazdálkodás lenne a cél: elsősorban a belterületi csapadékvizek biztonságos összegyűjtése, visszatartása és megfelelő hasznosítása. A helyesen kialakított csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek lényegi jellemzője, hogy nem csak a víz, hanem a szennyezőanyagok visszatartása szempontjából is hatékonyak.

A nagyobb települések csapadékvíz -gazdálkodási rendszereinek állapota rendszerint jobb, mint a kistelepüléseké, a városokban azonban a megnövekedett autóforgalom következtében a zárt csapadékvíz-elvezetési rendszerek fejlesztése az egyre szűkebbnek bizonyuló közterületek hasznosítása szempontjából is előtérbe kerül. Sok településen problémát okoz, hogy a korábban egyesített rendszerben kiépült csatornarendszer a csapadékhullás idején indokolatlanul nagy vízmennyiséggel terheli a hidraulikailag kisebb kapacitásúra méretezett szennyvíz-tisztító telepeket. Túlterheltség esetén a kevert víz a záporkiömlőkön keresztül közvetlenül a befogadóba kerül (pl. Szombathelyen, mintegy 5 helyen). A fekvésük szerint speciális helyzetben lévő települések belterületeinek védelmét, egyben a klímaváltozás hatásainak enyhítését, a vizek helyben tartását szolgálják a záportárolók, melyekkel kapcsolatban több beruházás is megvalósult az elmúlt években (pl. Csörötnek, Kőszegdoroszló, Rönök, Rábagyarmat településeken).

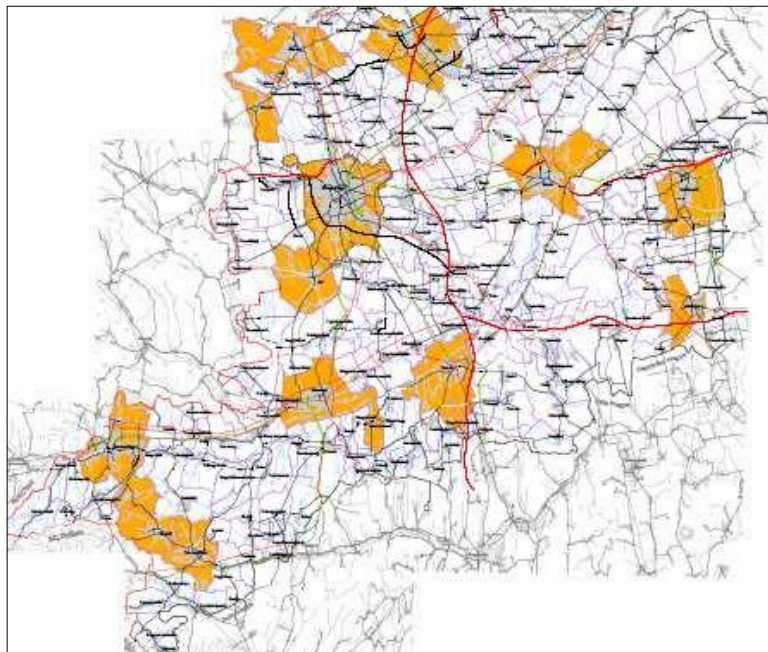
2.10. Épített környezet és a kulturális örökség védelme (műemlékek, régészeti lelőhelyek)

Épített örökség értékekben gazdag megye

Vas megye országos viszonylatban a kulturális örökség értékekben gazdagabb megyék közé tartozik. A helyi építészeti értékek fontos identitás tényezői a településeknek, miközben néhány településen (Kőszeg, Szombathely) a turizmus meghatározó tényezői.

A megyében az alábbi településeken található jelentősebb műemlék, illetve régészeti lelőhely: Kőszeg, Bozsok, Cák, Csepreg, Bük, Szombathely, Ikervár, Ják, Jánosháza, Sárvár, Körmend, Celldömök, Vasvár, Szentgotthárd, Hegyhátszentpéter, Óriszentpéter, Szalafő, Szarvaskend. Kőszeg kiemelkedő a műemlékek gazdagsága, az 1000 lakosra jutó műemlékek száma alapján az ország 5. műemlékekben leggazdagabb települése. A műemlékek felújítása azonban jelentős anyagi terhet jelent, amelyet magántulajdon esetében a tulajdonosok a legtöbb esetben nem tudnak vállalni. Jellemző a megyében, hogy a műemléképületek többsége volt uradalmi birtok, kastély épület, amelyek nagy része felújításra és hasznosításra vár a jövőben. Ugyanakkor számos nem védett egykori kastély, uradalmi birtok épület is megtalálható a megyében, melyek magas színvonalú hasznosítása még várat magára. (A kevés kivétel egyikeként érdemes kiemelni a sorokpolányi egykori Szapáry kastélyt, amelyet a 2000-es évek derekán magánforrásból eredeti pompájában teljeskörűen felújítottak.) Elsősorban Cákon, az osztkői szőlőhegyen és az Őrségben jelentősek a változatos, tájba illeszkedő népi építészet emlékei.

3. ábra: Történeti települési terület övezete Vas megyében

Forrás: Vas megye területrendezési terve

3. Gazdasági bázis

3.1. Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, üdülés, idegenforgalom, vízgazdálkodás, ipar, szolgáltatás stb.

Vas megye gazdasági teljesítménye 2015-ben az egész ország gazdasági teljesítményének 2,5%-át képviselte, mely arány a 2005-össsel egyezik meg, elmaradva a 2000-ben mért 3%-os részesedéstől. (A 2000-es évek kimagasló teljesítményének oka, hogy a feldolgozóipari külföldi tőke befektetések - pl. autóipari beruházások - országos viszonylatban is kiugróan magas értéket képviseltek.)

Bruttó hazai termék (GDP)

	Éves értékek (milliárd Ft)					Részesedés az országos értékből (%)					Változás (%)			
	2000	2005	2010	2015	2019	2000	2005	2010	2015	2019	2010/ 2000	2010/ 2005	2015/ 2000	2019/ 2015
Vas megye	394,9	561,8	614,4	879,0	1 111,5	3,0	2,5	2,2	2,5	2,3	+56%	+9%	+122%	+26%
Országos	13 324,1	22 549,0	27 431,3	34 937,3	47 513,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	+101%	+22%	+162%	+36%

Forrás: TEIR, KSH

A 2008-as gazdasági válság az országos átlagnál jobban érezte a hatását a megyében. Az ebből való kilábalás 2015-re megtörtént, ugyanakkor a felzárkózás mértéke az országos trendekhez képest messze alacsonyabb maradt. Nem állnak még rendelkezésre továbbá a COVID-19 járvány hatásait aktuálisan tartalmazó 2020-as GDP adatok sem – de a járvány hatásai értelemszerűen gyökeresen érintik Vas megye gazdaságát is. Ez leginkább a munkaerőpiaci-adatokból látható, a megyében a korábbi tendenciáktól eltérően már 2020 márciusában is emelkedett a regisztrált álláskeresők száma, a drasztikus növekedés azonban az év áprilisában következett be, amikor egy hónap alatt 40%-kal bővült az álláskeresők száma. Májusban tovább folytatódott a növekedés, üteme azonban csökkent az előző hónaphoz képest. A legfrissebb rendelkezésre álló KSH-adatok alapján 2020. első három negyedévében a munkanélküliségi ráta „lefutása” Vas megyében sorra: 1,3%, 3,3% és 1,7% volt. (Követve, de alatta maradván az országos trendeknek: 3,7%, 4,6%, 4,4%.)

Makrokörnyezet, nemzetközi kitekintés; az ipar dominanciája

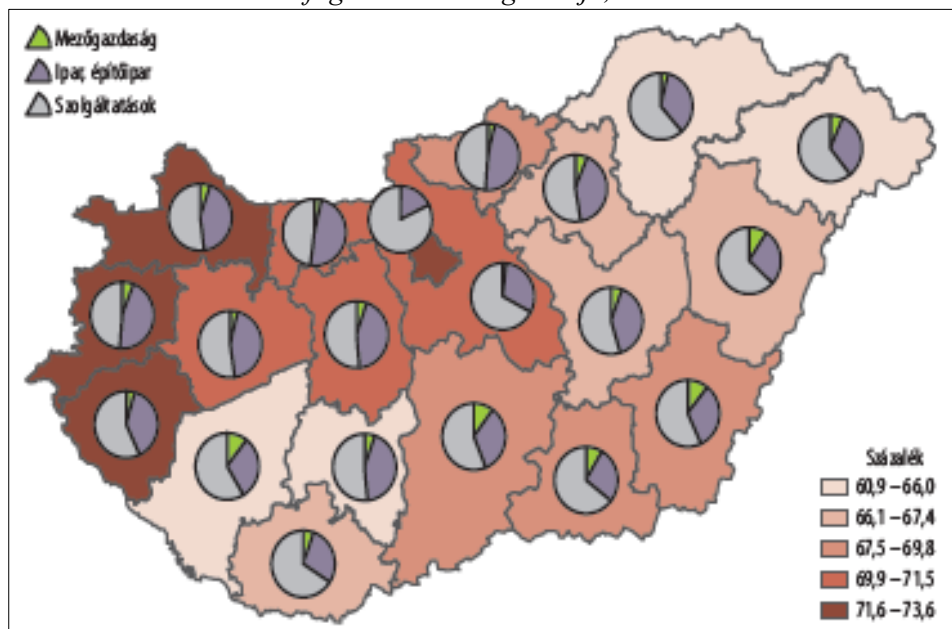
Mind a határ menti fekvés, mind Magyarország immáron több, mint 16 éves EU-tagsága okán érdemes rövid európai/nagyterületi kitekintést is tenni. E beágyazottság vonatkozásában érzékletes adat, hogy 2019-ben az értékesítésből származó vállalati bevétel 15%-a hazai eladásokból, 85%-a exportból származott Vas megyében. A beágyazottság másik oldalról egyfajta kiszolgáltatottságot is jelent ezeknek a piacoknak, melyet a beszállítói státusz – együtt a külföldi tulajdon magas arányával, és összefüggésben a megye kirívóan alacsony K+F mutatóival (ld. lentebb) - tovább súlyosbít.

A makrokörnyezetet tekintve megállapítható, hogy a magyar viszonylatban fejlett megyeként nyilvántartott Vas megye az egy főre eső GDP vonatkozásában 2015-ben az EU-s GDP 37%-át tudja felmutatni, mely 6%-kal előzi meg a Nyugat-Dunántúl legkevésbé fejlett megyéje, Zala megye adatát. Országos viszonylatban azonban a megye gazdasági súlya az egy főre jutó GDP tekintetében megközelítőleg az országos átlagnak felel meg (értéke 2016-ban az országos átlag 98,3%-át, míg 2017-ben 95,6%-át érte el).

A foglalkoztatottak gazdasági szektorok közti megoszlását tekintve Vas megyét az ipar erős dominanciája jellemzi – hasonlóképp Győr-Moson-Sopron megyéhez és gyökeresen eltérve a szomszédos osztrák régióktól:

Régiós szinten, nemzetközi vonatkozásban is szemlélve is szembetűnő az iparban foglalkoztatottak magas aránya, amelynek tekintetében a régióban csak Győr-Moson-Sopron megye előzi meg Vas megyét. Országos összehasonlításban is csak a Közép-Dunántúl – hagyományosan iparosodott – megyéi, valamint a volumenében viszont csekély gazdasági súlyt képviselő Nógrád megye mutat azonos nagyságrendű értékeket:

4. ábra: A foglalkoztatottak megoszlása nemzetgazdasági szektoronként, és a 15-64 éves népesség foglalkoztatottsági rátája, 2018

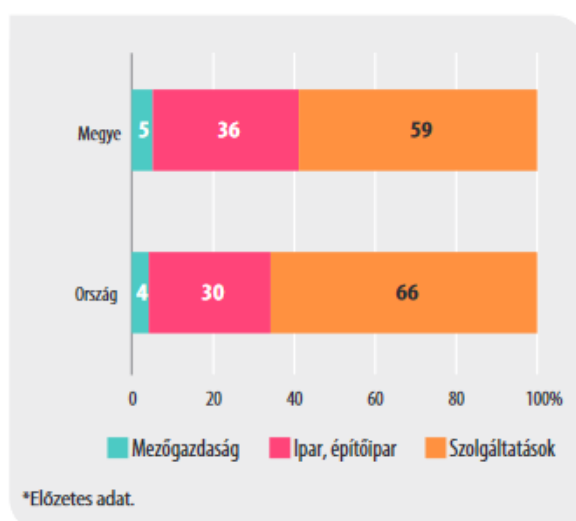

Forrás: KSH. Tér-Kép 2018.

Az ipar erős felülreprezentáltsága a bruttó hozzáadott érték adatok ágazatok közötti megoszlásából is kiviláglik, ahol Vas megye messze az országos átlagok fölött teljesít:

5. ábra: A bruttó hozzáadott érték megoszlása nemzetgazdasági ágcsoportok szerint, 2018

A bruttó hozzáadott érték megoszlása nemzetgazdasági ágcsoportok szerint, 2018*

Forrás: KSH

Az ágazatokon belüli tagozódást és azok főbb paramétereit mutatja a következő táblázat, melynek alapján az alábbi megállapítások tehetők:

- 2020. I. félévében az összes foglalkoztatott 60,6%-a fizikai, míg 39,4%-a szellemi foglalkozású volt a megyében.
- A szellemi foglalkozásúak legmagasabb arányban (91,8%) az infokommunikációs szektorban tevékenykedtek a megyében; míg a legalacsonyabb részarányt (16,7%) a szálláshelyszolgáltatás és vendéglátás területén képviseltek.
- A havi nettó átlagkereset 2020. I. félévében 235.292 Ft volt, ez az érték a versenyszférában 239.732 Ft, míg a költségvetési szférában 226.492 Ft volt.
- A legmagasabb béreket a feldolgozóiparban foglalkoztatottak kapták - 267.925 Ft-ot, mely a megyei átlag 115%-a – míg a legalacsonyabbat a szálláshely-szolgáltatásban, vendéglátásban dolgozók vihették haza (153.106 Ft – 65%). Ennél az adatnál ugyanakkor figyelemmel kell lenni az itt hagyományosan jelen lévő fekete-jövedelmekre, másrészt arra, hogy 2020. I. félévi adatról lévén szó, a Covid-19 járvány szektorális hatása is már jelentkezett.

A Vas megye területén működő vállalkozások jelentős része az Ipari park címmel rendelkező területeken működik. 1997-ben – az országban elsőként – 3 település ipari területe kapott Ipari Park címet: Szombathely, (Claudius Ipari és Innovációs Park), Sárvár (Flextronics Ipari Park) és Szentgotthárdi Ipari Park (osztrák-magyar határon átnyúló). A későbbi években az alábbi települések ipari területei kapták meg a címet: Celldömölk, Répcelak, Körmend, Kőszeg (Alpok Ipari Park és Kőszegi Ipari Park).

Az alkalmazásban állók száma, nettó átlagkeresete gazdasági ág szerint Vas megyében, 2020. I. félév (Forrás: TEIR)

Gazdasági ág	Összesen	Ebből:		Alkalmazásban állók megoszlása %	Szellemi foglalkozásúak aránya ágazaton belül	Összes változás 2019 azonos időszakához viszonyítva %	Havi nettó átlagkereset, Ft	Havi nettó átlagkereset aránya megyei átlaghoz viszonyítva, %	
		fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású						
		fő							
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	2 013	1 492	521	3,17%	25,9%	95,3	197 561	84%
B	Bányászat, kőfejtés	27	17	10	0,04%	37%	103,8	232 910	99%
C	Feldolgozóipar	26 013	20 161	5 852	41,02%	22,5%	92,8	267 925	115%
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	126	73	53	0,20%	42,1%	102,4	228 078	97%
B+C+D	Ipar, víz- és hulladékgyártás nélkül	26 166	20 251	5 915	41,26%	22,6%	92,9	267 690	114%
E	Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgyártás, szennykezelés	851	571	280	1,34%	32,9%	92,3	207 013	88%
B+C+D+E	Ipar	27 017	20 822	6 195	42,60%	22,9%	92,9	265 668	113%
F	Építőipar	2 519	1 808	711	3,97%	28,2%	92,8	230 424	98%
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	5 591	3 663	1 928	8,82%	34,5%	93,3	193 593	82%
H	Szállítás, raktározás	2 102	1 628	474	3,31%	22,5%	33,5	171 577	73%
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	1 861	1 551	310	2,94%	16,7%	81,6	153 106	65%
J	Információ, kommunikáció	194	16	178	0,31%	91,8%	103,2	260 655	111%
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	69	18	51	0,11%	73,9%	113,1	202 169	86%
L	Ingatlanügyletek	476	284	192	0,75%	40,3%	92,1	188 684	80%
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	1 773	571	1 202	2,80%	67,8%	91,4	237 134	101%
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	1 330	981	349	2,10%	26,2%	97,9	188 698	80%
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	5 526	1 953	3 573	8,71%	64,7%	98,6	244 628	104%
P	Oktatás	5 631	1 028	4 603	8,88%	81,7%	98,9	208 899	89%
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	5 759	2 002	3 757	9,08%	65,2%	95,8	226 255	96%
R	Művészet, szórakoztatás, szabadidő	949	224	725	1,50%	76,4%	89,9	215 998	92%
S	Egyéb szolgáltatás	603	361	242	0,95%	40,1%	92,5	183 854	78%
A-S	Összesen	63 413	38 402	25 011	100%	39,4%	88,6	235 292	100%
	Ebből:								
	versenyszféra	45 458	32 908	12 549	71,69%	27,6%	85,6	239 732	102%
	költségvetési szféra	16 281	4 936	11 344	26,67%	69,7%	98	226 492	96%

A nyilvántartott álláskeresők számának változását mutatja az alábbi táblázat (az adatok az adott év havi átlagos értékeit mutatják):

	2017.	2018.	2019.	2020.
Vas	4 339	4 233	4 225	6 344
Nyugat-dunántúl	15 120	14 134	14 145	22 258
Magyarország	282 970	255 310	250 947	316 055

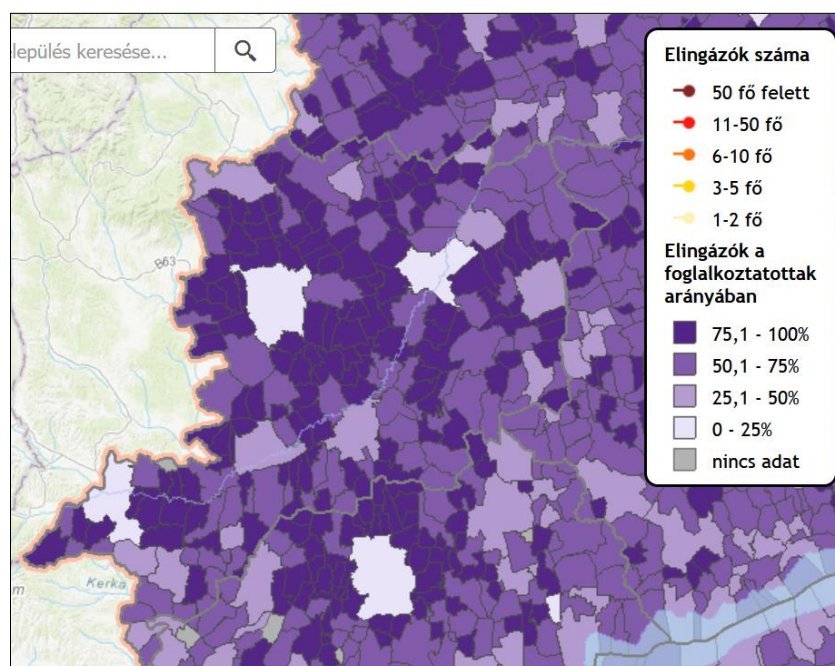
Az adatokból egyértelműen érzékelhető a koronavírus-járvány hatása. A megyében a 2020. év átlagos értéke az előző évi állapot 150%-át érte el, míg országosan ez az adat 126%. Az eltérésre részben magyarázatot adhat a turizmus viszonylag magas részaránya, valamint az ausztriai ingázás jelentős súlya. Mindkét terület (ágazat) fokozottan kitett a járványhelyzet miatti korlátozó intézkedésekből fakadó nehézségeknek.

A megye foglalkoztatási helyzetét illetően érdemes kitérni a foglalkoztatási paktumok eredményeire is. A megyei foglalkoztatási paktum létrehozása 2016-ban alapvetően a foglalkoztatási helyzet aktuális feltárását, a járáskor munkaerő-piaci helyzetének javítását, a foglalkoztatás elősegítését, a munkanélküliség csökkentését, illetve a helyi vállalkozásokkal és munkáltatókkal történő szorosabb együttműködést tűzte ki célul. A program során a hátrányos helyzetű munkavállalók elhelyezését bérköltség, vállalkozóvá válási támogatásokkal és támogatott képzések elindításával segítette.

A megye térszerkezetéből és földrajzi fekvéséből adódóan az ingázásnak – mind a megyeszékhely felé, mind pedig Ausztria irányába – kiemelt jelentősége van. A belső ingázás dinamikáját mutatja, hogy a Közlekedéstudományi Intézet 2017-es felmérésében részt vett adatszolgáltatók szerint az 50 fő feletti létszámot foglalkoztató szombathelyi szervezetek mindösszesen 8 335 vidékről bejáró dolgozót foglalkoztattak. (Az 5 legnagyobb foglalkoztató vonatkozásában ez az érték 6 284 fő.)

Szombathely város egésze pedig egy átlagos munkanapon kb. 10 000 főre tehető bejárót fogad. Szombathely kiemelkedő munkaerő-vonzó képessége a 2011-es népszámlálás eljárókra vonatkozó adatsorából is kiviláglik – ahol a Szombathely környéki település-gyűrű munkavállalóinak döntő többsége (75% fölötti arányban) munkaerő-kibocsátó, döntően Szombathely irányába:

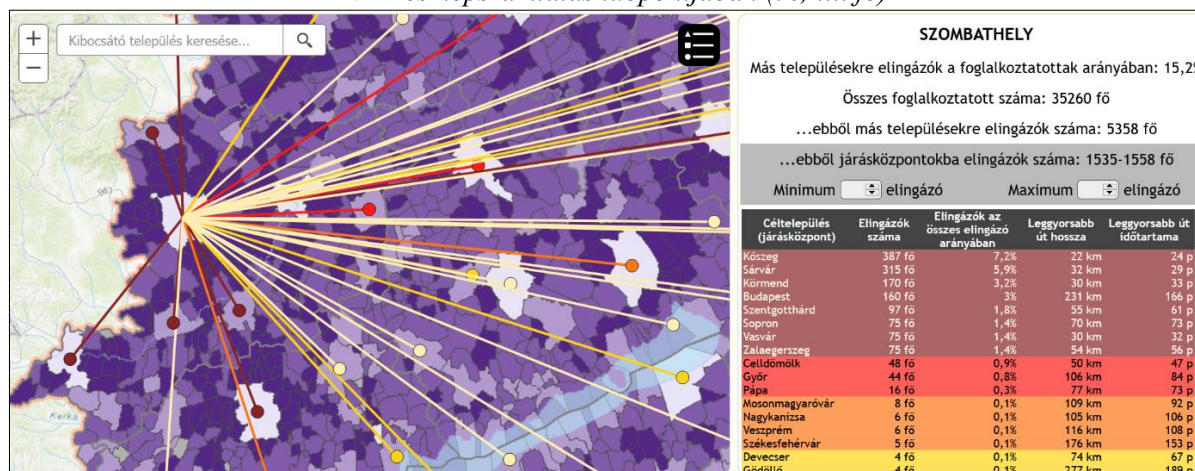
6. ábra: Településekről elingázók száma a foglalkoztatottak arányában a 2011-es népszámlálás időpontjában (%)

Forrás: Lechner Lajos Tudásközpont

Szombathely kisebb mértékben munkaerő-kibocsátó is, ahonnan a népszámlálás időpontjában a foglalkoztatottak 15,2%-a ingázott el:

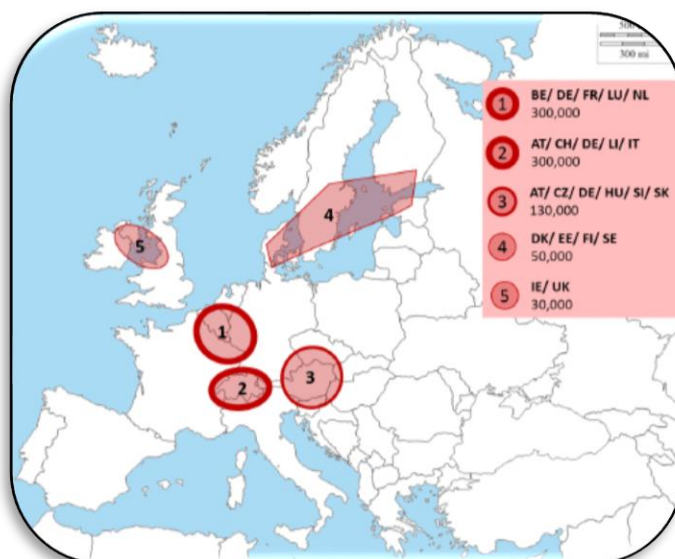
7. ábra: Szombathelyről elingázók száma a foglalkoztatottak arányában és az ingázás főbb irányai a 2011-es népszámlálás időpontjában (%; ill. fő)

Forrás: Lechner Lajos Tudásközpont

Az Ausztriába ingázó munkavállalók vonatkozásában érdemi adatokkal a hazai statisztika nem rendelkezik - a 10 évente esedékes népszámlálási kérdőív metodikai korlátaiból kifolyólag az el- és bejárás településére rákérdez ugyan, de csak belföldi vonatkozásban -, míg az osztrák munkaügyi statisztika nem foglalkozik a kibocsátás NUTS-III (megyei) szintjével, nem is beszélve a szürkegazdaság kérdéséről. Mindenesetre az átnyúló mozgások dinamikáját jól mutatja, hogy egy, a Régiók Bizottsága által 2016-ban kiadott dokumentum¹ a térséget az Unió egyik legdinamikusabb mozgásokkal jellemzett határtérségei közé sorolja.

8. ábra: A határon átnyúló ingázás szempontjából legdinamikusabb európai régiók

Fenti képet bontja ki az osztrák munkaügyi hivatal (AMS) adata, mely szerint 2016-ban az összes külföldi munkavállaló (615.681 fő) 11,5%-a (70.800 fő) volt magyar. Az Ausztriában dolgozó magyar

¹ The potential of closing the missing links of small scale infrastructure in Europe's border regions for growth and employment. Jürgen Pucher, Wolfgang Schausberger, Jakob Weiss

munkavállalók legnagyobb arányban (27%) a vendéglátásban és szállodaiiparban dolgoztak, ezt követte 14%-kal az ipar (gyártás). A vendéglátás és szállodaiipar kiemelkedő jelentőségű a magyar munkavállalók vonatkozásában, mely különösen érzékennyé teszi helyzetüket a Covid-19 járvány vonatkozásában. 2020. decemberére az osztrák szövetségi munkaügyi minisztérium közleménye szerint már közel 521 ezer fő munkanélkülit tartottak nyilván Ausztriában, mely a legmagasabb érték a II. Világháború óta. Ezek a magas számok egyértelműen a téli turisztikai szezon elmaradására vezethetők vissza, mely viszont egyértelműen és közvetlen módon érinti a magyar munkavállalókat.

3.2. Térszerkezeti vonatkozások

Mint a fenti mutatókból is kitűnik, az ipar, és azon belül a feldolgozóipar erős dominanciája jellemzi Vas megye gazdaságát. A megye részesedése az országban előállított bruttó hozzáadott értékből hasonló, mint a GDP esetén. A bruttó hozzáadott értéknél – és a vele együtt mozgó GDP esetén –, egyenletes növekedés figyelhető meg 2005-ig, majd utána folyamatos visszaesés, hogy aztán 2015-re ismét javuló tendencia körvonalazódjon.

A hozzáadott érték megyén belüli területi megoszlása egyben a megye gazdasági térszerkezetét tekintetében is fontos információkat hordoz:

Bruttó hozzáadott érték nagysága M Ft (2015)

Kistérség	Bruttó hozzáadott érték abszolút nagysága (2015)	Az adott térség hozzájárulásának aránya a megye összes bruttó hozzáadott értékéhez (2015)
Celldőmölki	30 949 442	6,5%
Csepregi	5 944 179	1,2%
Körmendi	21 174 184	4,4%
Kőszegi	19 612 654	4,1%
Őriszentpéteri	4 530 449	0,9%
Sárvári	57 282 735	12,0%
Szentgotthárdi	73 800 967	15,5%
Szombathelyi	255 159 684	53,5%
Vasvári	8 633 109	1,8%
Vas megye összesen	477 087 403	

Forrás: TEIR

Megállapítható, hogy a megye gazdaságában a Szombathelyi térségnek kiemelkedő a dominanciája, a megyeszékhely után a sorban a legerősebb ipari dominanciával jellemezhető Szentgotthárdi (15,5%), Sárvári (12%) majd a Celldőmölki (6,5%) kistérség következik.

Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték

Kistérség	Éves értékek (eFt)			
	2000	2005	2010	2015
Celldömölki	569	532	1 102	1 286
Csepregi	507	491	485	559
Körmendi	428	535	664	1 034
Kőszegi	542	415	442	1 086
Őriszentpéteri	91	132	414	730
Sárvári	1 229	1 264	1 485	1 617
Szentgotthárdi	5 003	1 821	2 163	5 056
Szombathelyi	1 135	1 718	1 571	2 302
Vasvári	150	212	395	646
Vas megye	1 104	1 178	1 258	1 881
Országos	1 054	1 377	1 869	2 718

Forrás: TEIR

E tekintetben 2015-ben ismét Szentgotthárd az első, míg Szombathely mellett Sárvár és Celldömölk, valamint Kőszeg és Körmend értéke a kiemelendő, miközben a megye többi térsége a megyei átlag 50%-át sem éri el. Ez a megye gazdaságnak a két részre szakadását jelenti. Fontos kiemelni, hogy nagyobb hozzáadott értékkel rendelkező térségek gazdaságában meghatározó a feldolgozóipar. Ugyanakkor fontos azt is megjegyezni, hogy a Szombathely körüli városok térségei (Kőszeg, Körmend, Vasvár, Csepreg, Sárvár) közelségük miatt gyakorlatilag egy munkaerőpiacot képeznek a megyeszékhellyel.

3.3. Vállalkozások helyzete

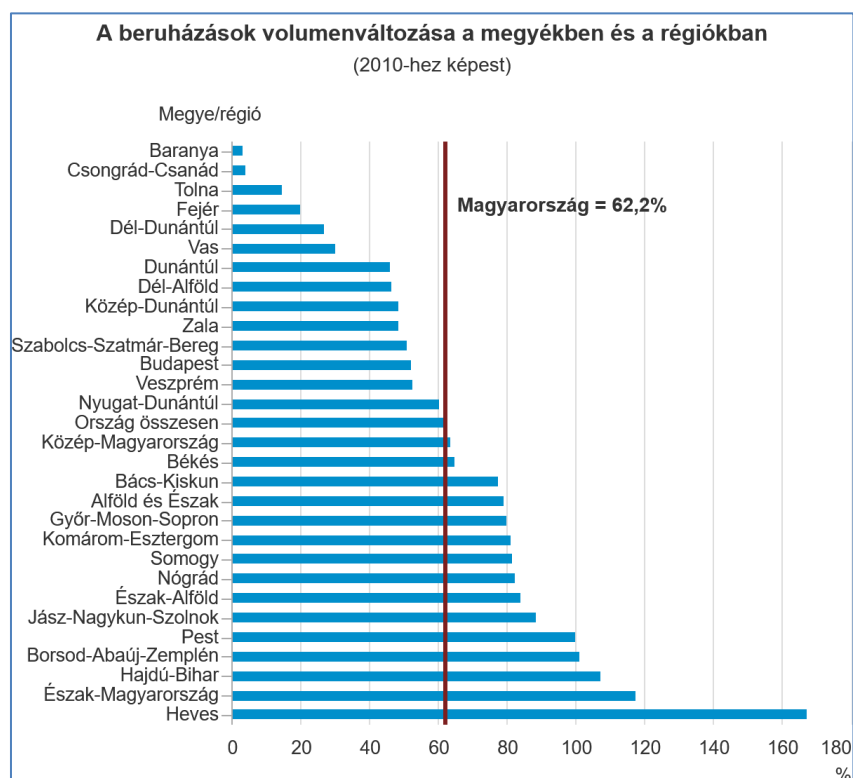
A „tipikus” Vas megyei vállalkozás önálló formában működik – 2019-ben az önálló vállalkozók tették ki az összes megyében regisztrált vállalkozás (47 ezer gazdasági szervezet) négyötödét. Az önálló vállalkozók 35%-a fő-, közel fele mellékfoglalkozásúként, 17%-a nyugdíjasként tevékenykedett. Az összes vállalkozás egyötöde működött társas vállalkozás formájában, ezek székhelye nagyobb eséllyel van Szombathelyen, ill. Sárváron, Celldömölkön – összhangban a fentebb tárgyalt térszerkezeti struktúrával. A társas vállalkozások 73%-a (kb 4.000 db) korlátolt felelősségű társaság formában működik.

2019-ben Vas megyében ezer lakosra 10,9 működő vállalkozás jutott, ez valamelyest az országos átlag (11,9) alatti érték. A vállalkozások száma mellett legalább ilyen fontos mutató azok túlélési rátája – hiszen rendkívül sokat elmond a tágabb gazdasági környezetről és a vállalkozások életképességéről, hogy a valóban újként alakult vállalkozások mekkora arányban érik meg 1., 2., 3. életévüket.

Egy vizsgálat alapján a megye 2012-ben alapított vállalkozásai kevesebb, mint 50%-ban „maradtak állva”, mely a Nyugat-Dunántúl megyéi között a legjobb érték.

A Vas megyei vállalkozások fejlesztési dinamikája, beruházásai hagyományosan elmaradnak az országos átlagtól, a felzárkóztatási célok és a munkaerő hozzáférhetősége okán a keleti megyékben nőtt a leginkább a beruházások volumene. Vas megye értéke a 2010-2019 közötti időszak vonatkozásában az országos átlaghoz képest jelentősen elmarad:

9. ábra: A beruházások volumenváltozása a megyékben és a régiókban (2010-hez képest)

Forrás: KSH. Helyzetkép a beruházásokról 2019.

A Vas megyei székhelyű gazdasági szervezetek 2019-ben 110 milliárd forint értékű új beruházást valósítottak meg, mely 11%-kal volt kevesebb az egy évvel korábnál. 2012 és 2017 között folyó áron 674 milliárd Ft értékű beruházás valósult meg a megyében, ennek több, mint kétharmadát a feldolgozóipari vállalkozások adták. A fejlesztési források 53%-a összpontosult a feldolgozóiparba, 9,4%-át a közigazgatás, 6,7%-át a szállítás és raktározás területén használták fel. A közigazgatás beruházási volumene 2,0%-kal nőtt, miközben a feldolgozóiparé 21%-kal, a szállítás és raktározásé 15%-kal csökkent. A feldolgozóiparon belül a járműiparban, a gumi-, műanyag- és építőanyag-iparban, valamint a kohászat, fémfeldolgozás területén valósultak meg a legnagyobb értékű beruházások. Az egy lakosra jutó beruházások összege 2020 első 3 negyedévében 322 ezer Ft/fő, ami 60%-a volt az országos átlagnak. Vas megye ebben a tekintetben a dunántúli megyék közül Zala, Somogy, Baranya és Veszprém megyét előzi meg.

A 4 főnél többet foglalkoztató ipari vállalkozások termelése 2010 óta emelkedő tendenciát mutat, azonban 2020 I–III. negyedéves kibocsátása a koronavírus-járvány következtében (elsősorban a 2020. tavaszán bevezetett kényszerű leállások hatásaként) 12%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól. Ez az országos 9,0%-os visszaeséshez képest nagyobb arányú csökkenés jól példázza a megye ipari vállalkozásainak sérülékenységét, ami jelentős részben az ellátási láncok instabilitására vezethető vissza.

A 2014-2020 közötti programozási időszakban a Vas megyében tevékenykedő vállalkozások összesen 821 db fejlesztési projektje kapott támogatást a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programból (GINOP), melyből 289 projekt – az összes támogatott projekt 45,6%-a – esett a megyeszékhelyre, összesen 6 494 millió Ft értékben. A GINOP-os támogatásokat egészítette ki a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 229 db Vas megyében támogatást kapott projektje, melyekből 52 fejlesztés valósult meg Szombathelyen. (Az összes projekt 22,7%-a – összefüggésben a TOP vidéki térségeket is preferáló jellegével.) Szintén a TOP jellegéből adódó ismérv, hogy fejlesztései erősen az önkormányzati, települési szektorra fókuszálnak, ugyanakkor közvetlen gazdaságfejlesztési célú kiírásai is voltak. (Ilyen volt például az ipari parkokra, helyi gazdaságfejlesztésre vonatkozó kiírás.)

A fentiekhez kapcsolódik még a vidéki térségekben a Vidékfejlesztési Program, melyből mindösszesen a hazai keret, (1 350 Md Ft) 2%-a került a megyébe – ennek 46%-a mezőgazdasági- és élelmiszeripari, valamint településfejlesztési célokra, 40%-a a mezőgazdasági környezet környezeti fenntarthatóságára,

míg 5%-a helyi fejlesztésekre (LEADER) fókuszálva. A KKV-k közvetlen beruházását támogató kiírásra Vas megyében 2020 közepéig 500 pályázat érkezett be, ebből 158 mezőgazdasági- és élelmiszeripari beruházás nyert támogatást, összesen kb. 9,31 milliárd Ft értékben.

A megye legnagyobb vállalkozásai

A következő táblázat Vas megye első 20, legnagyobb árbevételű vállalkozását mutatja be, NAV adatok alapján, a 2017-es nettó árbevételt figyelembe véve:

	Név	Székhely	Létszám 2016 / 2017
1.	Schaeffler Savaria Kft.	Szombathely	2 997 / 3 279
2.	Aptiv Services Kft.	Szombathely	1 715 / 2 156
3.	Epcos Elektronikai Alkatrész Kft.	Szombathely	1 910 / 2 153
4.	BPW-Hungária Kft.	Szombathely	1 432 / 1 480
5.	Linde Gáz Magyarország Kft.	Répcelak	455 / 429
6.	Opel Szentgotthárd Kft.	Szentgotthárd	1 210 / 1 251
7.	IQOR Global Services Hungary Kft.	Szombathely	1 300 / 1 142
8.	<i>Nem nyilvános</i>	<i>n.ny</i>	<i>n.ny.</i>
9.	Allison Transmission Hungary Kft.	Szentgotthárd	6 / 6
10.	Falco ZRt.	Szombathely	292 / 295
11.	Swietelsky Vasúttechnika Kft.	Celldömölk	302 / 317
12.	<i>Nem nyilvános</i>	<i>n.ny</i>	<i>n.ny.</i>
13.	ÉNYKK Közlekedési Központ ZRt.	Szombathely	4 221 / 4 193
14.	Coveris Rigid Hungary Kft.	Szombathely	512 / 610
15.	<i>Nem nyilvános</i>	<i>n.ny</i>	<i>n.ny.</i>
16.	<i>Nem nyilvános</i>	<i>n.ny</i>	<i>n.ny.</i>
17.	<i>Nem nyilvános</i>	<i>n.ny</i>	<i>n.ny.</i>
18.	Taravis baromfi és Élelmiszeripari Kft.	Sárvár	498 / 585
19.	ADA Nova Kft.	Körmend	674 / 654
20.	<i>Nem nyilvános</i>	<i>n.ny</i>	<i>n.ny.</i>

Forrás: TOP 100. A megye legnagyobb vállalkozásai. 2018.

Jól látható Szombathely, mint megyeszékhely dominanciája – mely mellett az 5. helytől kezdve azonban vidéki központok is megjelennek. Értelemszerűen fenti sorrend, mely az árbevételen alapszik, másként nézne ki, ha a legnagyobb foglalkoztatók lennének sorrendbe állítva – hiszen pl. az árbevétel szerint 13. helyen szereplő ÉNYKK (azóta: Volánbusz) rendelkezik a listában a legtöbb foglalkoztatottal. Itt kell megjegyezni, hogy az ÉNYKK működési területe 4 megyét ölel fel, másrészt pedig kimaradnak a felsorolásból olyan, nagy létszámot foglalkoztató cégek, mint a MÁV Zrt., GYSEV Zrt., mivel székhelyük nem Vas megyében van.

3.4. Turizmus

A turizmus jelentősége – elsősorban a nemzetközi jelentőségű gyógyfürdőknek köszönhetően – kiemelkedő a megyében. Területe (a KSH besorolása szempontjából) a Nyugat-Dunántúl turisztikai régiójába esik. A vonzerői széles körűek; a legfontosabbakat kiemelve:

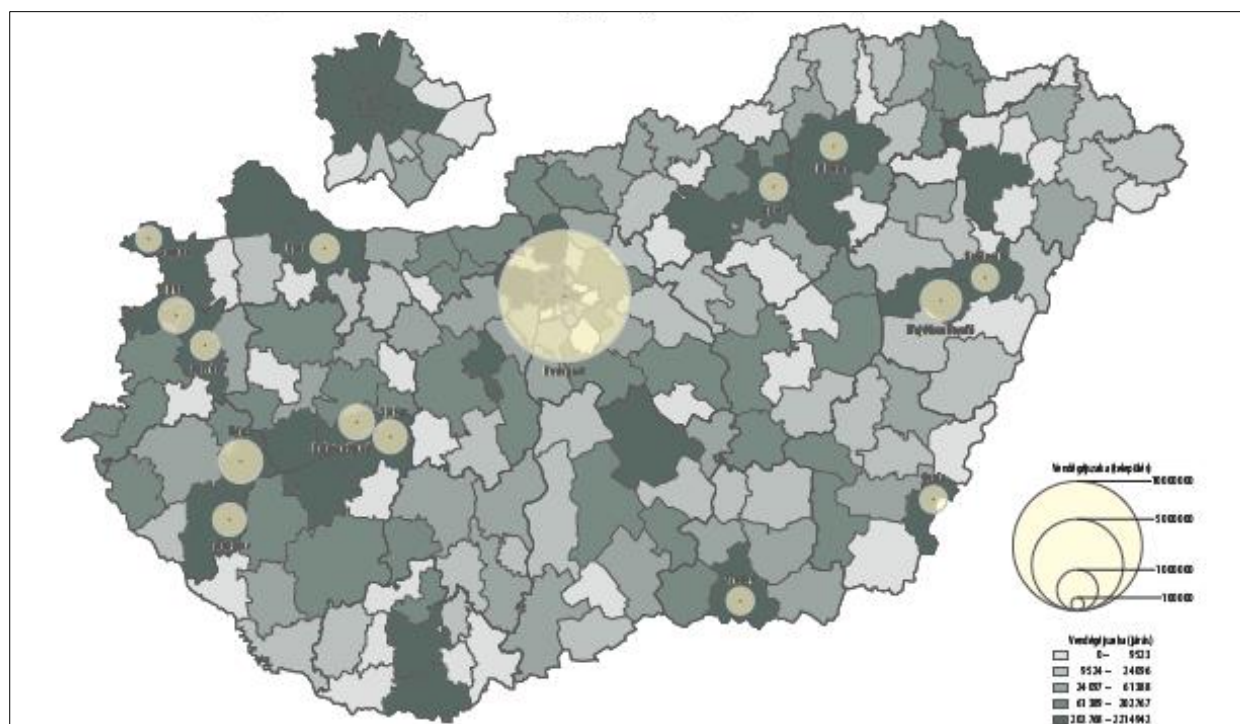
- **Gyógy- és termálfürdők** (Bük, Sárvár, Celldömölk, Szentgotthárd, Szombathely, Körmend, Mesteri, Borgáta). A szektor a turizmus alapvető mozzanatrugója, a gyógy- és termálvízhez kapcsolódó egészség és wellness turisztikai szolgáltatások, a vendégéjszakák nagy száma alapvetően Bük-fürdőn és Sárváron koncentrálódik. Gyógyhely cím használatára jogosult a megyében Bükfürdő, Sárvár-Arborétum, Sárvár Gyógyvarázs és Celldömölkön a Vulkan Gyógyhely.
- **Épített örökségelemek.** Kőszeg műemlék épületegyüttese a várral, Szombathely 2017-ben felújításon átesett központi barokk tere (Berzsenyi D. tér), a körmendi Batthyány-Strattmann-kastélyegyüttes, az ikervári Batthyány-kastély, a jánosházai Erdődy-Choron-várkastély, valamint a sárvári Nádasdy-várkastély, de ide sorolhatók olyan régészeti emlékek is, mint pl. Savaria római kori emlékei, a vasvári római sánc, stb., melyek jelentős fejlesztésbeli potenciált hordoznak magukban, de akár a megyeszékhely 11-es Huszár úton elterülő egykori huszárlaktanyájának felújításra szoruló épületkomplexuma is, az őrségi szerves épületegyüttes, stb.
- **Védett területek és zöldfolyosók.** Az Őrségi Nemzeti Park területe, a Kőszegi-hegység és az Írott-kő Natúrpark, Ság-hegy, továbbá helyi jelentőségű ill. egyéb természetvédelmi oltalom alatt álló területek, melyek a rekreációnak szintén fontos színterei (jeli, kámoni és sárvári arborétumok, szombathelyi és sárvári csónakázótavak, a Rába, Pinka-szurdok, szőcei tőzegmohás rét, horvátnádajai ártéri erdő stb.).
- **Kulturális és táji örökségelemek.** Ide sorolhatók a megye tipikus népszokásai, kulturális hagyományai, melyek közül kiemelendő Szent Márton kultusza, a Szőlő Jövésének Könyve (Kőszeg), a rönkhúzás hagyománya, a Mária emlékhelyek és Mária Út, a szombathelyi Savaria karnevál, stb., valamint olyan táji örökségelemek, mint tipikus mezőgazdasági művelési módok (zártkertek, gyümölcsösök, ill. ezek tipikus művelési módszerei), előbbiekkkel összefonódó népi építészeti emlékek (pl. boronaházak, oszkoói pincesor), valamint maga az ember alkotta kultúrtáj. A 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet alapján a tájházak hálózatának részeként világörökségi várományos terület a megyében a cáki pincesor, a hegyhátszentpéteri kovácsműhely, a magyarszombatfai fazekasház és a Szalafőn található őrségi népi műemlékegyüttes.

(Az egyes további vonzerők jó összefoglalóját adják a következő linken felsorolt megyei értéktár elemei: http://www.vasmegeye.hu/wp-content/uploads/2020/06/ErtektarKiadvany2020_web.pdf)

A vendégéjszakák számát országos összehasonlításban nézve (1000 lakoshoz viszonyítva) Vas megye az országos átlag közel 2,5-szeresét adja, Bük és Sárvár pedig évről-évre a 15 legtöbb vendégéjszakát produkáló hazai település közé tartozik.

A megye legfontosabb attrakciói a két nemzetközi jelentőségű gyógyfürdő köré szerveződve Bük-Sárvár turisztikai térség néven az ország 11 db, kormányrendelettel (429/2020. Korm. rend.) kijelölt turisztikai térségei közé tartoznak. A térséget alkotó települések a következők: Bozsok, Bő, Bük, Cák, Celldömölk, Csepreg, Gencsapáti, Horvátlovó, Horvátzsidány, Kemenessömjén, Kőszeg, Kőszegdoroszló, Kőszegszerdahely, Lukácsháza, Mesteri, Narda, Perenye, Pornóapáti, Sárvár, Szombathely, Velem, Vép, és a Győr-Moson-Sopron megyébe tartozó Zsira.

10. ábra: A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma járásonként és a legnagyobb forgalmat lebonyolító 15 település (2018)

Vas megye kereskedelmi szálláshelyeinek részletes adatait mutatja idősorosan a következő táblázat:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Bp-en kívüli országos értékek (2019)	A megyei arány az országos értéken belül (2019)
Vendégek száma (fő)	419 108	433 117	459 816	492 397	520 551	537 798	550 552	8 303 962	6,63%
Vendégéjszakák száma (db)	1 328 644	1 370 449	1 424 834	1 558 445	1 565 835	1 644 761	1 658 231	20 833 906	7,96%
Külföldi vendégek száma (fő)	206 842	216 811	220 442	240 262	247 533	245 560	246 984	2 194 280	11,26%
Külföldi vendégéjszakák száma (db)	720 037	754 134	766 005	855 568	892 020	839 199	848 001	6 282 377	13,50%
Külföldi vendégéjszakák száma (%)	54%	55%	54%	55%	54%	51%	51%	30,15%	
Belföldi vendégek száma (fő)	212 266	216 306	239 374	252 135	273 018	292 238	303 568	6 109 682	4,97%
Belföldi vendégéjszakák száma (db)	608 607	616 315	658 829	702 877	764 815	805 562	810 230	14 551 529	5,57%
Belföldi vendégéjszakák száma (%)	46%	45%	46%	45%	46%	49%	49%	69,85%	

Forrás: Magyar Turisztikai Ügynökség

A leszűrhető főbb trendek a következők:

- 2013-2019 között a vendégek és vendégéjszaka-számok egyenletes növekedése figyelhető meg – melyet a COVID-19 vészhelyzet 2020-ban a korlátozó intézkedések hatására értelemszerűen megtört. 2020 I-III negyedévében 709 877 vendégéjszakát töltöttek el a megyében, ami az előző év azonos időszakának 55,3%-a (az első félévre vonatkozóan ugyanez az érték csupán 41,3%).

- A külföldi vendégéjszakák arányában 2016-tól törés figyelhető meg – ezen időponttól kezdve egyenletesen növekszik a hazai vendégek aránya, 2019-re minimális, 2%-nyi különbség érzékelhető csupán a külföldi vendégéjszakák javára.
- Ugyanakkor ezzel együtt is a belföldi vendégek súlya (49%) messze alatta marad a Budapesten kívüli országos értéknek (69,9%) – összefüggésben a megye földrajzi fekvésével, a kibocsátó piacok közelségével.
- Vas megye kereskedelmi szálláshelyeit 2019-ben 550 ezer vendég összesen 1 millió 660 ezer vendégéjszakára vette igénybe. A vendégek száma az országoshoz hasonló mértékben, 1,9%-kal nőtt az előző évhez képest, míg a vendégéjszakáké 0,5%-kal emelkedett. A vendégéjszakák 80%-át kitevő szállodákban 2,7%-kal bővült a forgalom.

A kereskedelmi szálláshelyek 2019-ben 29,1 milliárd forint bruttó árbevétel érték el, folyó áron 10%-kal többet, mint egy évvel korábban. Az összes bevétel 48%-át adó szállásdíj összege 8,6%-kal, a vendéglátás bevétele 29%-kal nőtt, az egyéb szolgáltatásoké 6,0%-kal csökkent.

Vas megye „szálláshely-fővárosa” nem esik egybe a megyeszékhellyel, hiszen a legtöbb vendégéjszaka Bük-fürdőn, majd pedig Sárváron „keletkezik” a megyében. Bük Hévíz és Hajdúszoboszló mögött a harmadik legtöbb vendégéjszaka számmal rendelkező vidéki település, kiemelkedő külföldi vendégkörrel. Mind Bük, mind Sárvár példája jól mutatja az egészségmegőrzés, rekreáció növekvő súlyát a vendégek döntésének meghozatalában.

Míg 2011-ben a külföldi vendégek háromnegyede érkezett EU tagállamokból, addigra 2020 első három negyedében már 95% volt ez az arány. Legtöbben Ausztriából, Csehországból és Szlovákiából érkeztek. Az átlagos tartózkodási idő 3,2 nap volt (2017-ben 3,3).

A megyében 2020. első félévének végén 1448 vendéglátóhely működött (a Nyugat-dunántúli régió összesített értékének csupán a negyede), ami az előző évi értékhez képest szerény növekedést tükröz.

3.5. A területi innovációs potenciál

Vas megye kutatás-fejlesztési (K+F) potenciálja „hagyományosan” alacsony – a K+F-ben szektor mutatóit tekintve (foglalkoztatott kutatók és fejlesztők száma, ráfordítások, beruházások) az országos értékhez képest 1% alatti részesedésekkel jellemezhető.

K+F-ráfordítás a GDP százalékában	2016.	2017.	2018.
Vas megye	0,67	0,63	0,82
Nyugat-dunántúli régió	0,54	0,63	0,76
Magyarország	1,18	1,32	1,51

Kutató-fejlesztő helyek tényleges, állományi K+F-létszáma	2017.	2018.	2019.
Vas megye	396	593	647
Győr-Moson-Sopron megye	2356	2515	2699
Zala megye	370	479	415
Magyarország	60 932	66 433	70 589

A konkrét szellemi műhelyeket, kutatóhelyeket tekintve a megyében működik a Gabonakutató Nonprofit Kft. Táplánszentkereszti Növénynevelő állomása, ahol nemesítő és agrotechnikai munkák zajlanak, a kőszegi IASK (Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete), mely egy országhatáron átívelő gondolkodást preferáló szellemi műhelyként funkcionálva olyan előremutató komplex társadalmi programok kidolgozásának és megvalósításának kulcsszereplője, mint a KRAFT („Kreatív város – fenntartható vidék”). Meg kell említeni továbbá a NAIK Erdészeti Tudományos Intézetet, mely a megyében a sárvári és károni arborétumokat is üzemelteti. Valamint Szombathelyen működik az ELTE-SEK (Savaria Egyetemi Központ), mely a hagyományos tanárképzés bázisán fejlődött napjainkra közgazdasági, műszaki, bölcsészettudományi, természettudományi, művészeti, sport és neveléstudományi alap és mester szintű képzést biztosító felsőoktatási intézménnyé.

Ha abszolút értékben visszafogott módon is, de a vállalkozói szférában tetten érhető a kutatói státuszok növekedése, a megye legnagyobb foglalkoztatói közül több nemzetközi vállalat is növeli K+F kapacitásait, 2018-ban 1 068 millió Ft, 2019-ben 712 millió Ft összeget értek el a K+F beruházások a megyében, ami az évtized első feléhez képest 2-2,5-szeres növekedést jelent.

A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal adatai szerint KFI céllal 2015-2018 között 76 projekt keretében 2,8 Mrd Ft támogatást kaptak Vas megyei szervezetek, ezzel az összeggel a megye az utolsó országos összehasonlításban. A források 100%-a a vállalkozások támogatását célozta, összesen 71 mikro-, kis- és középvállalkozás nyert támogatást a megyében, ez országosan 2,4%-ot jelent. Ez teljesen megegyezik a megye vállalkozásokból való részesedésével.

4. Társadalmi környezet

4.1. Kulturális adottságok, értékek

A következő táblázatok mutatják Vas megye kulturális szférájának néhány kézzel – statisztikai adattal – fogható jellemzőjét, melynek ismérvei a következők (2018 vonatkozásában):

Könyvtári, levéltári „alapinfrastruktúra” és azok használatának vonatkozásában:

- Mind a levéltárak számát, mind a levéltári kutatókat tekintve Vas megye országos összehasonlításban lakosságárányosan jobban szerepel (3,5 ill. 2,8%).
- A munkahelyi, felsőoktatási könyvtárak adatait tekintve Győr kiemelkedik a régióból – ez értelemszerű, ismerve a szomszéd megyeszékhely erős ipari és felsőoktatási háttérét.
- A települési könyvtárakat tekintve viszont Vas megye messze a régiós és országos átlag felett szerepel, beleértve ebbe a kölcsönzött könyvtári egységek magas számát (910 251) is.

Ismeretterjesztő, közművelődési rendezvények vonatkozásában:

- A megye kifejezetten erős kulturális és rendezvényszektorral bír – a kulturális rendezvényeken részt vevők száma (1 311 784 fő) mind Zala, mind Győr-Moson-Sopron megye hasonló értékeit is meghaladja.
- Az egy férőhelyre jutó mozielőadások számát tekintve a középmezőnyben helyezkedik el a megye.
- A múzeumi kiállításokat tekintve viszont megint csak jól szerepel országos összevetésben, messze a lakosságárány fölött (3,3%). A múzeumok látogatóinak száma 250 ezer fő volt, ami azonban jelentősen elmarad a szomszédos megyék értékétől.

Színházi szektor

- Vas megyében 2018-ban 775 színházi előadásra 104 136 látogató jutott.
- Az átlagos nézőszám – 134,4 – alatta maradt mind az országos, mind a két szomszéd megye hasonló értékeinek.

Ez utóbbi szektor kiemelése azért is fontos, mert Szombathely városa – és a megye – széles összefogás keretében alapította meg 2007-ben saját közsínházát, mely azóta is nagy népszerűségnek örvend – nyilván a szektor egészével kitéve a Covid-19 járvány hatásainak. A színház első évada 2008 augusztusában nyílt meg, épülete 2011 januárjában készült el. Az állandó társulattal működő színház előtt befogadó-színházi előadásokat kínált a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (mai nevén: Magyar Művészeti Innovációs Központ), a Művészetek Háza és a Művelődési és Sportház. A két intézményben ma is élnek a befogadó-színházi bérletsorozatok.

További jelentős kulturális, művészeti színterek:

AGORA Szombathelyi Kulturális Központ és tagintézményei (Gyermekek Háza, Savaria Mozi, Művelődési és Sportház,) Berzsényi Dániel Könyvtár, Mesebolt Bábszínház, Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum (telephelyei: Szombathelyi Képtár, Smidt Múzeum, Vasi Skanzen, Iseum Savariense Régészeti Műhely és Tárház, Járdányi Paulovics István Romkert, Vasi Szemle Szerkesztősége, Szent Márton Intézet), Savaria Szimfonikus Zenekar.

Kőszegen már közel 40 éve szervezik nyáron a Várszínházban a szabadtéri színházi előadásokat, ami Vas megyében a nyár egyik meghatározó művészeti rendezvénysorozata.

A megye néprajzi örökségének, épített értékeinek kiemelt bemutatóhelyei: a pityerszeri és szombathelyi skanzen, valamint a cáki pincesor, illetve az oszkói hegypásztori pincék. A megyében jelen vannak a hagyományos kézműves mesterségek, melyek közül az Őrségben a fazekas tevékenység a leghíresebb.

A megye életében nagy szerepet töltenek be továbbá a kulturális, hagyományörző rendezvények, mint pl. Savaria Karnevál, Kőszegi Ostromnapok, Bartók Szeminárium, Nemzetközi Néptáncfesztivál Sárváron, és további programok.

Vas megye kulturális életének főbb adatai (2018)

	Levél- tárak	Levél- tári kutatók	Munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtára beiratkozott olvasói	Munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárak egységei (leltári állomány)	Munkahelyi felsőoktatási és egyéb könyvtárak személyes (helybeni) használata	Munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárak szolgáltató helyei	Munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárak távhasználata (telefon, fax, e-mail és OPAC, honlap)	Települési könyvtárak	Települési könyvtárakból kölszönzött könyvtári egységek	Nemzeti és szak- könyvtárak	Nemzeti és szakkönyvtárak beiratkozott olvasói	Nemzeti és szak- könyvtárak szolgáltató helyei
Győr- Moson- Sopron	9	652	15 868	922 468	555 134	12	563 410	188	814 206	11	2 485	19
Vas	3	377	1 745	81 902	11 389	3	8 331	229	910 251	5	1 632	10
Zala	2	206	2 631	131 707	31 648	5	30 991	271	682 932	11	4 485	16
Mo. összesen	86	13 276	395 197	26 758 153	4 915 484	388	51 773 655	3 361	19 846 844	303	151 165	490

Forrás: TEIR

	Ismeretterjesztő rendezvények	Ismeretterjesztő rendezvényeken résztevők	Közművelődési intézmények	Kulturális rendezvények	Kulturális rendezvényeken rész vevők	Mozi férőhelyek	Mozielőadások	Múzeumi kiállítások
Győr-Moson- Sopron	1 896	57 352	273	6 360	1 213 626	4 182	35 070	139
Vas	1 191	40 043	321	8 908	1 311 784	1 533	10 751	132
Zala	1 378	47 834	380	9 483	1 172 448	2 190	12 734	119
Mo. összesen	42 448	1 391 298	5 908	182 907	32 923 965	73 315	526 315	4 048

Forrás: TEIR

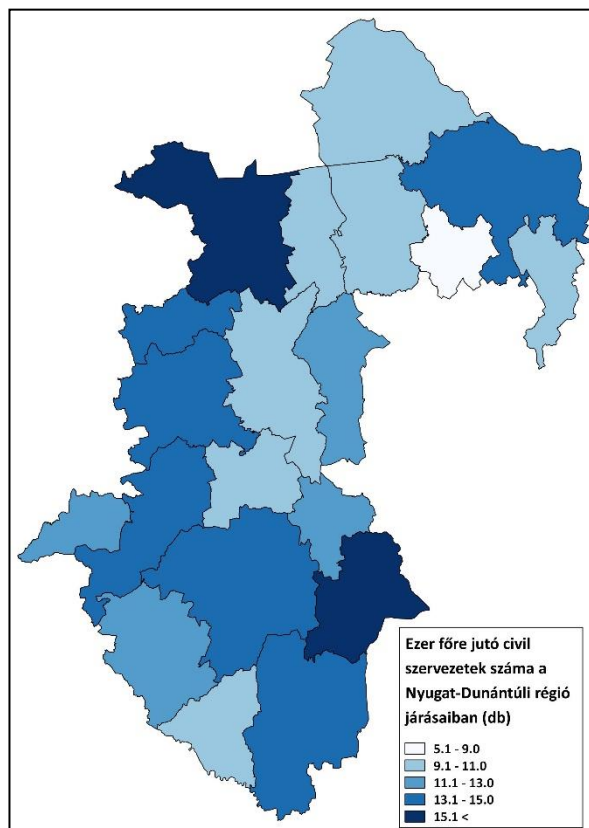
	Színházak előadásainak száma	Színházak látogatói	Színházak	Önkormányzati tulajdonú középület; Kulturális intézmények; összesen (2018 dec. 31.)	Muzeális intézmények látogatóinak száma
Győr-Moson- Sopron	1 472	280 249	5	270	454 000
Vas	775	104 136	4	274	250 000
Zala	611	117 695	2	290	337 000
Mo. össz.	34 866	8 528 056	206	5 396	10 955 000

Forrás: TEIR

4.2. Területi identitás, civil aktivitás, települési külkapcsolatok

Vas megye hagyományosan a civil szervezetek tevékenységének aktív színtere. 2016-ban az 1 000 főre vetített civil szervezetek száma (6,8) a megyében felette volt a Budapest értékét (8,3) is magába foglaló országos értéknek (6,3), Szombathely mellett pedig két másik járás is kiemelkedő értéket produkált:

11. ábra: 1000 főre jutó civil szervezetek száma a Nyugat-dunántúli régió járásaiban (2016)

Forrás: TEIR

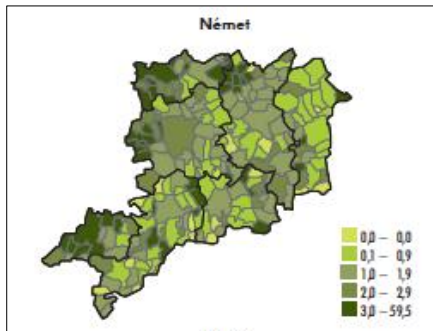
A legutolsó népszámlálás időpontjában (2011) a válaszolók 98 százaléka volt magyar anyanyelvű a megyében, 2,8% tartozott valamely magyarországi kisebbséghez, 0,2% pedig egyéb nemzetiség nyelvét tartotta anyanyelvének. A nemzetiségi hovatartozás alapján a népesség 98 százaléka volt magyar, 4,6 százalékuk tartozott a hazai történelmi kisebbségekhez, 0,2% pedig egyéb etnikumhoz.

Vas megyében a nemzetiség, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben használt nyelv kérdésekre adott válaszok alapján 14 ezer fő vallotta magát a 13 történelmi magyarországi nemzetiséghez tartozónak, együttesen a népesség 5,5 százaléka. Számuk 43%-kal nőtt a 2001. évi népszámlálás óta. A megyében 2011-ben a hazai nemzetiséghez tartozók 45%-a tartotta anyanyelvének saját kisebbségi nyelvét. Ez a horvátok és a szlovének mintegy háromnegyedről, a cigányok 36 százalékáról, a németek 22 százalékáról mondható el.

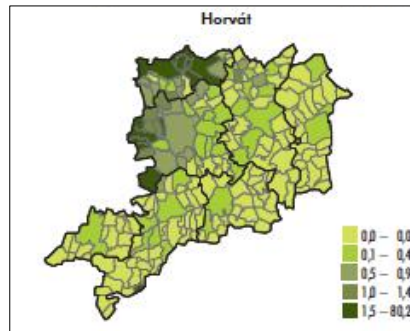
A megyében a német, a horvát, a cigány és a szlovén a legnépesebb etnikum. A németek az itt élő hazai kisebbségek közel negyzedét, a horvátok 23, a cigányok 19, a szlovének pedig a 13 %-át alkották. A többi nemzetiséghez tartozók lélekszáma alacsony, részesedésük egyenként 3 % alatti. Minden második történelmi kisebbséghez tartozó a községekben lakott, 22 százalékuk Szombathelyen, további 28 százalékuk pedig a többi város valamelyikében élt.

A három legjelentősebb kisebbség települési eloszlását mutatja a következő térkép:

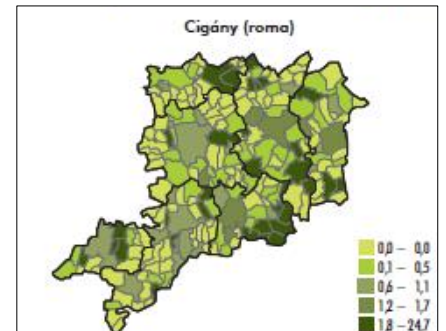
12. ábra: Vas megyében élő német nemzetiségűek aránya

13. ábra: Vas megyében élő horvát nemzetiségűek aránya

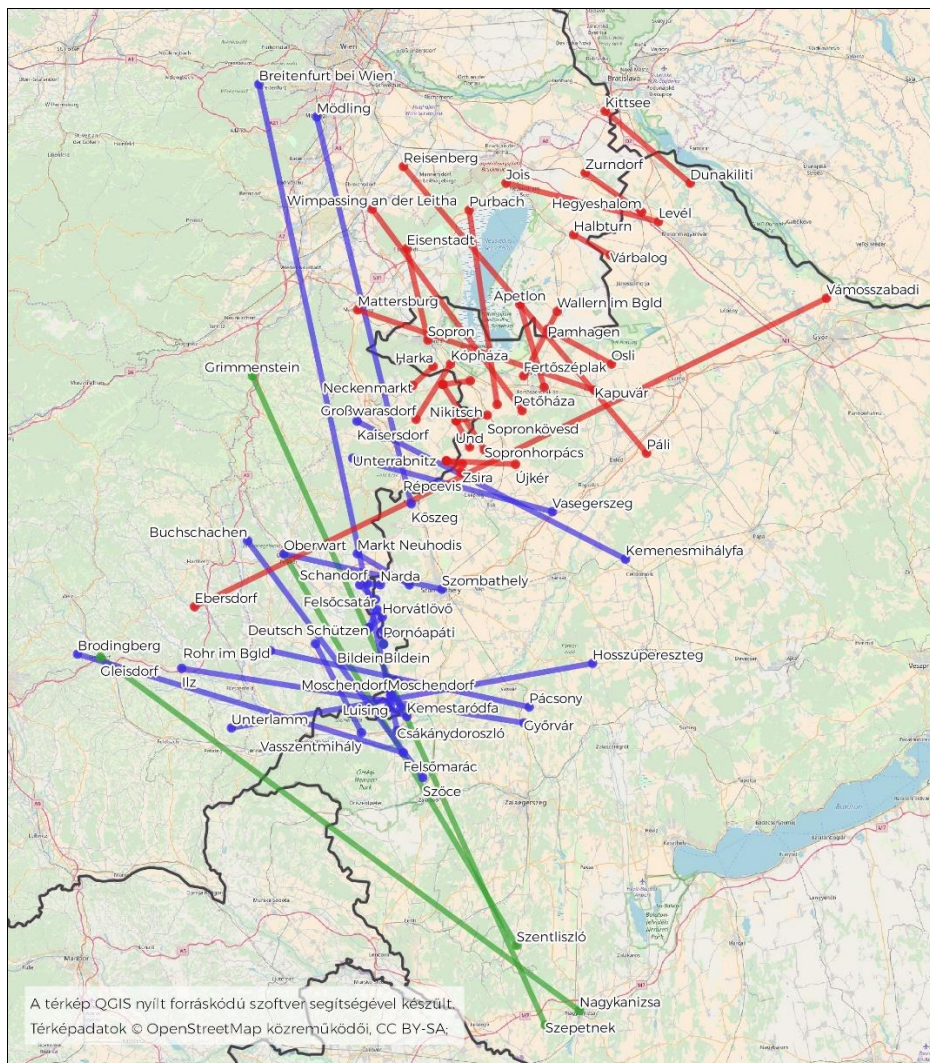
14. ábra: Vas megyében élő cigány (roma) nemzetiségűek aránya

Forrás: KSH. 2011. évi népszámlálás

A területi identitás, civil és helyi szerveződések sajátos vetületét képezik azok a testvértelepülési kapcsolatok, melyek számos esetben képesek hozzájárulni egy-egy (kis)település életének dinamizálásához. Az alábbi térkép kézzel mutatja azokat az aktív testvértelepülési külkapcsolatokat, melyekkel a megye települései rendelkeznek:

15. ábra: Aktív testvértelepülési külkapcsolatok

Forrás: ConnReg AT-HU

4.3. Humán erőforrások

Lakónépesség

Egy térség fejlődési esélyeit alapvetően leírja és meghatározza a lakónépesség változása. A megye népessége 2010 és 2019 között 1,4%-kal csökkent, mely csak közel fele az ország lakónépessége csökkenésének (3,2%). Megyén belül Sárvári térsége szinte folyamatosan növelni tudta lakosságát.

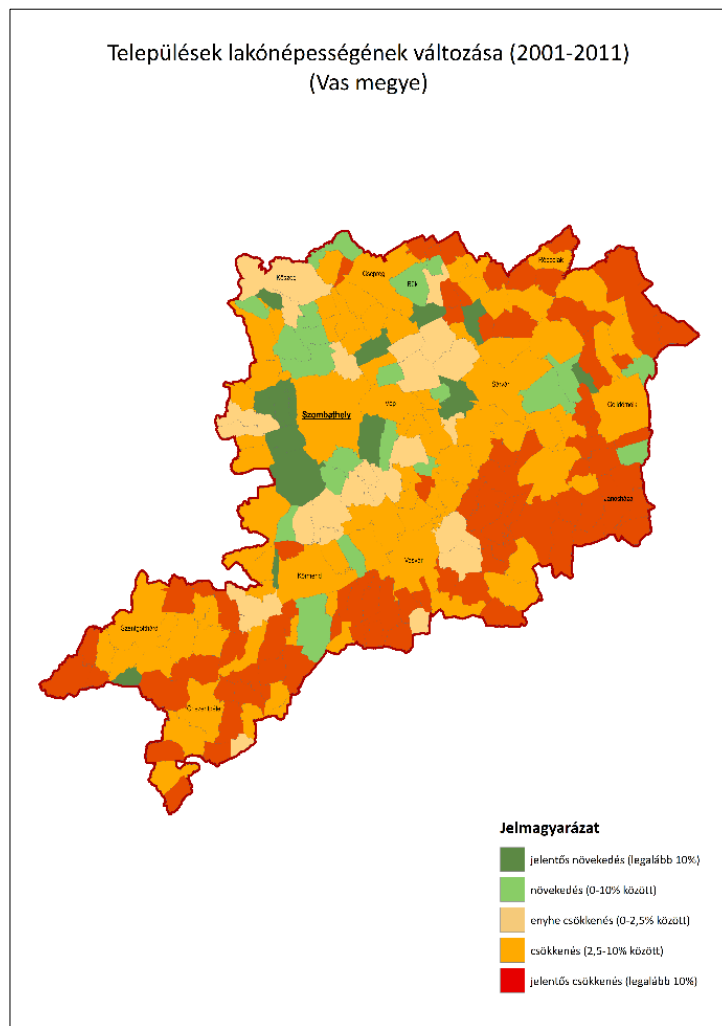
A járások lakónépességének száma az év végén (a népszámlálások végleges adataiból továbbvezetett adat (fő))

Járások	Éves értékek					Változás mértéke (%)
	2010	2012	2015	2018	2019	2019/2010
Cellsdömölki	24 217	24 787	24 068	23 587	23 537	-3%
Körmendi	26 871	26 865	26 196	25 790	25 630	-5%
Kőszegi	26 192	25 473	25 649	25 674	26 003	-1%
Sárvári	38 469	38 862	38 474	39 082	39 189	+2%
Szentgotthárdi	15 051	15 180	15 080	14 948	15 008	0%
Szombathelyi	113 489	110 504	110 849	111 222	111 545	-2%
Vasvári	13 399	13 623	13 373	13 248	13 225	-1%
Vas megye	257 688	255 294	253 689	253 551	254 137	-1%
Országos	9 985 722	9 908 798	9 830 485	9 772 756	9 769 526	-3%

Forrás: KSH

Szemléletes képet kapunk, ha településszintű térképen ábrázoljuk a lakónépesség változását:

16. ábra: Települések lakónépességének változásai (2001-2011) (Vas megye)

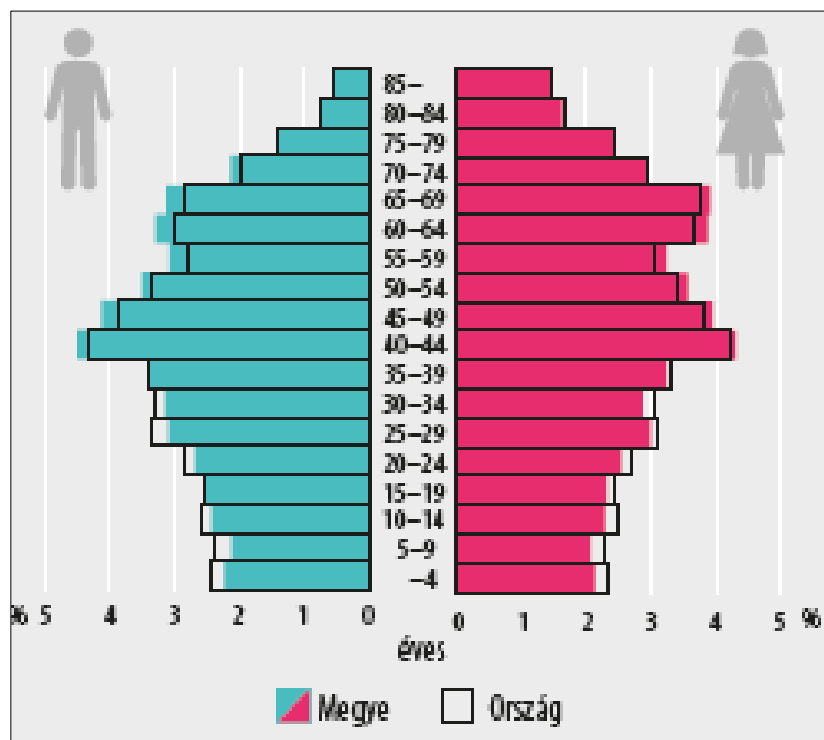
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A térkép alapján jól beazonosítható egy Rábától délre, ill. keletre elhelyezkedő – részint belső periférikus – zóna, másrészt jól megfigyelhető a megyeszékhely lakosságának csökkenése is. Utóbbi jelenséget árnyalja azonban a városban nem bejelentett módon, munkavállalóként ott tartózkodók jelentős száma, valamint a környező agglomerációs települések (Ják, Náriai, stb.) lakosságszámának erőteljes növekedése. Kirajzolódik továbbá a térképen az a Szombathely-Kőszeg agglomerációs tengely is, mely a szuburbanizálódó megyeszékhellyel együtt speciális területfejlesztési/rendezési feladatokat jelenthet a jövőben.

Népmozgalom

Vas megye korfája egy fokozatosan öregedő társadalmi struktúra képét mutatja, ahol a legnépesebb 40-44-es korosztályt („Ratkó-unokák”) követően jóval kisebb létszámú korcsoportok követik, összefüggésben az éves születések valamivel 2 000 fölötti számával:

17. ábra: A népesség megoszlása nemek és kor szerint 2020. január 1-én

Forrás: KSH

A népmozgalom főbb adatait mutatja a következő táblázat:

Mutató megnevezése	Vas megye	Országos érték
Átlagéletkor – férfi népesség (2020)	41,8	43,8
Átlagéletkor - női népesség (2020)	45,6	45,8
Teljes termékenységi arányszám (2019)	1,36	1,49
Születéskor várható élettartam – férfi (2019)	73,09	72,86
Születéskor várható élettartam – nő (2019)	79,66	79,33
Élveszületések száma (fő, 2019)	2.040	89,193
Élveszületések száma (az előző év = 100%, 2019)	98,6	99,3
Halálozások száma (fő, 2019)	3.387	129,603
Halálozások száma (száma (az előző év = 100%, 2019)	100,7	98,9
Eltartottsági ráta (% , 2020)	50,9	52,5
Eltartottsági ráta - gyermeknépesség (% , 2020)	20,1	22,2
Eltartottsági ráta - időskorú népesség (% , 2020)	30,8	30,3
Öregedési index (2020)	153,4	136,6
Természetes szaporodás/fogyás (fő, 2020)	1.347	-40,410
Természetes szaporodás/fogyás (az előző év = 100%, 2020)	104,0	98

Forrás: KSH

A természetes szaporodás megyén belüli eloszlását mutatja járási szinten a következő táblázat, mely szaporodás minden esetben negatív, vagyis fogyást jelent:

Természetes szaporodás (fő)

Járások	2010	2015	2018	2019
Celldömölki	-203	-167	-140	-186
Körmendi	-201	-177	-170	-122
Kőszegi	-173	-138	-121	-144
Sárvári	-315	-229	-203	-214
Szentgotthárdi	-145	-121	-137	-137
Szombathelyi	-365	-444	-413	-441
Vasvári	-168	-99	-111	-103
Vas megye	-1 570	-1 375	-1 295	-1 347
Országos	-40 121	-40 007	-41 238	-40 624

Forrás: KSH

Fenti negatív értéket képes részint korrigálni a vándorlási egyenleg, mely 2019-re a Körmendi és a Sárvári járás kivételével minden esetben pozitív értéket mutat:

Vándorlási egyenleg (fő)

Járások	2010	2015	2018	2019
Celldömölki	-199	-103	-43	82
Körmendi	-178	11	39	-82
Kőszegi	82	195	118	342
Sárvári	-207	59	22	-74
Szentgotthárdi	-12	17	16	108
Szombathelyi	273	524	522	485
Vasvári	-302	135	27	29
Vas megye	-543	838	701	890

Forrás: KSH

A születéskor várható átlagos élettartam 2019-ben Vas megyében nők esetén 79,7, míg férfiaknál 73,1 év volt, mely mindkét esetben magasabb a vonatkozó országos értékeknél (79,3 és 72,7 év).

Munkanélküliség

A foglalkoztatottság adatait a vonatkozó gazdasági fejezetben részleteiben tárgyaltuk, így e helyütt a munkanélküliség – 2020. I. negyedévig kiemelkedően javuló – tendenciáit mutatjuk csupán be:

Munkanélküliségi ráta (%)

	Éves értékek			Változás mértéke (százalékpont)	
	2010.	2015.	2019.	2019-2010	2019-2015
Vas megye	10,3	3,8	2,5	-7,8	-1,3
Országos	11,2	6,8	3,4	-7,8	-3,4

Forrás: KSH

A képet természetesen árnyalja a Covid-19 járványhelyzet hatása. A KSH munkaerő-felmérése alapján 2020-ban a 15-74 éves népesség 66,4%-a, 197,2 ezer gazdaságilag aktív személy volt jelen Vas megye munkaerőpiacán, amely 100 fővel kevesebb, mint egy évvel korábban. A 2020. évben a gazdaságilag aktív népességben belül a foglalkoztatottak száma 2,4 ezerrel csökkent (128,3 ezer fő), a munkanélkülieké 700 fővel csökkent. A változások eredményeként a munkanélküliek aránya a 2019. évi 2,4%-ról 2,0%-ra változott, a foglalkoztatási ráta 65%-os értéket ért el, amely 2,9 %-ponttal felülmúlta az országos átlagot.

A koronavírus-járvány megjelenése és a veszélyhelyzet március közepi kihirdetése kedvező munkaerőpiaci folyamatokat tört meg. A korábbi tendenciáktól eltérően már márciusban is emelkedett a regisztrált álláskeresők száma, a drasztikus növekedés áprilisban következett be, amikor egy hónap alatt 40%-kal bővült az álláskeresők száma. Májusban tovább folytatódott a növekedés, az üteme azonban csökkent az előző hónaphoz képest. Júniusban 8 286-an szerepeltek álláskeresőként a regisztrációs rendszerben, amely 1,5%-kal kevesebb az előző havinál, az egy évvel korábbinak viszont mintegy kétszerese.

Összességében 2020. I. félévében havonta átlagosan 6 431 álláskereső szerepelt a nyilvántartási rendszerben, amely 1,5-szerese a 2019. I. félévének.

Vas megyét - a romló folyamatok ellenére - az egyik legkedvezőbb munkaerő-piaci helyzetű térségek között tartják nyilván. Az álláskeresési ráta, amely havonta átlagosan 4,9% volt, 1,8%-ponttal kedvezőbb az országos átlagnál.

2020. I. félévében havonta átlagosan 343 pályakezdő álláskereső szerepelt a nyilvántartási rendszerben, amely 20%-kal több az elmúlt évi azonos időszakánál. Az év első hat hónapjában – március kivételével – változó ütemben hónapról – hónapra nőtt a pályakezdő álláskeresők száma, aminek következtében júniusban a számuk elérte a 442 főt.

5. Közlekedési és kommunális infrastruktúra

5.1. Vonalas rendszerek, létesítmények

Vas megyét nem érintik az ún. Helsink-i közlekedési folyosók², azok a Nyugat-dunántúli régió északi és déli határsávjában haladnak. Vas megye ilyen formán beékelődik a délen húzódó, Zala megyét érintő V. páneurópai közlekedési folyosó, illetve ennek egyik ága, a V/B. jelű folyosó, továbbá az északon húzódó, Győr-Moson-Sopron megyét érintő IV. páneurópai közlekedési folyosó³ közé. A megyét érintően az M86/86-os főútvonalon jelentős tranzit forgalom zajlik. A megyét délen kelet-nyugati irányba átszelő 8-as főúton - az M7-es autópálya horvát, illetve szlovén határig történő kiépítése következtében - csökkent a főként Olaszország irányába haladó átmenő forgalom.

Vas megye köz- és vasúthálózatának főbb adatait mutatja a következő táblázat:

	Autópályák hossza	Autóutak hossza	Aszfalt és bitumen burkolatú országos közutak hossza	Elsőrendű országos főutak hossza	Másodrendű országos főutak hossza	Mellékút- hálózat hossza	Működtetett vasútvonalak hossza	Villamosított vasutak építési hossza	Többvág- ányú vasutak építési hossza
Vas megye	0	62	1 560	80	243	1 212	305	254	25
Országosan	1 233	353	32 204	2 142	4 859	22 905	7 197	3 006	1 235

Forrás: KSH (2019), kiegészítve az M86-os gyorsforgalmi út Szombathely-Csorna közötti szakaszának, valamint a Szombathely-Zalaszentiván villamosított vonal megyébe eső szakaszának értékeivel

Közúthálózat

Az országos közutak hossza tekintetében megállapítható, hogy Vas megye területi arányához (3,6%) képest magasabb a részesedése (5,0%), ami a települések sűrűségéből következik.

Az országos közutak megyei mellékúthálózata döntően megfelel a megye geográfiai viszonyainak és sajátos településhálózatának. Vas megye mellékútjainak hossza (1 212 km) az országos mellékúthálózat 5,3%-át képviseli. Ennek ellenére Vas megye nem tekinthető jobban ellátottnak alsóbbrendű úthálózat tekintetében, mint az ország többi megyéje, ugyanis a mellékúthálózat nagyobb hosszúsága a viszonylag sűrűbb településhálózat és a domborzati viszonyok miatt szükséges, azaz a megye lakossága lényegében nem élvezhet jobb ellátási színvonalat a sűrűbb úthálózat ellenére. Ezt támasztja alá a zsáktelepüléseknek, illetve azoknak a településeknek a viszonylag magas száma, melyek ugyan közel fekszenek egymáshoz, de az egyes mellékút-hálózati elemek hiánya miatt csak az egymás közötti távolság többszörösét megtéve lehet eljutni egyikből a másikba. A megye településeinek mintegy 12%-a (26 település) sorolható ide. A hálózati hiányosságok elsősorban az ország- és megyehatár menti települések esetében mutatkoznak. Közlekedési kapcsolati hiányok például Kőszeg-Ólmod és Porpác-Vép térségében vannak, hiszen az érintett településeket csak jelentősebb kerülővel lehet elérni.

²A Boba-Zalaegerszeg vasútvonal, mely az V. páneurópai közlekedési folyosó vasúti ága, rövid szakaszon érinti a megye délkeleti (Boba) és délnyugati (Őriszentpéter) részét.

³A IV. páneurópai közlekedési folyosó közúti ága a Berlin/Nürnberg-Prága-Pozsony/Bécs-Budapest-Konstanca/Szaloniki/Isztambul.

Az önkormányzatok kezelésében lévő utak adatait foglalja össze az alábbi táblázat:

Belterületi kiépítetlen	Belterületi kiépített	Belterület összesen	Külterületi kiépítetlen	Külterületi kiépített	Külterület összesen	ÖSSZESEN	Kerék- párutak	Gyalog utak és járdák
570,4	1049,4	1 619,8	4901,57	138,36	5 039,93	6 659,73	85,5	1 442,32

Forrás: Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (2017; km)

Fontos kiemelni, hogy a megye méretéhez viszonyított sűrűbb és hosszabb közúthálózat fenntartása jelentős feladatot jelent, így folyamatos az igény az utak felújítására.

Növekvő forgalom, korszerűsödő főúthálózat

Vas megye közúthálózatának gerincét képező főúthálózat legfontosabb elemei a meghatározóan K-Ny-i irányú 8, 88, 89 sz., és az észak-déli irányú M86/86, 84, 87 sz. főutak. A megye főúthálózatát a Szombathely központú sugaras szerkezet jellemzi, a 8 és 84 sz. főutak kivételével meghatározóan a megyeszékhely elérhetőségét szolgálják.

2019. évi forgalomszámlálási adatok alapján az alábbi terhelés jelentkezik a megye főútjain egy átlagos napon:

Forgalmi adatok

Főút	Forgalom e/nap
8-as	12 699 - Körmendnél, 7 475 – Csákánydoroszló, 4 668 - Rábafüzes
84-es	10 240 - Hegyfalú, 9 230 – Sárvár
86-os	17 318 - Balogunyom, 25 068 - Szombathely, 4 499 - Nemesbőd, 1 053 – Répcelak
87-es	5 351 - Csempeszkopács, 21 294 – Szombathely, 15 526 - Kőszeg
89-es	7 644 - Szombathely, 6 223 Bucsú
M86-os	18 869 - Kezdőponttól a sárvári leágazóig, 12.328 - sárvári leágazótól az ölbői leágazóig, 11 519 - ölbői leágazótól Hegyfalúig, 14 718 - Hegyfalutól a megyehatárig

A megyei átlagérték az M86-on: 15 092 e/nap

Forrás: 2019. évi forgalomszámlálás adatok alapján saját szerkesztés

A főutak forgalmi terhelése nem egyenletes. Vannak kiemelten terhelt szakaszok – jellemzően a nagyobb városok térségében –, ahol az előírásokat⁴ meghaladó mértékű a forgalom. A megye főútjain 2000-hez, 2004-hez és 2010-hez viszonyítva is nagymértékben nőtt a forgalom. A legforgalmasabb útszakasz az M/86 / 86-os út, annak is a Szombathely és sárvári leágazó közötti, illetve Szombathely települési elkerülő szakasza, mely a településközi forgalom mellett jelentős észak-dél irányú tranzit forgalmat bonyolít le. A 86-os főút Szombathely-Csorna-Mosonmagyaróvár közötti szakaszának fejlesztése az elmúlt években megvalósult. Körmenden a 8-as sz. főút elkerülő szakaszának megépítése, valamint az M80 gyorsforgalmi út Körmend (kelet) és Szentgotthárd-Rábafüzes, országhatár közötti szakaszának kiépítése folyamatban van. A fentiekben említett utakon kívül még a 87-es út Szombathely-Kőszeg közti szakaszán tapasztalható jelentős forgalom, ami érinti Gyöngyösfalu és Lukácsháza belterületét is. A 87-es főút Kőszeg és Rőtfalva (Rattersdorf) országhatár közötti korszerűsítése – új határmetszéssel/nyomvonallal – 2020. őszén megvalósult. Továbbá az útnak jelentős a forgalma a Szombathely belterületi szakaszon is, ami indokolja a szombathelyi külső körgyűrű 87-es 89. sz. főút Zanati úti felüljárótól északra húzódó, börtönt keletről megkerülő

⁴ Két forgalmi sáv, kétirányú forgalmi utakon, külterületen 1.200-1.700 egységjármű/óra, belterületen 1.400-1.800 egységjármű/óra a megengedett forgalomnagyság. Az útszakasz kapacitásproblémáját jelzi, ha a forgalom meghaladja a 9-10.000 járművet naponta, azaz a 900-1.000 egységjármű/óra csúcóra-értéket.

szakaszának megépítését, amely jelentősen gyorsítaná, javítaná a megye Észak-Dél és Kelet-Nyugat irányú közút forgalmát.

Közúti határátlépő pontok

Miután Vas megyének 33 települése az európai unió schengeni belső határszakaszán van, ezért különösen fontos ezen települések és kapcsolódó térségek számára a határ átjárhatóságának biztosítása.

Ausztria felé 16 ponton léphető át a határ:

Kőszeg-Rattersdorf (Rötfalva); Bozsok-Rechnitz (Rohonc); Bucsu-Rechnitz (Rohonc); Bucsu-Schachendorf (Csajta); Narda-Schandorf (Csém); Vaskeresztes-Eisenberg an der Pinka (Csejke); Horvátlövő-Deutsch Schützen (Németlövő); Pornóapáti-Deutsch Schützen (Németlövő); Pornóapáti-Bildein (Beled); Szentpéterfa-Eberau (Monyorókerék); Pinkamindszent-Heiligenbrunn (Szentkút); Nemesmedves-Reinersdorf (Zsámánd); Rönök Inzenhof (Borosgödör); Szentgotthárd-Rábafüzes-Heiligenkreuz im Lafnitztal (Rábakeresztúr); Szentgotthárd Ipari Park-Heiligenkreuz im Lafnitztal (Rábakeresztúr) Ipari Park; Szentgotthárd – Hunyadi utca-Mogersdorf (Nagyfalva) települések között.

Szlovénia felé 5 ponton léphető át a határ:

Magyarszombatfa-Prosenjakovci (Pártosfalva); Bajánsenye-Hodoš (Hodos); Kétvölgy (Verica)–Cepinci (Kerkafő); Felsőszölnök (Gornji Senik)–Martinje (Magasfok), Orfalu-Budinci (Büdfalva) települések között.

A határmentén további átlépő pontok működnek a gyalogos, kerékpáros túrázás határon átnyúló tájakat is felfedező ösztönzése érdekében. Új közúti határátkelő pontot terveznek Szentgotthárd térségében, az M8-as gyorsforgalmi út fejlesztésével egyidejűleg.

Vasúti közlekedés folyamatos korszerűsítése

A vasútvonalak hossza a megyében 305 km, ebből csupán 18 km a mellékvonal (Szombathely-Kőszeg viszonylat)⁵. A megye vasúthálózata a Porpác-Szombathely és a Celldömölk-Boba szakasz kivételével egyvágányú (kétvágányú pályarész 24,3 km), az említett mellékvonal kivételével villamosított, általában 80-120 km/h engedélyezett sebességgel. 2009-2012 között megvalósult a Sopron-Szombathely-Szentgotthárd vasútvonal korszerűsítése, teljes szakaszon történő villamosítása, majd 2015-2016-ban a Szombathely-Csorna-Hegyeshalom és a Szombathely-Zalaszentiván vonalak villamosítása és korszerűsítése. A korszerűsítés eredményeként ezeken a szakaszokon a menetidő jelentősen csökkent.

A megye vasútvonalainak hálózati szerepe kiemelt jelentőségű, mert mind a tranzitszállításban, mind a hazai forgalomban fontos irányokat szolgálnak ki. Ez egészült ki a szlovén, adriai vasúti kapcsolat kiépülésével (V. sz. közlekedési folyosó része), amely tovább növelte a megye vasúti potenciálját. A megyében több fontos vasúti csomópont (Szombathely, Celldömölk, Boba) is található, melyek az észak-déli és kelet-nyugati irányok gyűjtő-elosztó állomásai.

A megyét érintő vasúti pályák:

- 15. Szombathely – Sopron – (Ágfalva) országhatár
- 20. Székesfehérvár – Szombathely
- 21. Szombathely – Szentgotthárd – országhatár
- 9. Fertőszentmiklós – országhatár
- 16. Hegyeshalom – Porpác
- 17. (1) Szombathely – Zalaszentiván
- 18. Szombathely – Kőszeg

⁵ Nem számítva ide a korábban szintén mellékvonalként üzemelő Körmen-Zalalövő viszonylatot, ahol a forgalom 2009 óta szünetel.

A megye nemzetközi vasúti kapcsolatai Ausztria felé Szentgotthárdnál, Szlovénia felé Bajánsenyénél biztosítottak.

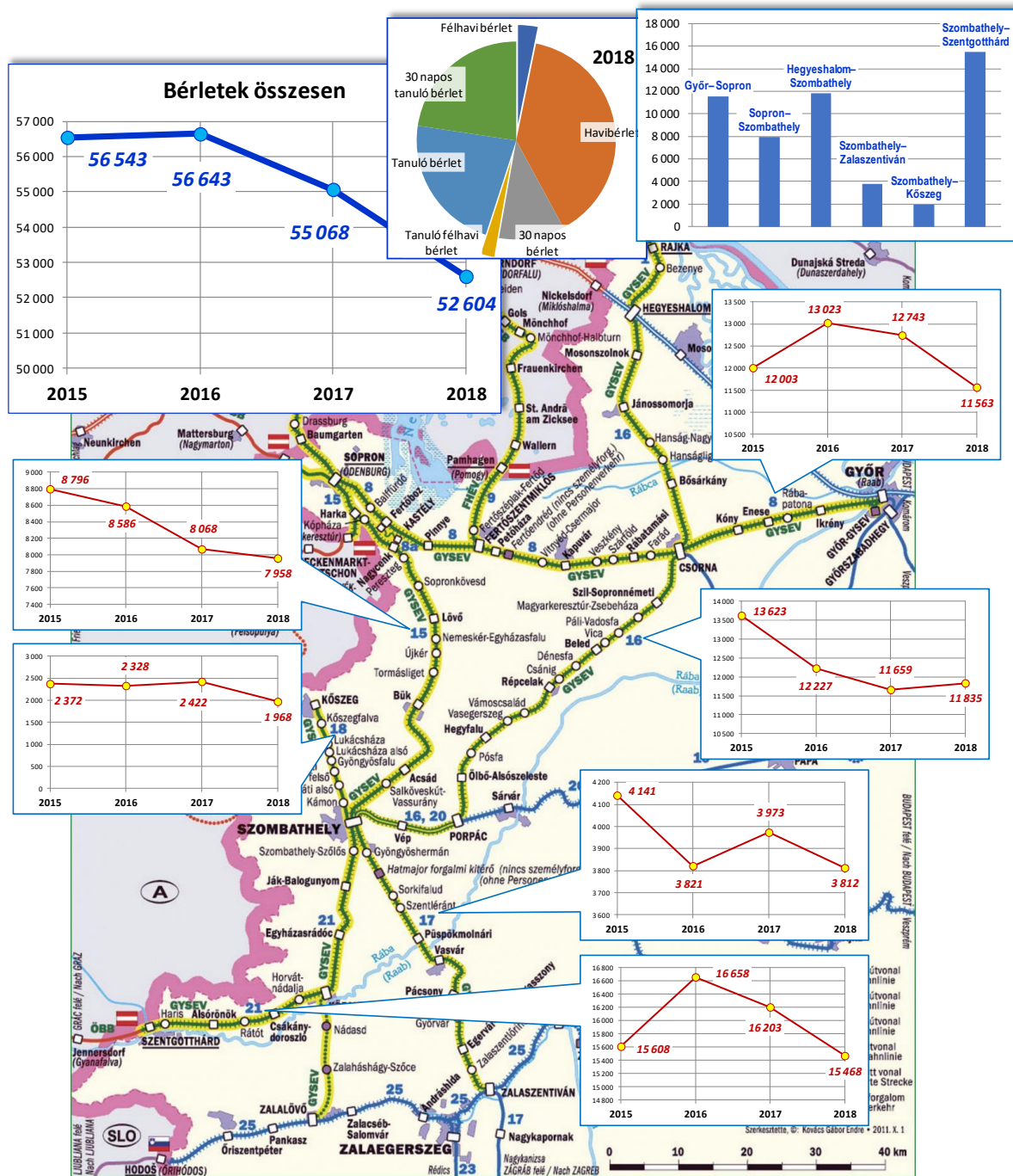
Repülőterek

A megyében nincs nemzetközi repülőtér, a legközelebbi közforgalmú repülőterek Bécsben, Graz-ban, Pozsonyban és Sármelléken működnek. Nem nyilvános kisrepülőtér Szombathelyen, Bükfürdőn és Sitkén található. A Tokorcs területén található kisépesség forgalomra kialakított nem nyilvános Aero Ság Repülőtér 2001-ben kezdte meg működését. Csaknem két évtizedes üzemelés után jelenleg nem működik.

Fenntartható közlekedés, intermodalitás, kerékpáros közlekedés

Vas megye centrális térszerkezete, a naponta ingázók magas száma miatt különösen fontos a fenntartható közlekedési módok – beleértve ebbe az intermodális megoldások alkalmazását –, így a vasút szerepének kiemelése. Az ingázó forgalom nagyságát tekintve mindenekelőtt a GYSEV egyes viszonylatain eladott bérletei nyújtanak támpontot:

18. ábra: Bérletek vásárlása összesen (2015-2018)

Forrás: GYSEV Zrt.

Az intermodális eljutást illetően fontos megemlíteni, hogy a Volánbusz Zrt. tulajdonosi joggyakorlása 2020. július 15-től átkerült a MÁV Zrt.-hez, azzal a céllal, hogy az államilag finanszírozott közösségi közlekedés közúti és vasúti ága közötti szorosabb együttműködés valósuljon meg. A megyében ehhez kapcsolódóan ki kell emelni a GYSEV-Volánbusz együttműködést is. A GYSEV Zrt. és a Vasi Volán Zrt. 2012-ben kötött Együttműködési Megállapodást, hogy aztán annak bázisán, új kínálati elemként bevezessék a *kombinált bérlet* vásárlásának lehetőségét, a társaságok menetrendjének, tarifa- és információs rendszerének összehangolásával céljával.

A közösségi közlekedés szolgáltatásainak kényelmes, egyablakos, kombinált bérletek rendszerének első lépéseként bevezették a *Püspökmolnári Autóbusz-forduló – Püspökmolnári Vasútállomás – Szombathely útvonalon* történő utazásra jogosító első kombinált bérletet.

Mivel e konstrukció sikeresnek bizonyult, újabbak - közte a helyi autóbuszt közlekedést is integráló formák - bevezetéséről született döntés (pl. a Zalaegerszeg-Nádasd-Szombathely viszonylaton).

A GYSEV – Volánbusz együttműködésnek önmagán túlmutató jelentősége van, hiszen ismerve az európai és hazai közlekedésszervezési trendeket, középtávon egy közlekedési szövetség által menedzselte egységes jegy- és tarifa-rendszert felmutatni képes közösségi közlekedési rendszernek van jövője.

A határon átnyúló (hiányzó) viszonylatok kezelésének a határon átnyúló ingázó forgalom szempontjából is kiemelt jelentősége van. Kijelenthetjük, hogy a Trianon következtében szétszabdalt közlekedési kapcsolatok (ld. Szombathely-Oberwart, Körmend-Güssing vasutak) a mai napig nem álltak helyre, ugyanakkor előbbi vonatkozásában ismételten felmerült a helyreállítás igénye. E tekintetben képeznek kivételt a Szombathely-Oberwart, valamint Szombathely-Eberau között iskolabuszként közlekedő Volánbusz járatok.

Az (intermodális) közlekedési megoldások között kiemelt jelentősége van Vas megyében a kerékpárnak is. Szombathely valamennyi GYSEV állomás közül a legmagasabb számot produkálja a kerékpáros érkezések és indulások számát tekintve – a 6 323 ilyen éves szintű utazás több mint két és félszerese a második helyen álló Sopron értékének (2 414). A megyeszékhely jelentőségét ebből a szempontból jól mutatja a B+R kapacitás elégtelen volta, melynek magyarázata, hogy az ingázó munkavállalók jelentős része az itt állandóan tárolt kerékpárral éri el a városszéli termelőüzemeket. A Közlekedéstudományi Intézet által végzett 2017-es munkaadói felmérésben részt vett foglalkoztatók szerint a bejáró dolgozók 19%-a vonattal érkezik a megyeszékhelyre.

A B+R állomási/megállóhelyi kapacitásokat tekintve a megyében Szombathely áll az élen (357), majd ezt követi Körmend (180), Szentgotthárd (100). A növekvő igények folyamatos bővítést, korszerűsítést generálnak, e tekintetben fontos megemlíteni a munkaerő mozgását nagymértékben megkönnyítő megvalósult (gördülőállomány fejlesztésére vonatkozó), valamint folyamatban lévő (szombathelyi utascentrum kialakítására, illetve P+R, B+R kapacitások növelésére vonatkozó) fejlesztéseket.

Az elmúlt évtizedben megvalósított fejlesztések eredményeként jelentősen javult egyrészt a Szombathelyen, valamint a nagyobb városokon belüli kerékpárút-hálózat sűrűsége, másrészt a megyeszékhely közvetlen vonzáskörzetét adó települések kerékpáros megközelíthetősége. Szombathely ma már biztonságosan érhető el kerékpárral Rum-Táplánszentkereszt, valamint Sé irányából, emellett folyamatban van a Balogunyom és Vép irányába történő összeköttetés megteremtése is. Jelentős előrelépések történtek emellett a Sárvár térségét feltáró, elsősorban turisztikai célú kerékpáros útvonalak kiépítése kapcsán.

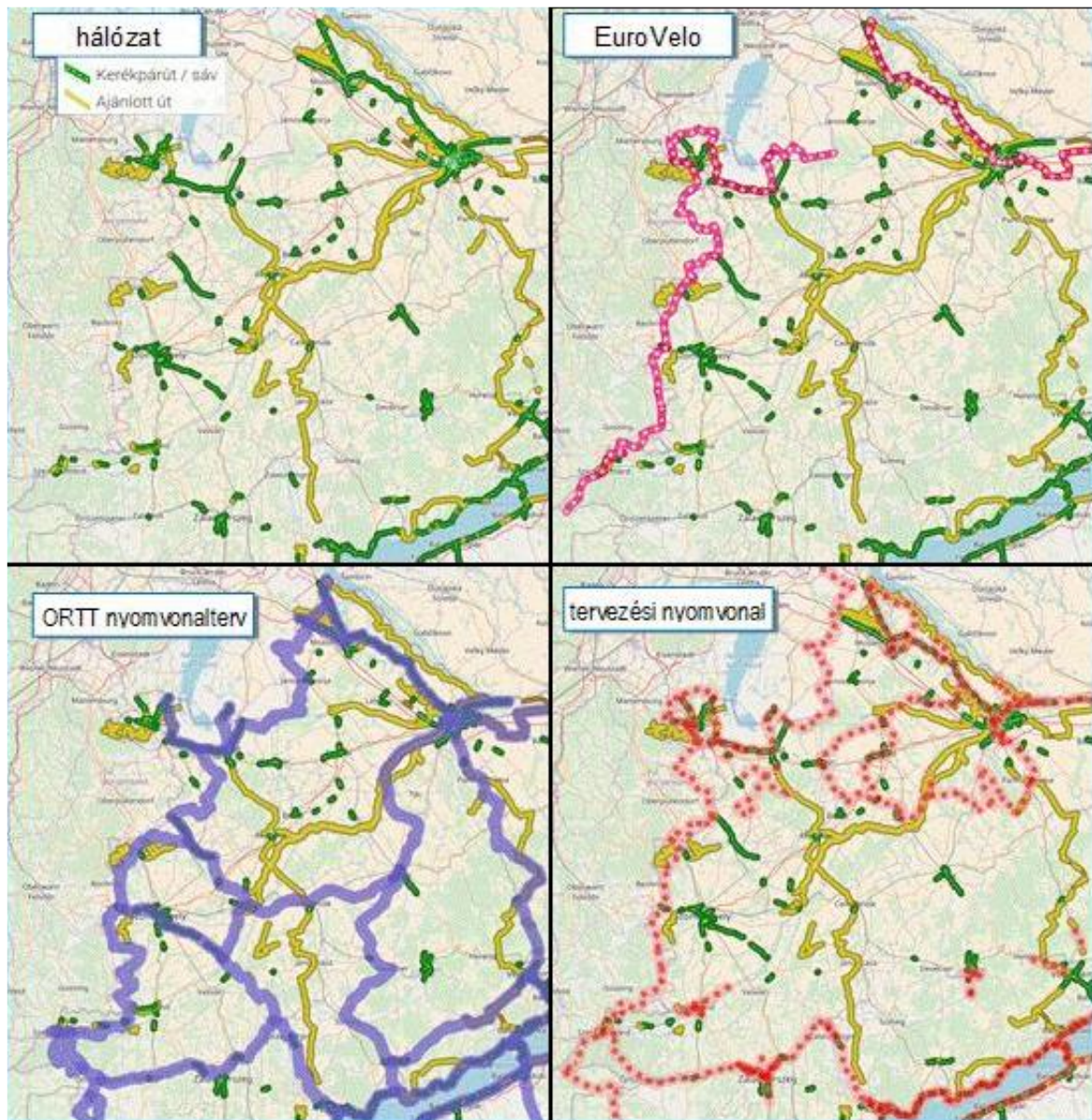
Az elmúlt időszak fejlesztései közül ki kell emelni továbbá a „Termál kerékpárút” kialakítását, amely összekapcsolja a megye neves fürdővárosait, továbbá a velemi Stirling-villára vonatkozó, folyamatban lévő fejlesztést, mely kerékpáros központ a Kőszeg-hegylárára igyekvő kerékpárosokat szolgálja meg. Egy osztrák-magyar együttműködésnek (Veloeregio c. projekt) köszönhetően megtörtént a megye turisztikai attrakcióinak „felfűzése”, célcsoportorientált módon, különböző tematikák mellett.

Az elmúlt támogatási időszakban egyértelmű előrelépés történt az integrált (nem pontszerű) kerékpáros fejlesztések vonatkozásában. Így az egyes kerékpáros fejlesztések kötelező, az illetékes szakminisztérium jóváhagyásával bíró dokumentuma lett a kerékpárhálózati terv, mely településszinten is megköveteli a térségi kapcsolódások átgondolását, és annak megfelelő műszaki megoldások alkalmazását.

A konkrét infrastrukturális fejlesztések mellett jelentőséggel bírnak azok a szervezési elemek, melyek tekintetében szintén jelentős fejlesztések történtek az elmúlt években. Ilyen elem mindenekelőtt a Bett&Bike rendszer vasi bevezetése, mely címet első körben 17 Vas megyei szálláshely kaphatott meg, a szakképzett túravezetők rendelkezésre állása (fogyatékkal élők vezetésére is), kerékpárutak minősítési rendszerének bevezetése és kapcsolódó felmérések, szükséges marketing-tevékenységek, melyeknek a COVID-19 járványhelyzet rendeződése után minden bizonnyal még inkább hangsúlyos szerepe lesz Vas megye turisztikai pozícionálásában.

A kerékpárút-hálózatot tekintve az alábbi négy térkép ad áttekintést a meglévő hálózatról (1); a megyét érintő Eurovelo13 Vasfüggöny kerékpárútról (2); az ORTT-nyomvonalról (3); és tervezési nyomvonalokról (4).

19. ábra: Kerékpárút hálózatok

Forrás: kenyi.hu (2018)

5.2. Vízellátás

Vas megye településeinek vezetékes ivóvízzel történő ellátása az 1990-es évek elejére gyakorlatilag teljesen kiépült. Jelenleg a lakások közel 99,2%-a rendelkezik vízbekötéssel.

Ivóvízellátás főbb mutatói

	2005		2010		2015		2019	
	Ország	Vas megye	Ország	Vas megye	Ország	Vas megye	Ország	Vas megye
Háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	371 163	8 922	341 425	8 567	333 710	8 484	348 740	8697
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	64 641	1 947	65 978	2 004	65 877	1 981	66 907	2 023
Összes szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	520 841	13 031	454 661	11 762	443 389	11 495	463 488	11 841
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	3956 388	103 310	4132 976	107 647	4 189 192	108 499	4 246 896	111692
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)	94,0	96,7	95,0	97,4	94,5	97,9	94,9	99,2

Forrás: KSH, TEIR

Vas megyében az ivóvíz kitermelése nagyrészt mélyfúrású kutakkal, rétegvízből történik. Felszín közeli vízbázis a megyében csak néhány üzemel: a Perenyei és a Kőszegi parti szűrésű vízbázis, valamint a velemi és bozsoki források. A közművállalatok az elmúlt időszakban évente átlagosan 11,5-13 millió m³ vizet szolgáltatottak, ennek kétharmadát a lakosság részére. Egy személy évente átlagosan 32 m³ vizet használt el.

Az ivóvíz-hálózat kiépítettsége, a lakóingatlanok lefedettsége megoldottnak tekinthető, ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül a hálózat minősége, a vezetékrendszerek állapotából adódó veszteségek kérdésköre.

5.3. Szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz és szennyvíziszap elhelyezés

A szennyvízhálózatra való csatlakozás aránya 2019-re elérte a megyében a 82,3%-ot – mely azonban az utóbbi két évtized javuló tendenciája ellenére sem éri el még a kívánatos 85-90%-ot. Ugyanakkor ez az érték az országos átlagtól már csak 0,3%-kal marad el.

Ezzel együtt is az idősoros adatokat 2000-től végig követve jól látszik az egyértelmű fejlődés, mind országos, mind pedig a megyei adatsorokat tekintve:

	2005		2010		2015		2019	
	Ország	Vas megye	Ország	Vas megye	Ország	Vas megye	Ország	Vas megye
Közüemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	64 641	1 947	65 978	2 004	66 167	1 981	66 799	2023
A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózat (köz-csatornahálózat) hossza (km)	36 878	956	43 339	1 244	47 819	1 423	50,509	1438
1 km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvíz-hálózat aránya	57%	49%	66%	62%	72,2%	71,8 %	76,1 %	73,1 %
Az összes tisztított szennyvízből III. tisztítási fokozattal is tisztított szennyvíz mennyisége (1000 m ³)	196 784	9 769	258 986	12 340	418 269	1 449	492 522	1717
Összes tisztított szennyvízből III. tisztítási fokozattal is tisztított szennyvíz aránya (%)	36%	88%	47%	85%	87%	86,4%	91,3	88,6 %
A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya	65%	63%	73%	72%	78,6%	77,8%	82%	78,4%

Forrás: KSH, TEIR

A megye csatornázottsági mutatói a teljes ingatlanállományra vonatkoztatva kedvezőek, azonban az aprófalvas településszerkezet miatt a települések 29%-ában még nem megoldott a szennyvízkezelés. (Megjegyzendő, hogy bizonyos esetekben készültek ugyan beruházások a szennyvízkezelés megoldására, azonban a rendszerek az előregedés, illetve műszaki problémák miatt rekonstrukcióra szorulnak.) A 62 csatornázatlan településen 2020.01.01-i állapot szerint 16 989 fő élt, ez a megye

lakosságának 6,7%-a. Az ellátatlan falvak átlagos lakónépessége 288 fő, a probléma tehát alapvetően az egyébként is kritikus helyzetben lévő törpefalvak körére jellemző, vannak közöttük ugyanakkor városokhoz közel fekvő, viszonylag nagyobb lélekszámú, az aprófalvak kategóriájánál népesebb települések is (pl. Csénye, Győrvár, Kemenesmagasi, Nagysimonyi, Vönöck). Becslések szerint a talajba jutó szennyvíz átlagos mennyisége a megyében eléri az 5000 m³/nap értéket.

Ezen településeken a szennyvízkezelés hiányosságai nem csupán környezetvédelmi (kiemelten például a sérülékeny vízbázissal rendelkező településeken), de gazdaságfejlesztési szempontból is problémát jelentenek, tekintettel arra, hogy a vállalkozások fejlesztésének, új telephelyek kialakításának kritikus gátja lehet a szennyvíz-elvezetési/kezelési lehetőségek hiánya. Az ellátatlan települések mellett említést érdemel a meglévő rendszerek fokozódó karbantartási igénye. Az egyes szakaszokon jellemző jelentős infiltráció a tisztítási kapacitások túlterheléséhez vezethet. Az üzemeltetés biztonsága érdekében előtérbe kerül az elavult tisztítótelepek rekonstrukciója, valamint a szennyvíziszap elhelyezésével kapcsolatos kérdések köre.

A megyében található nagyobb ipari üzemek kibocsátott szennyvizei zömében előkezelést követően települési szennyvíztisztítóba kerülnek. Ennek következtében jelentős ipari szennyezés nincs.

5.4. Energiaellátás

Az egy főre jutó villamos-energiafogyasztás 2016-ban a megyében 2 074 KWh/év, míg a gázfogyasztás ugyanakkor 886 m³ volt lakosonként – utóbbi tekintetében jelentős megyén belüli különbségekkel (Kőszegi járás 1 025 m³ – Vasvári járás 743 m³)⁶.

Táv hő-rendszerrel és melegvíz-hálózattal a megyében 7 település rendelkezik, a távfűtésbe bekapcsolt lakások aránya 2019-ben 14% volt. A távhőszolgáltató rendszerek alkalmasak arra, hogy az energiaellátás módjának megváltoztatásával hatékonyabban, nagyobb lakónépességet érjenek el, amihez szükséges a távhővezetékek hőveszteségének minimalizálása, illetve az épületek energetikai jellemzőinek javítása.

79 534 gázfogyasztót tartottak nyilván 2019-ben, ebből háztartási gázfogyasztók aránya 91,9%. A megye 112 644 lakásának 64,9%-a rendelkezett gázbekötéssel. Ez az érték – részben a magas erdősültségnek köszönhetően – elmarad az országos 72,8%-os aránytól, illetve időben csökkenő trendet mutat (2010-ben 67%-on állt), ami részben azzal magyarázható, hogy az új építésű lakások fűtési rendszerét egyre több esetben alternatív (megújuló) energiaforrásokkal tervezik.

Csepreg és Szombathely vonzáskörzetében az átlagosnál jóval többen használtak vezetékes gázt az otthonok fűtésére, mint az Őrségben és a Hegyháton (Vasvári járás: 34,4%). Utóbbi járásokban ezt a jelenséget magyarázza többek között a lakosság átlagosnál rosszabb anyagi helyzete, a szórt településszerkezet és hagyományos fűtőanyag, a tűzifa könnyebb elérhetősége.

5.5. Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás

Vas megye területén a hulladék szervezett gyűjtése és elszállítása teljesen kiépült. 2015 januárjától a hulladékgazdálkodási törvény értelmében minden településen kötelezővé vált a szelektív hulladékgyűjtés lehetőségének biztosítása.

A lakosságtól elszállított települési hulladék mennyisége 2015-ben 52 544 tonna, míg 2019-ben 63 225 tonna volt, ennek 2015-ben 9,4%-át, 2019-ben pedig 12%-át gyűjtötték be szelektív módon

A mai környezetvédelmi elvárásoknak már nem megfelelő, lezárt hulladéklerakók rekultivációja, felszámolása megtörtént, közel 20 ilyen létesítmény rekultiválására került sor. Jelenleg a megye területén összesen 3 db kommunális hulladéklerakó üzemel, (Szombathelyen, Harasztifaluban és Csepregen) mindegyikük megfelelő műszaki védelemmel ellátott. A lerakók kapacitásai megfelelőek, a szombathelyi létesítmény kapacitása két-harmadát már kihasználta. Az inert hulladékok lerakására Vönöckön, Vépen, Sótönyban és Sorokpolányban létesült lerakó.

⁶ <http://www.ksh.hu/interaktiv/terkepek/mo/komm.html?mapid=ZRS991>

Mindamellet az illegális lerakóhelyek felszámolása – és újabbak keletkezésének megakadályozása – továbbra is fontos kihívást jelent, e tekintetben példamutató országos és helyi kezdeményezésekkel együtt is még rengeteg tennivaló van, erős szemléletformálás is szükséges.

5.6. A települések humán szolgáltató intézményei

A fejezetben röviden bemutatjuk a lakosság egészségügyi, szociális, oktatási intézményekkel való ellátottságát.

Kórházak

Jóllehet a fekvőbeteg-ellátás terén az elmúlt évtizedben jelenetős beruházások történtek a megyében (csak a Markusovszky Egyetemi Oktatókórházban közel 20 milliárd Ft értékű fejlesztést hajtottak végre), a 2000-2019-es adatsorok minden területi dimenziója mentén a kórházi ágyak egyöntetű csökkenése rajzolódik ki, melynél Vas megye 2010-2019 között csak kismértékben üt el a trendtől. Ugyanez mondható el a tízezer lakosra jutó kórházi ágyak vonatkozásában is. Ezzel párhuzamosan az orvoslétszám emelkedett (a Markusovszky esetében 20%-al), a kórházi ápolás átlagos időtartama viszont közel 20 év alatt a megyében 9,4 napról 7,7 napra csökkent. A kórháziágy-kihasználás országos szintű egyértelmű csökkenése a Vas megyei adatokban is tükröződik. Külön kiemelendő az egynapos ellátások számának felfutása, 2019-ben már 10 712 esetet láttak el ilyen módon.

Területi egység		2000	2005	2010	2015	2019
neve	szintje					
Működő kórházi ágy						
Győr-Moson-Sopron	megye	3 663	3 415	3 202	3 209	3 189
Vas	megye	1 995	1 905	1 814	1 867	1 874
Zala	megye	2 721	2 542	2 033	2 053	1 959
Nyugat-Dunántúl	régió	8 379	7 862	7 049	7 129	7 022
Ország összesen	ország	83 430	79 605	71 216	68 613	67 806
Működő kórházi ágy tízezer lakosra						
Győr-Moson-Sopron	megye	84,4	77,3	71,2	70,5	67,4
Vas	megye	74,1	72,1	70,4	73,6	73,8
Zala	megye	90,6	86,4	70,8	74,6	73,4
Nyugat-Dunántúl	régió	83,5	78,6	70,9	72,5	70,6
Ország összesen	ország	81,8	79,0	71,3	69,8	69,4
A kórházi ápolás átlagos tartama, nap						
Győr-Moson-Sopron	megye	9,7	9,3	10,5	9,8	9,4
Vas	megye	9,4	8,6	8,3	8,4	7,7
Zala	megye	9,5	8,3	7,6	7,5	7,7
Nyugat-Dunántúl	régió	9,6	8,8	9,0	8,7	8,4
Ország összesen	ország	8,9	8,1	8,1	7,8	7,8
Kórháziágy-kihasználási százalék						
Győr-Moson-Sopron	megye	71,7	78,8	78,5	77,5	74,5
Vas	megye	72,4	77,7	76,2	71,4	67,5
Zala	megye	77,0	78,3	74,7	75,0	73,6
Nyugat-Dunántúl	régió	73,6	78,4	76,8	75,2	72,4
Ország összesen	ország	76,4	78,5	76,4	75,0	71,8
Száz lakosra jutó elbocsátott beteg						
Győr-Moson-Sopron	megye	22,8	24,1	19,4	20,4	20,0
Vas	megye	20,9	23,6	23,5	22,7	22,7
Zala	megye	26,9	29,4	25,4	26,8	25,4
Nyugat-Dunántúl	régió	23,5	25,5	22,2	22,8	22,2
Ország összesen	ország	25,6	27,8	24,6	24,3	23,2
Egynapos ellátási esetek száma						
Győr-Moson-Sopron	megye	..	1 399	4 848	9 377	14 725
Vas	megye	..	1 558	3 930	7 461	10 712
Zala	megye	..	1 713	5 007	7 925	10 945
Nyugat-Dunántúl	régió	..	4 670	13 785	24 763	36 382
Ország összesen	ország	..	51 039	130 070	249 219	345 084

Forrás: KSH

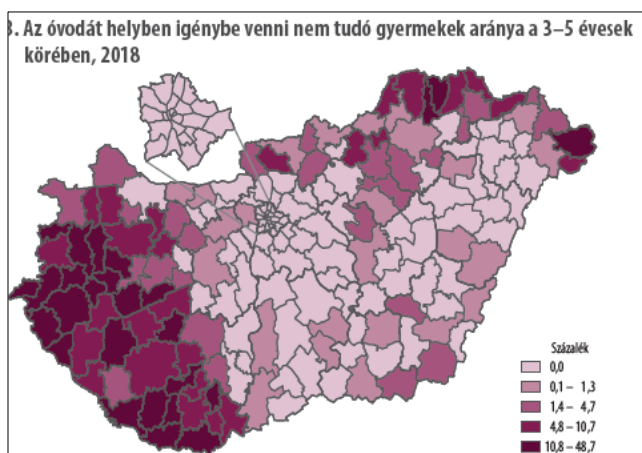
Bölcsődék

A megyében a bölcsődei férőhelyek száma a 2010-es 742 férőhely-ről 2020-ra 964-re nőtt, mely közel 30%-os növekedést jelent. Kiemelendő ezen a téren az országos családpolitikai célkitűzések nyomán (EU-források felhasználásával) 2019-ben indított bölcsődefejlesztési program, amelynek keretében – főként a megyeszékhely vonzáskörzetét adó településeken, illetve a megye közpétvárosaiban további, közel 300 új férőhely létesítése van folyamatban, illetve történt meg. A bölcsődei férőhelyek hozzáférhetősége azonban nemcsak demográfiai, de gazdaságfejlesztési szempontból is elsődleges fontosságú, mint a gyermeknevelés kezdeti időszaka utáni munkába állás egyik kritikus feltétele.

Óvodák

Vas megyében 2018-ban 9 019 óvodai férőhely volt – ez minimális növekedés a 2005-ös 8 991-es férőhelyhez képest. 2018-ban 350 óvodai csoport működött a megyében, 129 feladatellátási hellyel. Utóbbi két adat azt is jelenti, hogy a megyében országos összevetésben – összhangban az aprófalvas településszerkezettel – magasnak számít az óvodát helyben elérni nem tudó gyermekek aránya. A 2014-2020 közötti időszak fejlesztéseinek eredményeként a fenntartó önkormányzatok a férőhelyek jelentős részét (az összes férőhely több, mint egyötödét érintve) ma már korszerű, egyúttal energiatékonyabb, gazdaságosabban üzemeltethető, felújított épületben tudják biztosítani.

20. ábra: Az óvodát helyben igénybe venni nem tudó gyermekek aránya a 3-5 évesek körében, 2018

Forrás: KSH. Tér-Kép 2018

Iskolák

Az általános iskolai feladat-ellátási helyek száma 2018-ban 109 volt a megyében, mely minimális bővülés (6) a 2010-es állapothoz képest. Ebben az évben 1 938 főállású pedagógus dolgozott ezekben az intézményekben, 17 127 nappali oktatásban részt vevő tanulót oktatva, akik közül 865 fő volt hátrányos helyzetű. 4852 fő más településről járt általános iskolába (ez a közel 30%-os arány szintén a megye aprófalvas településszerkezetére vezethető vissza). Magasnak mondható a nemzetiségi oktatásban részesülő tanulók aránya is, az általános iskolai diákok 7%-a nemzetiségi iskolába jár.

Az alap- és középfokú oktatás jelentős részének koordinációs és fenntartási feladatait (az egyházi, nemzetiségi, alapítványi fenntartású és szakképzési centrumok által fenntartott intézmények kivételével) a megye két tankerületi központja (szombathelyi és sárvári tankerületi központ) biztosítja.

Az elmúlt évtizedben – döntően európai uniós forrásból finanszírozott módon – szintén jelentős előrelépés történt az iskolák infrastrukturális állapotában, a 2014-2020 közötti időszakban a feladat-ellátási helyek közel negyedét érintették például energetikai fejlesztések.

A középiskolai feladatellátási helyek száma 2019-ben 57 volt a megyében, ebből 15 gimnáziumi feladatellátási hely, 20 szakgimnáziumi, 4 szakiskolai és készségfejlesztő iskola és 18 szakközépiskolai feladatellátási hely, ezekben az adott évben 1638 diák tett sikeres érettségi vizsgát. Összesen 11

településen zajlott középiskolai oktatás, 1470 fő lakott kollégiumban és 4615 fő más településről járt be 2019-ben a középiskolai tanulmányai folytatásához. A gimnáziumok 60%-a (9) a megyeszékhelyen van, és jelentős, 68 % a Szombathelyre más településről bejárók száma.

A megye szakképzésnek meghatározó intézménye a Vas Megyei Szakképzési Centrum, amely 14 szakképző iskolája munkáját irányítja és koordinálja.

Tanulólétszám adatok a 2021. januári állapot szerint:

	Tanulók száma	Ebből felnőttoktatás
Gimnázium	240	
Technikum	3494	92
Szakgimnázium NKT	15	
Szakképző iskola	1657	283
Összesen	5456	375
Kollégium	508	

A Vas Megyei Szakképzési Centrum iskolái 16 ágazatban 53 féle szakmát oktatnak a 2020/21. tanévben. A képzési kínálatban a gépészet, az elektronika, elektrotechnika, a specializált gép-és járműgyártás, az informatika és távközlés ágazat kiemelt fontosságú. Ezekben az ágazatokban vannak jelen azok a meghatározó vállalatok, amelyek a foglalkoztatás területén a legjelentősebbeknek számítanak, és igénylik a jól képzett, az Ipar 4.0 követelményeinek megfelelő szakembereket. Ugyancsak hangsúlyos az építőipar, mivel a munkaerőpiaci adatok és a Vas Megyei Kereskedelmi és Iparkamara jelzése alapján jelenleg ezen a területen szükséges leginkább a szakemberhiány kezelése. Ugyancsak komoly igény mutatkozik a jól képzett szakemberekre a turisztika és vendéglátás területén.

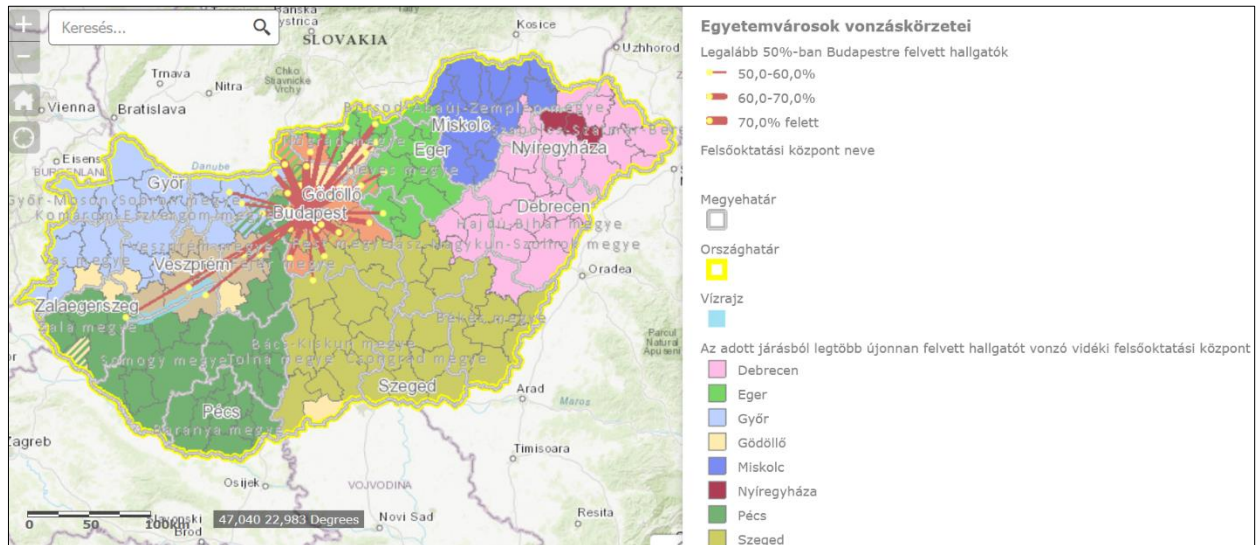
A Pécsi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Egészségügyi Technikum és Szakképző Iskolája további 332 fő tanulólétszámmal rendelkezik.

Szakképzési rendszer – Savaria Egyetemi Központ - felsőoktatás

Az utóbbi évtizedben több vonatkozásban átalakult a szakképzés tartalma. Egyre inkább leépültek, visszaszorultak a nagyüzemi, nagyvállalati munkaerőigényt kielégítő képzések, előtérbe kerülnek a szolgáltató jellegű szakmák. Elterjedt a szakképzésben is az informatikai ismeretek oktatása, szinte minden szakképesítéshez hozzákapcsolódnak a vállalkozási, közgazdasági ismeretek, javul a szakképzésben is az idegen nyelv oktatásának eredményessége. Megjelent továbbá az a duális képzési kínálat a megyeszékhelyen, mely a gazdaságot közvetlen módon leginkább kiszolgálni képes képzési terület.

A téma térbeli vetületét nézve ábrázolhatók az ország felsőoktatási „beiskolázási körzetei” – azaz, hogy az adott járásból, Budapesten kívül mely másik járásba vették fel a legtöbb hallgatót. Vas megyében egyértelműen a győri képzési helyszín dominál (a szombathelyi járásban 17,8%-kal, míg Budapest értéke 36,8%); országos szinten is érdekes anomália azonban a Vasvári járás (és a kapcsolódó „három-megyehatár” menti két másik járás) „Gödöllő-orientáltsága” (20,4% versus 23,7% Budapest). A felsőoktatási bázisokhoz kapcsolódóan ki kell emelni az azokhoz kapcsolódó tudástranzfer központok szerepét, amely az innováció elmélyítésében is kulcsszerepet játszik, ebben a tekintetben Győr és Zalaegerszeg hatása elsődleges, ám az együttműködések szintje fokozható.

21. ábra: Egyetemvárosok „vonzáskörzetei” (2015)

Forrás: Lechner Lajos Tudásközpont

A Savaria Egyetemi Központ ma már egyre inkább a gazdaságot közvetlenül kiszolgáló felsőfokú képzési területekre is fókuszál. Ilyen mindenekelőtt a Társadalomtudományi Kar (TáTK) keretei közt folyó közgazdász képzés és az Informatikai Kar (IK) által gondozott gépészmérnök képzés, de ide számíthatók a több karhoz is kapcsolódó rekreációs képzések (pl. a duális formában is működő turizmus-vendéglátás szakos BA képzés) is.

A megyében rendszeres felsőoktatási tevékenység alapvetően csak Szombathelyen folyik a ELTE Savaria Egyetemi Központja keretében. A központban a hallgatók száma 2010 óta kb. a felével csökkent, ugyanakkor a csökkenés dinamikája nem egyenletes, a Soproni Egyetemmel történő integrációt követően az ELTE-hez való „csatlakozás” folyamánként pozitív trendforduló látszódik kirajzolódni. A központ a korábbi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola utódja, jelenleg Szombathelyen közgazdasági, műszaki, bölcsészettudományi, természettudományi, művészeti, sport és neveléstudományi alap és mester szintű képzés zajlik.

A megyeszékhely kínálatában meg kell még említeni a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Karának szombathelyi képzési helyét, ahol egészségügyi alapképzési szakok (nappali és levelező tagozaton), továbbá szakképzési, továbbképzési lehetőségek állnak rendelkezésre (utóbbiak 12 szakmacsoport számára), amelyek kulcsszerepet játszanak a megyében működő egészségügyi intézmények szakemberállományának utánpótlásában.

Kőszegen működik még – dinamikus változó szervezeti struktúra és képzési kínálat mellett - társadalomtudományi kutatás és felsőfokú oktatás a Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete keretében. Ezen képzések fontosak a város életében, hisz a tanulók és oktatók részéről vendégeket hoznak, miközben gazdagítják a város életét.

Felsőoktatásban résztvevő hallgatók száma az ELTE Savaria Egyetemi Központban (fő, 2019/2020.)

kar	tagozat	Felső- oktatói szak- képzés	Alap képzés	Mester- képzés	Osztat- lan képzés	Szak- irányú tovább képzés	PhD	Össze- sen
BDPK-	Nappali	1	253		389			643
	Esti							0
	Levelező		116	118	3	32		269
	Összesen	1	369	118	392	32	0	912
IK-	Nappali	2	187	5				194
	Esti							0
	Levelező		1					1
	Összesen	2	188	5	0	0	0	195
PPK-	Nappali		130					130
	Esti							0
	Levelező		31					31
	Összesen	0	161	0	0	0	0	161
TÁTK-	Nappali	67	106					173
	Esti							0
	Levelező	28	77					105
	Összesen	95	183	0	0	0	0	278
ELTE SEK	Nappali	70	676	5	389			1140
	Esti							0
	Levelező	28	225	118	3	32		406
	Összesen	98	901	123	392	32		1546

Forrás: ELTE-SEK

Felsőoktatásban résztvevő hallgatók száma a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Szombathelyi Képzési Központjában (fő)

kar	létszám/tagozat	2017	2018	2019	2020
PTE ETK Szombathelyi Képzési Központ	felvételt nyert (nappali)	43	35	105	134
	felvételt nyert (levelező)	75	91	95	66
	felvételt nyert (összesen)	123	126	200	200
	teljes hallgatói létszám összesen	269	290	335	376

Forrás: PTE ETK

A szombathelyi felsőoktatás főbb adatait mutatja a következő táblázat:

Felsőoktatás hallgatói és oktatói képzési hely szerint

Terület	Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók a nappali képzésben (képzési hely szerint)		Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók a nem nappali képzésben (képzési hely szerint)		Felsőoktatásban részt vevő hallgatók a nappali tagozaton (képzési hely szerint)		Felsőoktatásban részt vevő hallgatók (képzési hely szerint)		Felsőoktatási intézményekben dolgozó oktatók (képzési hely szerint)	
	2010	2018	2010	2018	2010	2018	2010	2018	2010	2018
Szombathely	2 085	1 331	1 671	702	2 592	1 414	4 483	2 193	343	15*
	vált. (%)	-36,2	vált. (%)	-58,0	vált. (%)	-45,4	vált. (%)	-51,1	vált. (%)	-95,6
Ország	217	184	98	59	240	199	360	280	21	22
	883	756	988	738	553	608	199	159	450	426
	vált. (%)	-15,2	vált. (%)	-39,7	vált. (%)	-17,0	vált. (%)	-22,2	vált. (%)	4,6

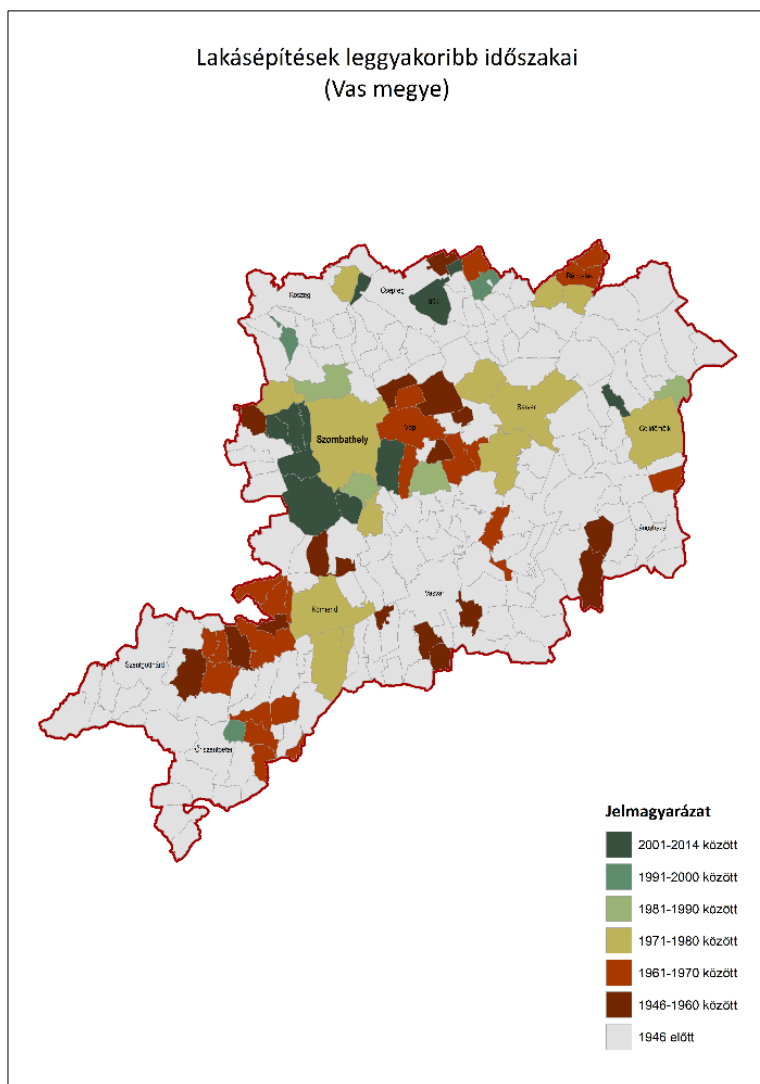
Forrás: TEIR *megjegyzés: az adat az ELTE integrációjának köszönhetően torzított értéket mutat

A Savaria Egyetemi Központ által nyújtott felsőoktatási bázis a kisebbek közé tartozik országos összehasonlításban. Ahhoz, hogy a gazdaság versenyképessége javuljon és több magasabban képezett szakember dolgozzon a megyében a nagyobb hozzáadott értéket hozó tevékenységekben, szükséges a felsőoktatási bázis stabilizálása, gazdasággal való kapcsolatának erősítése, esetleg új szakok beindítása Szombathelyen, vagy az egyetem más karaival való szorosabb együttműködés, esetleg más, külföldi egyetemekkel történő együttműködés, annak érdekében, hogy már a képzési idő megkezdésétől ösztöndíjjal a gyakorlati, illetve a majdani munkahelyhez lehessen kötni a megyéből induló hallgatókat.

5.7. A megye lakásállománya

A megye jelenlegi lakásállományának tagozódásában jól tükröződik az a térszerkezeti megoszlás, mely már az egyes szakterületi elemzések során számos alkalommal bemutatásra került. Ezt a tagozódást szemléletesen tükrözi az a térkép, amely a szerint ábrázolja az egyes településeket, hogy melyik korszakban épült a település lakásállományának legnagyobb szelete:

22. ábra: Lakásépítések leggyakoribb időszakai Vas megyében (2014-ig)

Forrás: Lechner Lajos Tudásközpont alapján saját szerkesztés

Jól látható, hogy a megye Rábától délre és keletre található aprófalvas települések lakóházainak legjelentősebb része továbbra is 1946 előtt épült épületekből áll. Értelemszerűen kivételt képeznek a járásközpontok, és közvetlen környezetük. Fontos kiemelni továbbá a megyeszékhelyt, és annak agglomerációját – hiszen a lakásállományt vizsgálva is ugyanaz a szuburbanizációs folyamat rajzolódik ki, melyet a népességszám-változást mutató térképnél is láthattunk. Nevezetesen a Szombathely környéki települések lakosságának növekedését alapvetően a Szombathelyről kiköltöző családok táplálják. Ez a réteg pedig tipikusan új otthon épít magának – igénybe véve az utóbbi években bevezetett családpolitikai kedvezmények és támogatások lehetőségeit –, így több ilyen településen már a 2001 után épült legmodernebb lakóházak képezik az épületállomány legnagyobb szeletét.

A lakásépítések számának dinamikus felfutását jól mutatják a rendelkezésre álló statisztikai adatok is:

Lakásépítések főbb adatai Vas megyében (2016-2020)

Év	Vas megye			Ország összesen		
	Lakónépesség	Épített lakások száma	Tízezer lakosra jutó lakásépítések száma	Lakónépesség	Épített lakások száma	Tízezer lakosra jutó lakásépítések száma
2016	253 689	343	13,5	9 830 485	9 994	10,2
2017	253 109	376	14,9	9 797 561	14 389	14,7
2018	253 305	521	20,6	9 778 371	17 681	18,1
2019	253 551	740	29,2	9 772 756	21 127	21,6
2020	254 137	793	31,2	9 769 526	28 208	28,9

Év	Épített lakások száma	Az előző év azonos időszakának %-ában (%)
2016	343	149,1
2017	376	109,6
2018	521	138,6
2019	740	142,0
2020	793	107,2

Forrás: KSH

A tízezer lakosra jutó lakásépítések száma 2020-ban 31,2 volt, ami jelentősen meghaladja az országos átlagot (28,9). E folyamat alapvetően a lakásépítések trendjének Szombathelyen és a járásközpontok egy részében tapasztalható dinamikájával magyarázható, ami 2021-től kezdődően minden bizonnyal folytatódik, sőt, figyelembe véve a támogatás- és adózási politika törekvéseit (pl. a lakásépítések vonatkozó 5%-os AFA-kulcs ismételt bevezetése), várhatóan tovább erősödik. A térkép egyben arra is rávilágít, hogy a közkeletűen csak „falusi CSOK”-nak nevezett támogatásnak mekkora tere van és lehet a megyében (2021. január 1-ével ennek igénybevételi lehetősége is kibővült, a támogatás lehetősége már 174 vasi településen érhető el).

6. A településhálózat adottságai

6.1. Településhierarchia

Településrendszer

A megyében a 2020. január 1-i állapot szerint a 254 137 főnyi lakosság 61,7%-a él a megye 12 városában, ami jelentősen elmarad a 70,4 %-os országos szinttől. Ennek fő oka egyrészt a kistelepülések rendkívül magas száma és aránya, másrészt a Szombathelyen kívüli városok viszonylagosan kis mérete (a középvárosok jellemzően 10-15 ezer közötti lakosságszámmal rendelkeznek). A megyében sajátos Szombathely helyzete, hiszen ahogy a megyén belüli elérhetőségnél megjelent, 30 km-es távolságban van a megye 12 további városából 7 város, azaz kifejezetten jelentős a megyén belül a gazdasági-oktatási-kulturális-közigazgatási szervező ereje.

A megye városainak lakónépessége (fő)

	1990	2000	2010	2015	2020	Változás 2020/1990
Bük	2 882	3 175	3 442	3 579	3 806	24%
Celldömölk	12 102	11 689	10 823	10 27	10 443	-14%
Csepreg	3 939	3 619	3 470	3 272	3 302	-16%
Jánosháza	2 888	2 852	2 409	2 461	2 447	-15%
Körmend	12 286	12 620	11 799	11 419	10 986	-11%
Kőszeg	12 217	11 673	12 077	11 730	11 966	-2%
Óriszentpéter	1 212	1 307	1 160	1 154	1 144	-6%
Répcelak	2 831	2 726	2 371	2 632	2 640	-7%
Sárvár	15 848	15 729	14 717	14 797	15 301	-3%
Szentgotthárd	8 676	9 079	8 839	8 872	8 859	2%
Szombathely	85 702	82 421	79 590	77 973	78 591	-8%
Vasvár	5 554	4 752	4 222	4 229	4 151	-25%
Vép	4 069	3 555	3 349	3 266	3 281	-19%
Vas megye	274 248	266 912	255 712	251 727	254 137	-7%

Forrás: KSH

A megye lakónépessége 1990-hez viszonyítva 8%-kal csökkent 2020-ra. Míg arányaiban a legnagyobb népességcsökkenés Vasváron figyelhető meg, addig Bükön 31%-kal nőtt a népesség. A turizmus mellett az egyéb ágazatok kapcsán dinamikus gazdasági élettel jellemezhető városokban, mint Sárváron, Kőszegen és Szentgotthárdon kevésbé csökkent (inkább stagnált, vagy kis mértékben növekedett) a népesség.

Szombathelyen 30 év alatt 7 ezer fővel csökkent a lakosságszám. Érdemes azonban megjegyezni, hogy a megyeszékhelyen állandó lakóhellyel nem rendelkező, csupán hosszabb-rövidebb ideig a városban munkavállalási céllal tartózkodók száma jelentősen növekedett, amely a város ellátórendszerit, úgymint infrastruktúráját és intézményrendszerét komoly mértékben igénybe veszi, ami a gépkocsi-használat terjedésével párosulva lényegesen kihatással bír a megyeszékhely élhetőségére (becslések szerint a várost használók száma az ingázókkal együtt elérte a 100 ezer főt.)

A térségközpont lakosságának aránya a járason belül arra utal, hogy a járás népessége mennyire koncentrálódik egy településen, ezzel több funkciót, feladatot, munka- és üzleti lehetőséget, és pl. vonalas infrastruktúrális fejlesztéseknél jobb méretgazdaságosságot maga után hozva. A leginkább centralizált, nagyobb méretű központi településsel rendelkező járás a Szombathelyi, a Kőszegi és a Szentgotthárdi. Ezek azok a térségek, ahol a központi településnek a népességszáma miatt is van egy gazdasági vonzóereje, így biztosítva lehetőséget a térség többi településének fejlődéséhez.

A térségközpont lakosságának aránya a járás lakosságában (%)

	2000	2010	2020
Celldömölki	43,5	44,6	44,4
Körmendi	42,9	43,8	42,9
Kőszegi	47,2	46,2	46,0
Sárvári	37,9	38,2	39,0
Szentgotthárdi	56,2	58,6	59,0
Szombathelyi	71,8	70,0	70,5
Vasvári	30,2	31,2	31,4
Vas megye	54,9	54,9	55,2

Forrás: KSH

Településszerkezet

Vas megye településhálózatának legfőbb jellemzője a kisvárosok köre és aprófalvas jellege. Sajátos településstruktúráját jellemzi, hogy 216 településéből 137-ben alacsonyabb a lakosság száma, mint

500. Ez a települések 63%-át teszi ki, és a népesség 14%-át jelenti. A 250 főnél kisebb lélekszámú, ún. törpefalvak száma 58, a megye lakosságának 3,6%-a (9062 fő) él ezen településeken.

Járási szinten, a megyén belül jellemzően nagy eltérés mutatkozik a kis lélekszámú falvak arányát tekintve. A meglehetősen elaprózódott településstruktúra és magas településsűrűség jele a 100 km² területre jutó települések magas száma (6,4/100 km²), ami közel kétszerese az országos értéknek, ugyanakkor a népsűrűségi mutató az országban az egyik legalacsonyabb: 76,2 fő/km² (az országos érték 105 fő/km², a vidéki érték Budapest nélkül 86,7 fő/km²).

Településszerkezeti adatok, 2020

	Nyugat-Dunántúl					Magyarország
	Zala	GyMS	Vas	Baranya	Somogy	
lakosság szám	267 271	473 141	254 137	359 109	299 950	9 769 526
települések száma	258	183	216	301	246	3 155
átlagos lakosság szám	1 036	2 585	1 177	1 193	1 219	3 097
1000 fő alatti települések száma	219	100	184	260	186	1 808
1000 fő alatti településeken élő lakosság száma	72 149	48 199	67 770	81 745	75 057	771 175
1000 fő alatti településeken élő lakosság aránya	27%	10%	27%	23%	25%	8%
500 fő alatti települések száma	165	58	134	211	127	1 144
500 fő alatti településeken élő lakosság száma	33 807	16 560	35 316	46 422	34 045	286 349
500 fő alatti településeken élő lakosság aránya	12%	4%	14%	13%	11%	3%

Forrás: KSH

A megye egyik sajátossága, hogy egyszerre vannak jelen a központi települések és az egészen apró falvak. Míg a központi települések, illetve a relatív erősebb gazdasági potenciállal rendelkező városok agglomerációjába tartozó falvak jövője biztosított, addig egyes, a megye periferiáján, a térségközponttól távolabb eső, nehezen megközelíthető kistelepülések fennmaradása a jövőben veszélybe kerülhet.

100 főnél kisebb lakosú és a népességcsökkenés szempontjából a legrosszabb helyzetben lévő, a „kihalás” által leginkább veszélyeztetett települések többségében a megye belső periferiájának számító területeken, az Őrségben, a Vasi hegyháton találhatók: Daraboshegy, Döröske, Halastó, Hegyhátszentmárton, Iklanberény, Kemeneskápolna, Kerkáskápolna, Kétvölgy, Kiszsidány, Nemesmedves, Orfalu, Sárfimizdó, Szaknyér, Szatta, Velemér, Zsennye. Ezen települések speciális, komplex vidékfejlesztési beavatkozásokat igényelnek, melyek keretében törekedni kell arra, hogy ezen településeken is maradjon lakófunkció, miközben ösztönözni kell az épített örökség értékek és épületállomány megőrzését, mely esélyt kínál a kistelepülések üdülési-pihenési célú használatára is. A kistelepülések fennmaradásában, népességmegőrzésükben fontos szerepük lehet az önfenntartó gazdasági tevékenységeknek, a munkahelyek és az alapvető közszolgáltatások elérhetőségének biztosítása azonban továbbra is elsődrendű fontosságú. A 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet hatálya alá többségében szintén az Őrség, a Vasi hegyhát, illetve kisebb számban (Borgáta, Duka, Egervölgy, Keléd, Kemeneskápolna, Kemenespálfa, Kissomlyó, Nemeskeresztúr és Szergény) pedig a Kemeneshát és Kemenesalja települései alapján tartoznak. A rendelet 28 települést sorol a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések, 5 települést pedig a jelentős munkanélküliséggel sújtott települések közé.

Szombathely helyzete és megye határon átnyúló településhálózati kapcsolatai

Szombathelyen az elmúlt 10 évben nőtt a lakónépesség száma, a város a bevándorlók egyik célpontjának számított. Szombathely megyén belüli központi fekvése – és a megye monocentrikus településszerkezete - következtében gyakorlatilag a megye népessége egésze számára jelenti az elsődleges gazdasági központot, egyben oktatási pólus szerepe is kiemelkedő. Ez egy olyan gazdasági potenciál, amit a megyén belüli elérhetőség, illetve a szomszédos, gazdaságilag meghatározó nagyvárosok (Zalaegerszeg, Sopron) jobb közúti, vasúti és közösségi közlekedési elérhetőségével tovább kell erősíteni. Ezáltal az érintett térségben lakók számára kibővül a potenciális munkahelyek köre, míg a vállalkozások számára megnő a választási lehetőség a munkaerő, illetve a telephelyek tekintetében.

A város gazdaságában meghatározó a külföldi tulajdonú vállalkozásokban végzett gépgyártás és elektronikai összeszerelés, mely egyszerre jelent (konjunkturális időszakban) kiemelkedő lehetőséget, de a diverzifikáció alacsony foka révén jelentős veszélyeket is magában hordoz. Ezekben az üzemekben gyakorlatilag a megrendelők által előírt feltételeknek megfelelő gyártási tevékenység vagy összeszerelés folyik, ha kis számban is ugyan, de már megjelennek kutató-fejlesztő tevékenységek is.

A város gazdaságában a hazai tulajdonosi körű KKV-k esetén – e tekintetben együtt mozogva a megyei tendenciákkal – fontos kihívást jelent a generációváltás kezelése, emellett az öregedő társadalomnak számos, közvetlen gazdaságot befolyásoló hatása is van (alkonygazdaság kérdései, szociális és ellátórendszer vonatkozásában fellépő kihívások és lehetőségek, stb.)

Szombathely élhetősége és elérhetősége az elmúlt években sokat javult, az átmenő forgalom jelentős része a város – jóllehet ma még nem teljes – körgyűrűjén bonyolódik le, miközben az M86-os gyorsforgalmi úttá fejlesztésével a város Budapestről, Győrből való közúti elérhetőségében átütő javulás történt.

Szombathelyen megvan a szándék a római kultúrára és hagyományápolásra, a barokk örökségre, a gyógy- és termálvízre, illetve a Csónakázó-tó környéki rekreációs térre építve a turizmus fejlesztésére, mely ágazatban egyelőre még az esemény- és a hivatás turizmus dominál, a megye más térségeinek nagyobb a potenciálja az üdülési célú turizmus terén.

Szombathely várost egy agglomerálódó térség övezi a nyugati határ, illetve Kőszeg irányában, továbbá a 87-es út déli szakasza mentén Táplánszentkereszt- Vasszécseny térségében, illetve nyugaton Dozmat irányába alakult ki egy Szombathely közeli agglomerációs övezet. Kőszeg felé szinte összefüggő a településháló. A Kőszegi járás lakói pl. a kereskedelmi, közgazdasági, szakorvosi szolgáltatásokat

döntő többségben Szombathelyen veszik igénybe, miközben Kőszeg és térsége a szombathelyiek egyik rekreációs-pihenő zónája.

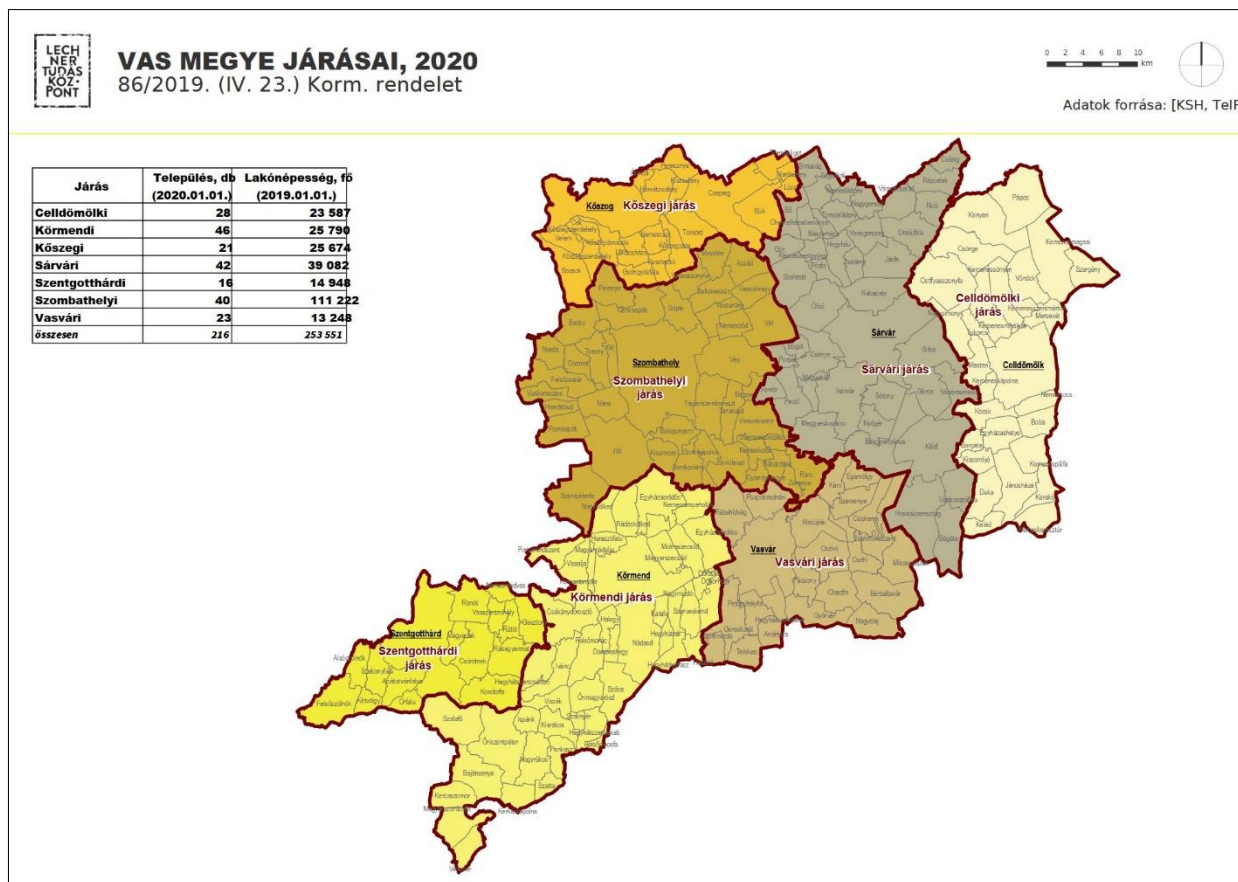
Szombathely agglomerálódó térség és más közeli települések lakónépesség adatai

	Lakónépesség					
	1990 (fő)	2000 (fő)	2010 (fő)	2020 (fő)	Változás 1990/2010 (%)	Változás 2010/2020 (%)
Balogunyom	1 046	1 154	1 212	1 120	14%	-8%
Gencsapáti	2 377	2 567	2 867	2 675	17%	-7%
Gyöngyösfalu	916	1 066	1 116	1 131	18%	-1%
Lukácsháza	970	970	1 047	1 084	7%	3%
Sé	764	1 076	1 392	1 383	45%	0%
Söpte	777	779	820	727	5%	-13%
Tanakajd	669	718	768	699	13%	-10%
Táplánszentkereszt	2 171	2 353	2 621	2 593	17%	-1%
Torony	1 639	1 609	1 947	2 048	16%	5%
Szombathely	85 702	82 421	79 590	78 591	-8%	-1%
Vasszécseny	1 259	1 367	1 423	1 256	12%	-13%

Forrás: KSH

A városnak a határ menti kapcsolatok szorosságára is törekedni kell, tekintettel arra, hogy két főváros, Bécs és Pozsony is közelebb van Szombathelyhez, mint Budapest, miközben Graz hasonló távolságra található, mint Győr. Ezt a relatív kedvező elérhetőséget ki kell használni, elsődlegesen az üzleti kapcsolatok építése, innováció-ösztönzés, kutatás-fejlesztés, oktatási együttműködések terén. Mindeközben Ausztria irányába egyre nagyobb mértékű a határ menti munkavállalás, ami ellensúlyozza a város és a környező települések Budapesttől való távolságát.

23. ábra: Vas megye járásai, 2020

Forrás: www.terport.hu

Területfejlesztési szempontból a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet kedvezményezett, valamint fejlesztendő járásnak sorolja be a Vasvári járást, melynek rangsorszáma a rendelet komplex fejlettségi mutatója alapján a 47., kedvezményezett járásnak pedig a Celldőmölki járást, amelynek rangsorszáma a fejlettségi rangsor szerint a 96. Ezen két járáson kívül a megyei önkormányzat, élve a rendelet adta jogával, 82/2015. (XI. 27.) sz. határozatával regionális szempontból kedvezményezett járásnak minősítette a Körmendi járást.

A települési és járási szinten érvényes, felzárkózási célokkal összefüggő besorolások alapján az Őrség, a Vasi hegyhát, valamint a Kemeneshát-Kemenesalja térsége azonosítható a megye belső periférikus térségeként, amelyek a kijelölések óta eltelt időszak statisztikai mutatói, dacára a felzárkóztatási célú forrásoknak, továbbra is a megyei szintű területpolitikai célok fókuszába helyezik ezen térségeket.

Az alábbiakban a megye járásainak az elemzéséből kirajzolódó főbb karakterisztikus elemeit mutatjuk be:

Celldömölki:

Egyre jelentősebb ipari dominanciával, feltörekvő turisztikai szolgáltatásokkal, és racionalizált általános iskola intézményrendszerrel rendelkezik

Körmendi:

Gazdaságban különleges jellemzőkkel nem rendelkezik. Csökkenő népességszám, előregedés egy agrárjellegű térségben, ahol a kicsi, de speciális értéket, terméket előállító vállalkozások lehetnek sikeresek a mező- és erdőgazdaság, élelmiszeripar, feldolgozóipar, internet alapon is nyújtható szolgáltatások és az aktív turizmus területén.

Kőszegi:

Növekvő lakosságszám, kiszolgáltatottság a külföldi tulajdonú feldolgozóipari – bér munka jellegű vállalkozásoknak, alacsony hozzáadottérték-előállítás, míg a turizmus a megyében a Sárvári járás mellett itt a legjelentősebb.

Sárvári:

A gazdaság több lábbon állása kiemelendő, a feldolgozóipar mellett jelen van az élelmiszeripar és jelentősen fejlődött a turizmus az elmúlt évtizedekben.

Szentgotthárdi:

A Stellantis csoport/OPEL gyár erős, de csökkenő dominanciája a térségben, a gazdasági szerkezetben, törekedni kell a vállalkozások megőrzésére a közszolgáltatások magas színvonalával, illetve a családok minden tagjának kínált munkalehetőséggel.

Szombathelyi:

Szombathelynek földrajzi elhelyezkedéséből és méretéből következően abszolút központi, a járáshatárokon jóval túlmutató szerepe van a megye gazdaságában, így a foglalkoztatás, illetve az emelt szintű közszolgáltatások terén. Fontos a város munkahelyteremtő képességének javítása, így a nemzetközi és megyén belüli elérhetőségének javítása, munkaerő képzettségének folyamatos fejlesztése, valamint a kutatási-innovációs potenciál növelése.

Vasvári:

Csökkenő népesség, előregedés figyelhető meg a Szombathely és Zalaegerszeg között félúton lévő térségben. A járás több településének elérhetősége nehézkes, ezen belső periférián a népességszám tovább csökkenhet. Erősíteni kell a helyi adottságra épülő termelést, energia-előállítást.

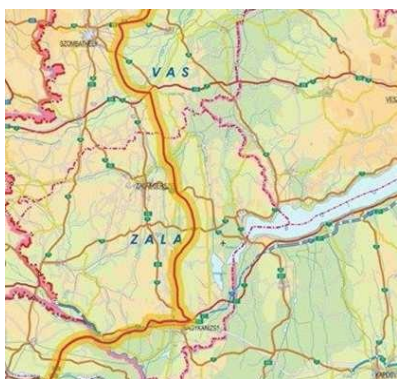
6.2. A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai (nemzetközi és nemzeti hálózatok, vonzáskörzetek, agglomerációk)

Külső kapcsolatrendszerét tekintve a megye székhelye és jelentős része a környező európai nagyvárosok közül leginkább Bécs vonzási térségéhez tartozik. A Bécs – Pozsony – Budapest tengely egyértelmű fejlődési folyamatai miatt a nyugat-dunántúli térségben Győr, valamint Sopron központi szerepének megerősödésével számolhatunk, másrészt viszont a megfelelő gazdasági – társadalmi „ellensúly” kiépítése, pl. Zalaegerszeg irányában is.

Vas megye az elmúlt 15 évben a határ menti együttműködési programok eredményeként is szoros kapcsolatot épített ki Ausztriával és Szlovéniával: közös társadalmi, kulturális, oktatási, foglalkoztatási, gazdasági hálózatszervezési, energetikai, közlekedési és turisztikai, szociális, kutatási, környezetvédelmi programok révén. Az osztrák határ közelsége – a kiugróan eltérő jövedelemviszonyok miatt – ugyanakkor elsősorban munkaerőpiaci szempontból érvényesül a legjelentősebb módon. Már 2011-ben is a foglalkoztatottak 4,3%-a ingázott külföldre a megyéből, ami az évtized végére azonban jelentősen emelkedett, és magával hozta a megye településeinek, mint „alvó településeknek” felértékelődését a belföldi migráció szemszögéből. A folyamat a 2020-as évben a koronavírus járvány hatására megtorpant, ez azonban vélhetően nem strukturális, hanem átmeneti hatásnak tekinthető. Az ingázók döntő része a vendéglátás területén, illetve az ipari és építőipari szektorban vállalt munkát. A határ menti és nemzetközi együttműködések erősítésének egyik feltétele a jó közlekedési kapcsolatok megléte. Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy az ingázók közel 90%-a személygépkocsival jut el a munkahelyére.

A megyehatáron átnyúló együttműködés egyik alapfeltétele az É-D-i közúti és vasúti kapcsolatok minősége, amelynek terén az elmúlt évtizedben komoly előre lépések történtek (az M86-os gyorsforgalmi út Szombathely és Csorna közötti szakaszának befejezésével, valamint a Sopron-Szombathely vasútvonal villamosításával). További feladatot jelent emellett az M86 gyorsforgalmi út, Szombathely-Zanat és Körmend (kelet) közötti szakaszának kiépítése, illetve a megye tengelyében vezető M9-es gyorsforgalmi út megépítése, elsőként a Vasvár és Zalaegerszeg közötti szakaszon. Mindezek mellett fontos a kelet-nyugati irányú kapcsolatok elősegítéséhez az M8 további fejlesztése, valamint a településeket összekötő utak újjáépítése, helyreállítása.

24. ábra: Az M86-os út megyeszékhelytől délre vezető szakaszai

25. ábra: M9-es gyorsforgalmi út

A megye intenzíven kapcsolódik nemzetközi közúthálózatba, ami sok esetben a nagy nemzetközi tranzit forgalom számára alternatív útvonalat is jelent, amivel jelentősen növelik a főúthálózat forgalmi terhelését.

A megye nemzetközi közúti kapcsolatait a határon túl az alábbi gyorsforgalmi utak jelentik:

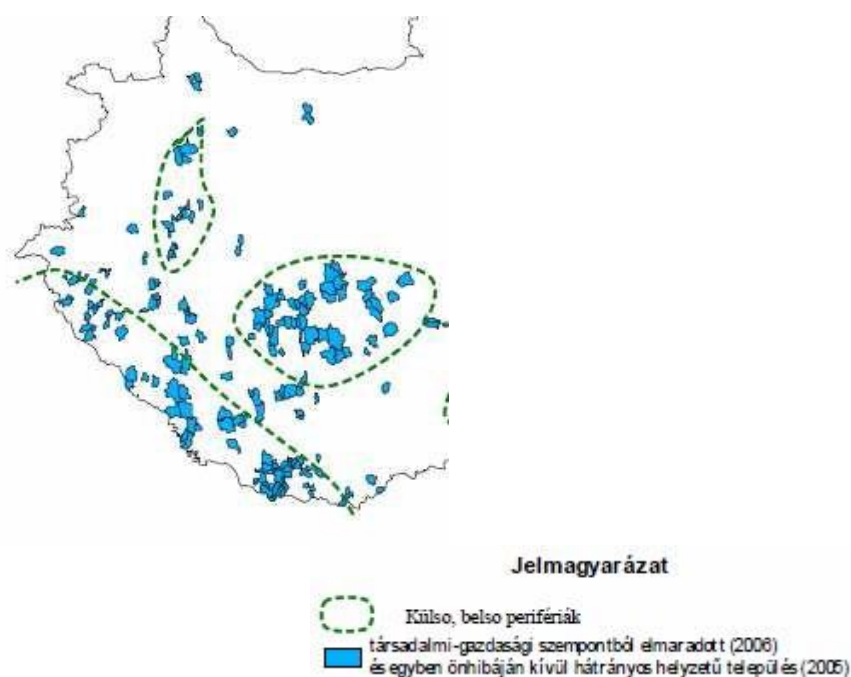
- Bécs felé az osztrák S31 gyorsforgalmi út
- Ausztriai A2-es autópálya, illetve az M8-as út folytatásaként megépülő S7 fürtsenfeldi gyorsforgalmi út Olaszország irányába nyújt kapcsolatot
- Szlovén A5-ös autópálya és H7 autótút leágazása Rédic felől Koper felé biztosítja az eljutást

6.3. A térszerkezeti elemek azonosítása, a térszerkezet időbeli alakulása, a térségi terület-felhasználás változásai, tendenciák értékelése

Megyehatáron túlnyúló vonzásterülettel a nagyvárosi funkciókkal rendelkező Szombathely bír. Közép- és részben felsőfokú igazgatási funkciói vonzást gyakorolnak a megye egész lakosságára, miközben a szomszédos osztrák térségekre is jelentős hatást gyakorol(hat).

Szombathelynek gyakorlatilag a megye településhálózatában nincsen meghatározó ellenpontja – inkább a szomszédos megyeszékhellyel, Zalaegerszeggel rivalizál. A megye keleti és déli szegélye országos összehasonlításban is periférikus térségnek tekinthető.

26. ábra: A magyar településhálózat helyzete és távlatai

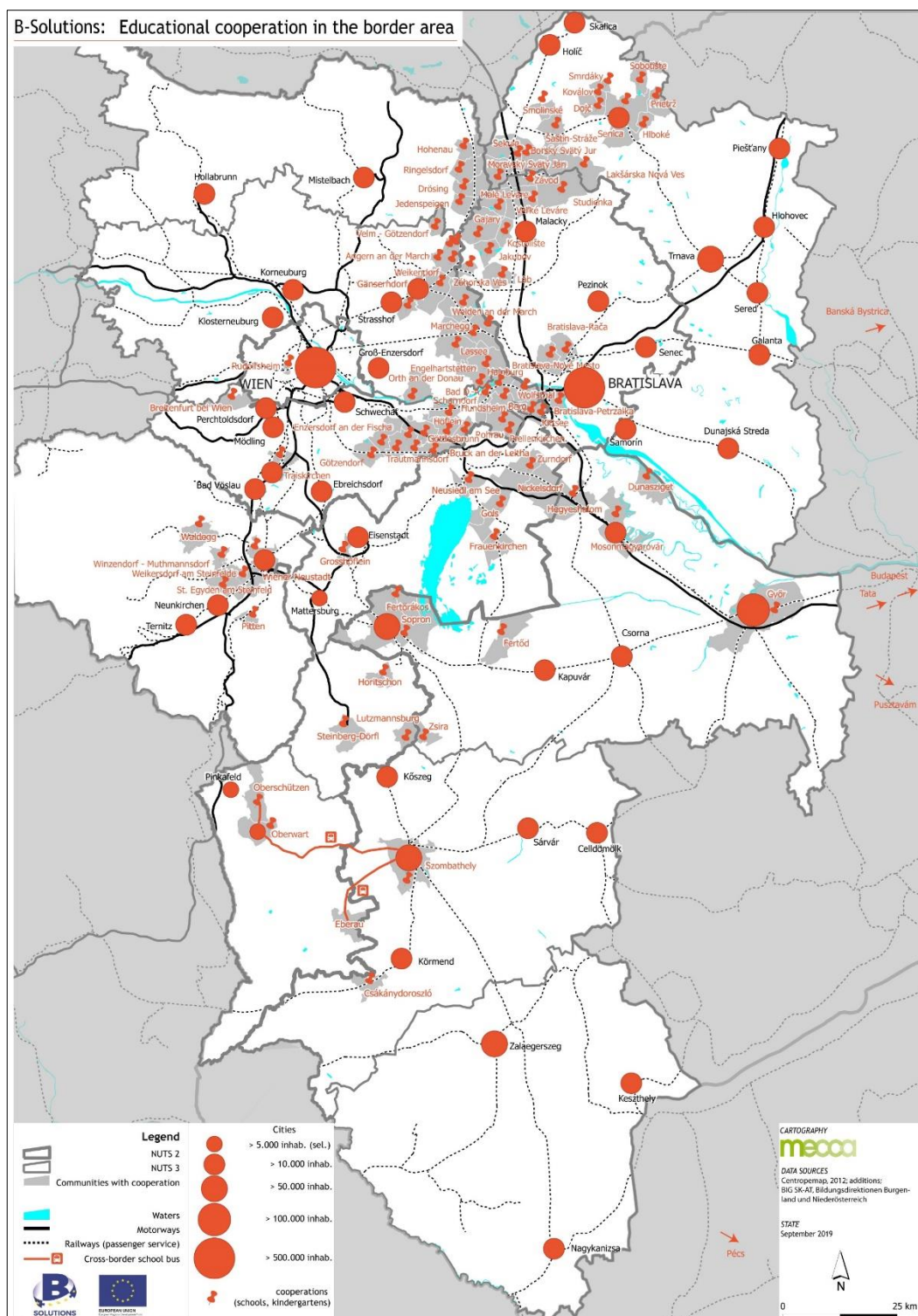
Forrás: Váti Kht., 2007

A megye vonzáskörzete északon kiterjed Zsira, Gyalóka, Szakony, Répcevis területére (egykori Csepregi járás részei), oktatási, kereskedelmi, szolgáltatási ellátásuk Kőszegen, Bükön és Csepregen van. Délen viszont Győrvár-Nagytilaj térségében Zalaegerszeg vonzereje és közelsége kézzelfogható: oktatás, kereskedelem, szolgáltatás igénybevétele terén. A Zala völgyében pedig Zalalövőnek van jelentősebb vonzereje Felsőjánosfa, Hegyhátszentjakab, Szaknyér térségében.

A határmentén (Pornóapáti, Szentpéterfa, Kőszeg térségében) létező igény továbbra is, főként az Ausztriában dolgozók részéről, hogy gyermekeik a határ túloldalán járjanak óvodába vagy iskolába. Ugyanakkor a jelenlegi osztrák törvényi szabályozás ezen intézmények esetén megköveteli az ausztriai tartózkodási hely vagy lakcím meglétét. Nem vonatkozik ez azonban a nem állami (egyházi, magán) intézményekre, valamint a középfokú oktatásra, melyek ennek megfelelően előszeretettel fogadnak

magyar gyerekeket. A középfokú oktatást tekintve kiemelt szerepe van Vas megye vonatkozásában az oberwarti Kéttannyelvű Gimnáziumnak, ahol a német mellett magyar és horvát nyelven folyik az oktatás. Átfogó statisztika a témában osztrák oldalon sem áll rendelkezésre, az azonban sokat elmond, hogy a teljes osztrák-magyar határon mindössze Szombathely térségében létezik - piaci alapon (bérlettel) igénybe vehető – menetrendszerinti határon átlépő buszjárat. Erre a buszjáratra a 2018-ban 1 467 (tanuló)bérletet adtak el (ebből 709 db-ot Szombathely-Oberwart, 561 db-ot Szombathely-Eberau, 197 db-ot pedig Szombathely-Oberschützen vonatkozásában):

27. ábra: Oktatási együttműködések a szélesebb határtérségben (2019. szeptember)

Forrás: „b-solution” c. projekt

A megyéből ma már számos esetben választják Bécsújhelyet, Bécset és Grazot felsőfokú tanulmányaikhoz, melyre vonatkozóan azonban nem rendelkezünk statisztikákkal.

Intenzív határ menti kapcsolatok fellelhetők a gazdaságban és az infrastrukturális rendszerek területén is. Például a Szentpéterfa szőlőhegye az osztrák Eberau/Monyorókerék községben található. A szennyvízelvezetés és tisztítás is számos esetben lépi át az országhatárt: Szentpéterfa csatornája az osztrák eberai tisztítóba köt, Szentgotthárd térségi szennyvíz Jennersdorf/Gyanafalván kerül tisztításra, de pl: Bajánsenyén tisztítják a szlovén Domonkosfa/Domanjševci szennyvizeit.

7. A Vas megyét érintő tervezési-fejlesztési környezet áttekintése

7.1. A térséget érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése

A koncepcióknak – végleges formájában – az alábbi dokumentumokhoz való illeszkedését kell áttekintenie:

- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció térséget érintő vonatkozásai,
- az Országgyűlés és a Kormány által jóváhagyott és az egyéb ágazati fejlesztési stratégiáknak az adott térségre érvényes vonatkozásai, kiemelten az alábbiak:
 - Országos Területrendezési Terv
 - Program a Versenyképesebb Magyarorszáért
 - Nemzeti Reformprogram
 - A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030
 - Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030
 - Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia
 - Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)
 - Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)
 - Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégia II.
 - Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030
- a hazai, az adott térséggel szomszédos, azonos térségi szintű térségek és/vagy külföldi közigazgatási egységek területfejlesztési koncepcióinak és programjainak térségre vonatkozó üzenetei,
- az OTTrT-vel összhangban álló megyei területrendezési terv, amely magában foglalja a térséget érintő környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozásokat,
- a térség megyei jogú városainak fejlesztési koncepciói,
- a térség hatályban lévő egyéb ágazati tervei, programjai,
- vonatkozó egyéb tervek.

A tervezés jelenlegi fázisában az illeszkedés bizonyos dokumentumok esetében lehet reális elvárás, míg a dokumentumok másik típusa esetében az illeszkedés vizsgálata nem hozható létre, mert a tervezés párhuzamosan történik, a végleges tartalom a tervezési szintek közötti interakció eredményeként alakulhat ki.

Az egyéb tervdokumentumok vonatkozásában az alábbiak állapíthatók meg:

Az 1/2014. (I. 3.) OGY határozattal elfogadott **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció** az ország minden megyéjére vonatkozóan egy-egy oldalon rögzíti a megyék legfontosabb jellemzőit és lehetséges fejlesztési irányait. A dokumentum Vas megye számára az alábbi fő fejlesztési célokat fogalmazza meg:

- Nemzetközi közúti és vasúti közlekedési tengelyek fejlesztése.
- Szektorokon és határokon átívelő gazdaságfejlesztési, foglalkoztatási és képzési együttműködések támogatása.
- Komplex humánerőforrás fejlesztési program
- Megújuló energiák fenntartható hasznosítása.
- Kiemelt térségi brand-ek kialakítása a turisztikai szektorban
- Az agrárium fejlesztése a helyi élelmiszer-feldolgozás erősítésével
- A kistelepülések népességmegtartó-képességének javítása infrastrukturális fejlesztések és térségi alapon szervezett közszolgáltatások révén
- Az osztrák, szlovén határ menti kapcsolatok bővítése

Szombathelyt a külső városgyűrű azon települései között sorolja fel, amelyek nem rendelkeznek több megyére kiterjedő térszervező potenciállal, ám a várost mint az osztrák-magyar határtérség régiójának kulturális, tudományos, oktatási központja nevesíti, és a meglévő gépipari, kiskereskedelmi, autóipari, textilipari, faipari, valamint turisztikai húzóágazatok erősítése mellett kitörési pontként határozza meg számára az IKT iparágak, a logisztika, a sportgazdaság és a diverzifikált turizmus területeit. A szomszédos megyék/városok közül Zalaegerszeg és Szombathely-Szentgotthárd között fennálló ipari együttműködések erősítésének lehetőségét, valamint Sopron városának Kőszeg térségére gyakorolt vonzerejét említi.

A speciális vidékfejlesztési feladatot jelentő térségek fejlesztése c. fejezetben kiemeli az aprófalvas térségeket, melyek gazdasági létalapját biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztésére külön célkitűzéseket fogalmaz meg. A különleges táji értékekkel, rekreációs funkciókkal bíró övezeteket bemutató fejezetben több más tájegység mellett kiemeli az Őrséget is. A megyét érintő kultúrtájként azonosítja az Őrség-Göcsej, valamint Sopron-Kőszeghegyalja térségét.

Közlekedésfejlesztési szempontból erősítendő kapcsolatként tünteti fel a Győr-Szombathely-Zalaegerszeg tengelyt (az OFTK elfogadását követően a Győr-Szombathely közötti gyorsforgalmi kapcsolatot megteremtő M86-os főút fejlesztése már befejeződött), illetve célként jelöli meg a centralizáltság oldását, a vidéki nagyvárosok erősítését.

A kormány és országgyűlés által korábban elfogadott **ágazati fejlesztési stratégiák** az átdolgozás különböző stáuszában vannak. A korábbi ágazati stratégiák beépültek az OTK/OFK anyagába, egy részük azonban az OFTK jóváhagyását követően készült el.

Szombathely Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója és integrált településfejlesztési stratégiája 2014-ben készült el, felülvizsgálata jelenleg is folyamatban van. A két dokumentum illeszkedését a folyamatos egyeztetések biztosítják.

A megyei fejlesztési koncepció megvalósulási esélyeit döntően határozza meg, hogy mennyiben képes illeszkedni az Európai Unió 2021-2027 közötti fejlesztéspolitikai prioritásaihoz, valamint a helyreállítási alap eszközrendszeréhez. Az illeszkedés áttételesen valósul meg, az EU Közös Stratégiai Keretének prioritásaihoz, majd az ehhez illeszkedő, az EU és Magyarország között megkötendő finanszírozási és partnerségi szerződés céljain keresztül történik.

Az EU szakpolitikai célkitűzései az időszak vonatkozásában az alábbiak:

- Intelligens Európa
- Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa
- Jobban összekapcsolt Európa
- Szociális Európa
- Polgárokhoz közelebb álló Európa

8. A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása

A partnerségi fejezet eddigi eredményei külön dokumentumban találhatóak.

9. A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének elemzése

Jelen fázisban a koncepció megvalósításához felhasználható pénzügyi források mennyisége pontosan még nem ismert. Tekintettel arra, hogy a hazai fejlesztéspolitika 2020 után is döntően az Európai Unió többéves pénzügyi keretének (MFF) kohéziós célú fejlesztési forrásaiból gazdálkodik – amelyet a koronavírus járvány hatásainak kezelésére létrehozott Helyreállítási Alap forrásai egészítenek ki – a források felhasználásának feltételrendszerét a MFF és RRF eszközökre vonatkozó átfogó szabályok rögzítik.

Az operatív programok struktúrája a koncepció kidolgozásának időpontjában már ismert, a megye számára egyik legfontosabb – elsősorban önkormányzati hatókörbe rendelt fejlesztéseket támogató – Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz) keretében mintegy 45 milliárd Ft fejlesztési forrás fog a megye települései számára rendelkezésre állni (az összeg nagyságrendileg hasonló a 2014 és 2020 között elérhető Terület- és Településfejlesztési Operatív Program forrástömegéhez).

Az ágazati hatókörbe rendelt operatív programok keretében további források állnak majd rendelkezésre (a vidékfejlesztési, mezőgazdasági célokra fordítható összegek várhatóan jelentősen bővülnek), illetve a Helyreállítási Alap keretében is akár TOP Plusz megyei keretével összemérhető összegű források válnak hozzáférhetővé. A 2014 és 2020 közötti időszakban a megyében összesen 266,9 milliárd Ft fejlesztési forrás odaítéléséről hoztak döntést a programok irányító hatóságai, amely 5 234 db támogatott projektet jelent (ez a teljes hazai forrásfelhasználás 2,5%-át jelentette).

A tervezett fejlesztések megvalósításához több szereplő együttműködése szükséges: a központi kormányzatnak a jelentősebb összegű támogatási feltételek, illetve programok, míg a helyi szereplőknek a konkrét fejlesztési javaslatok, projektek kidolgozásában van meghatározó szerepük.

A megyei önkormányzat szerepét az alábbiakban lehet összefoglalni:

- a megyei hatáskörbe utalt fejlesztések operatív koordinációja (projektjavaslatok előkészítése, értékelése, a megvalósítás segítése, nyomon követése);
- a megye fejlesztési koncepciója szempontjából fontos fejlesztési projektek előkészítése (partnerség megszervezése, kapcsolattartás az operatív programok irányító hatóságaival, a projektgazdák szakmai segítése);
- közreműködés a projektek megvalósításában (projektmenedzsment feladatok ellátása, főként a kapacitáshiányokkal küzdő kistépülési kör számára)
- a megye területén megvalósuló projektek hatásának értékelése, az egyes projektek közötti kapcsolatok értékelése, javaslattétel a fejlesztési koncepcióban megfogalmazottak hatékonyabb, eredményesebb megvalósítására.

Ezen várható feladatkörök mindegyikében a megyei önkormányzat együtt kell, hogy működjön a területén levő - a fejlesztéspolitikában várhatóan a jelenleginél nagyobb szerephez jutó városokkal, különös tekintettel a járási központokra, illetve a megyei jogú városra.

Az egyéb intézményrendszeri szereplők tekintetében ki kell emelni, hogy az akut válsághelyzet kezelése, a fejlesztési programok (főként a helyreállítási alap) sikere szempontjából kritikus kérdés lehet az intézkedésének elindításának és lebonyolításának időbelisége. A klasszikus, EU-forrásból finanszírozott támogatási programok a végrehajtás viszonylagos rugalmatlansága, a projektek akár 2-4 éves átfutási ideje és az adminisztratív/intézményrendszeri környezet sajátosságai miatt fejlesztésre szorulnak annak érdekében, hogy a válságkezelés eszközrendszerének hatékony működtetését biztosíthassák.

A határon átnyúló kapcsolatok fontos dimenzióját jelentik az INTERREG programok által nyújtott lehetőségek, és az Ausztria uniós csatlakozása óta különböző formában (PHARE-CBC, Interreg

Közösségi Kezdeményezések, ETE-Programok) folyamatosan rendelkezésre álló operatív programok. A határon átnyúló támogatáspolitikai térnek Vas megye is aktív formálója, hiszen határmenti fekvése révén mind szlovén-, mind osztrák vonatkozásban része a programok célterületének. A 2021-27-es támogatási periódusra vonatkozó határon átnyúló operatív programok jelenleg a tervezés fázisában vannak, amelyek továbbra is szerepet töltenek be a határon átnyúló együttműködések formálódásában. A tématerületeket illetően mindenképp a „Zöldebb Európa”, a „Jobban összekapcsolt Európa”, a „Szociálisabb Európa” és nem utolsósorban a „Hatékonyabban szervezett együttműködés” célkitűzések alá besorolható, a határon átnyúló térben releváns Vas megyei akciók nyerhetik innen finanszírozásukat.

10. Helyzetértékelés

10.1. A megye erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása

Az alábbiakban összefoglaljuk azon legfontosabb értékelő jellegű állításokat, melyek a helyzetelemzésből következtek, illetve meghatározzák a jövő fejlesztési irányainak kialakítását (az egyes tényezők felsorolása egyben fontossági sorrendet is jelent, utalva az adott tényező jelentőségére a megye egészének gazdasági-környezeti-társadalmi szempontból):

Erősségek	<p>Gazdaságfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none">• A megye gazdasági szerkezete viszonylag diverzifikált, a térség munkaerőpiacát nem egy vagy néhány kiemelt foglalkoztató dominálja.• Az ország egyik leginkább iparosodott megyéje• Közlekedési viszonyok Győr (Bécs-Budapest tengely) irányában megfelelőek• Logisztikai központi szerep lehetőség Szombathely térségében• A szombathelyi felsőfokú műszaki képzés elindulásával a megyében működő járműipari/gépipari foglalkoztatók szakemberigényének biztosításával összefüggésben jelentős előrelépések történtek.• A turizmus relatív nagy jelentősége országos összehasonlításban (termál-, gyógyvizekre és értékes természeti tájra, kulturális örökségre építő turisztikai szolgáltatások)• Kiemelkedő termálvíz-potenciál• Ausztria és Szlovénia közelsége. <p>Környezetfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none">• Életminőség szempontjából kedvező természeti adottságok, emberléptékű településszerkezet• Országos átlagnál jóval magasabb a védett természeti területek aránya• Jelentős környezeti kár a nehézipar hiánya miatt nem érte a megyét• Az elmúlt évtizedekben jelentős árvízvédelmi fejlesztések történtek, a kedvező környezeti adottságoknak köszönhetően árvízveszély (az árvízvédelmi öblözetben található területek kivételével) nem fenyegeti a megyét• A biomassa hasznosítási lehetőségei kedvezőek• Egyes természeti erőforrások unikális jellege (termálvíz-kincs, ásványkincs-készlet (alginit)) <p>A humán erőforrások szempontjából:</p> <ul style="list-style-type: none">• A feldolgozóipar országos átlagnál magasabb munkatermelékenysége• Színvonalas egyetem jelenléte• Magas szintű kapcsolatok osztrák viszonylatban, ami a lakosság szintjén is érzékelhető (ausztriai munkavállalás hatása a nyelvtudás, nyitottság szempontjából)• Pozitív kezdeményezések a helyi gazdaságfejlesztési megoldásokkal összefüggésben
------------------	---

<p>Gyengeségek</p>	<p>Gazdaságfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A megye gazdasága az országos átlagnál jóval nagyobb mértékben kitett az országhatáron túli gazdasági folyamatokban bekövetkező negatív változásoknak (pl. egészségügyi járványhelyzetek hatásai) • Észak-déli irányú elérhetőség korlátai (Sopron és Zalaegerszeg irányában), amelyek nehezítik az egységes munkaerőpiac kialakulását • Aprófalvak ellátási nehézségei a közszolgáltatások terén, az alsórendű úthálózat minőségi problémái és a közösségi közlekedési rendszerek kapacitáshiánya miatt a kistelepülések jelentős részének rossz az elérhetősége • Digitalizáció szintje a városokban is relatíve alacsony, ami az innováció komoly gátja lehet <p>Környezetfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szennyvízkezelés máig fennálló hiányosságai a kistelepüléseken • Öntözési lehetőségek szűkössége, a kiépített víztározók kis száma, a vízvisszatartási lehetőségek alacsony szintű kihasználása. • Csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek elégtelen állapota • Települési szilárd hulladék alapvetően lerakásra kerül <p>A humán erőforrások szempontjából:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alacsony kutatás-fejlesztési kapacitás és ráfordítás • Kevés a gazdaságot közvetlenül kiszolgáló felsőfokú képzési terület • Határ menti osztrák munkaerőpiac folyamatos elszívó hatása jól képzett szakmunkások esetén, ami részben munkaerőhiányt, illetve növekvő bérköltséget indukál • A felsőoktatás történelmi hagyományainak hiánya miatt a magasan képzett munkaerő helyi beágyazottsága alacsony szintű, a felsőoktatás és a gazdaság szereplői között kapcsolatrendszer az innovációs tevékenység erősítése érdekében további fejlesztésre vár • Idősödő társadalom • Oktatási intézmények közötti gyenge határon átnyúló kapcsolatok.
---------------------------	--

<p>Lehetőségek</p>	<p>Gazdaságfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az innováció terjedésének elősegítése érdekében összehangolt vállalkozás-fejlesztési intézményrendszer működtetése a meglévő intézményi kapacitások felhasználásával és fejlesztésével • További áttörés a digitális technológiák fejlődésében • Rövid ellátási láncokkal, helyi termékek előállításával, térségi autonómiával kapcsolatos attitűdök erősödése az intézményi szereplők és a lakosság szempontjából • A városfejlesztési beavatkozások eszközrendszerének erősödése következtében a térségközpontok vonzereje, élhetősége és elérhetősége, valamint gazdasági potenciálja tovább javul • A turizmus helyi gazdaságra gyakorolt hatása a diverzifikációnak, továbbá a belföldi turisztikai célpontok felértékelődésének köszönhetően növekszik • Klaszterek kialakításának hajlandósága javul, így a vállalkozásokhoz kapcsolódó intézmények együttműködésének szervezése termelési, logisztikai, kutatás-fejlesztési, képzési területen dinamikusabbá válik <p>Környezetfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az energiatermelés és -tárolás, valamint a villamos áram formájában történő továbbítás (intelligens hálózatok, decentralizált energiarendszer) lehetőségei a technológiák fejlődésével javulnak • Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása érdekében átfogó, országos program indul • Geotermikus energia hasznosításának lehetőségei a technológia fejlesztések és a támogatási rendszerek átalakítása révén bővülnek • Szél erőművek létesítésének lehetősége a megye északi, keleti tájain a szabályozás változásával bővül • Háztartási méretű napelemek elterjedése az állami támogatások hozzáférhetőségével dinamikusán bővül • Alternatív szennyvízkezelési technológiákkal kapcsolatos attitűdök javulása az intézményi szereplők és a lakosság szempontjából, így a közcsatornával gazdaságosan el nem látható települések szennyvízkezelésével kapcsolatban előrelépés történhet • A közösségi közlekedés térnyerése fokozódik és alternatív meghajtási formák részaránya az egyéni közlekedésben növekszik <p>A humán erőforrások szempontjából:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A nemzetközi foglalkoztatók a globális ellátási láncoktól történő függés szintjének csökkentése (az esetleges járványhelyzetek hatásainak mérséklése) érdekében a térségi/regionális beszállítók kiválasztása felé mozdulnak • A járműipari foglalkoztatók a globális kihívásokhoz (az elektromos járművek piacának bővüléséhez) sikeresen alkalmazkodnak • Közös, jellemzően alkalmazott kutatás-fejlesztési projektek megvalósításának támogatása a nagyobb foglalkoztatók és az egyetemi központ együttműködésében • A felsőfokú oktatás szintjén felkészülés a robotika elterjedésével kapcsolatban fellépő munkaerőigényre • A periférikus helyzetű térségek népességmegtartó képességének javítására az EU-s és hazai támogatási rendszerek fókuszának változásának köszönhetően további lehetőségek nyílnak
---------------------------	--

<p>Veszélyek</p>	<p>Gazdaságfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az egészségügyi járványhelyzetek miatt a globális értékláncok sérülékennyé válnak, az üzleti kapcsolatok és bizalom ismételt felépítése nehézkessé válhat • Országos viszonylatban kiemelkedik a külföldi tőke aránya a társas vállalkozásokban, így a kedvezőtlen tulajdonosi döntések hatásai fokozottan jelentkeznek a megye gazdaságára vonatkozóan <p>Környezetfejlesztési szempontból:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klímaváltozás dinamikájának felerősödésével a negatív hatások (hőhullámok, természecsökkenés, villámárvizek, stb.) fokozottan érvényesülnek • A relatíve nagy tehetetlenségű kultúrák (erdészet) súlyos károkat szenvednek a klímaváltozás eredményeként • Pontszerű, potenciális légszennyezési források, illetve a határon túlról érkező szennyezések elleni védekezés nehézkessége <p>A humán erőforrások szempontjából:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az egészségügyi járványhelyzetek, migrációs kihívások miatt a határmenti kapcsolatok intenzitása beszűkül • A járműipari foglalkoztatók globális piaci változásoknak történő kitettsége fokozódik (a robbanómotoros járművek piacának átalakulása/szűkülése, valamint a járványhelyzetek következtében) • A turisztikai szektor és az ausztriai ingázás jelentős szerepe miatt a megye járványhelyzeteknek történő kitettsége a foglalkoztatottság szempontjából továbbra is fennáll
-------------------------	---

10.2. A megye lehetséges fejlesztési irányainak bemutatása, és ezek alapján a lehetséges cselekvési területek azonosítása

Az alábbiakban bemutatásra kerülnek a helyzetelemzés eredményeként feltárt szükségletek, illetve a megye lehetséges fejlesztési irányai, amelyek a programozás további lépéseinek, a lehetséges beavatkozások meghatározásának képezik az alapját.

- A döntően exportra termelő nagyvállalatok megyéhez való kötődésének erősítése érdekében a potenciális beruházási helyszínek további fejlesztése, valamint vállalati, képzési, foglalkoztatási együttműködések ösztönzése, kiemelten a megye gazdasági központjaiban.
- Digitalizáció szintjének elmélyítése, K+F + I teljesítmény növelése, kiemelten az alkalmazott kutatásban.
- A foglalkoztatás és helyi vállalkozások számának bővítése érdekében a kezdő vállalkozások indításának és növekedésének ösztönzése, továbbá a nemzetközi beszállítói kapcsolatok erősítése, export-értékesítés ösztönzése, különösen a kis- és középvállalati szektorban, ennek részeként a termék- és technológiafejlesztéshez, valamint kapacitás-bővítéshez szükséges beruházások ösztönzése.
- A térségközpontok elérhetőségi viszonyainak fokozása, az itt működő ellátórendszerek, közszolgáltatások elérhetőségének és minőségének javítása.
- A turizmus versenyképességének biztosítása érdekében a turisztikai vonzerőkhöz kapcsolódó szolgáltatások minőségének folyamatos javítása, az esetleges jövőben egészségügyi járványveszélyek kapcsán fennálló korlátozások hatására történő felkészülés mellett.
- A gazdaság igényeivel összhangban lévő felső- és szakképzési rendszer működtetése, a megyében élő diákok megyében való elhelyezkedésének ösztönzése (pl. ösztöndíjjal, gyakorlati hellyel, egyéb támogatásokkal)
- Környezetvédelmi alpinfrastruktúrák hiányzó elemeinek pótlása, különös tekintettel a szennyvízkezelésre, a csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek hiányosságaira és a vízvisszatartás lehetőségeinek bővítésére.
- A megújuló energiaforrások kiaknázásának fokozása intézményi, lakossági és vállalati szinten, valamint az energiaellátó rendszerek (villamosenergia-hálózat) ezzel kapcsolatos fejlesztéseinek elősegítése
- Észak-déli (kiemelten a 84-es és 87-es főutak) és kelet-nyugati (M8-as főút) irányú nemzetközi közúti és vasúti közlekedési tengelyek fejlesztése, a közösségi közlekedés infrastruktúrájának és szervezési hátterének megújítása.
- A megye belső periferiájának számító, aprófalvas térségekben (Vasi Hegyhát, Kemenesalja, Órség) komplex vidékfejlesztési beavatkozások végrehajtása, melyek hangsúlyos eleme kell, hogy legyen a közlekedési kapcsolatok fejlesztése, a közszolgáltatások hozzáférhetőségének javítása (a helyben elérhető és a térségközpontokban/alközpontokban biztosított szolgáltatások ésszerű, a településszerkezet sajátosságainak figyelembevételével történő összehangolásával), illetve a települési alpinfrastruktúrák fejlesztése. Fontos emellett a vidéki térségek önfenntartó képességének növelése, a szociális gazdaság különböző formáinak ösztönzése, melynek lényeges eleme a lakosság mezőgazdasággal, erdőszettel, valamint a klímaváltozás hatásaival kapcsolatos ismereteinek elmélyítése is.
- A mezőgazdaság kapcsán az egyik legfontosabb feladat a klímaváltozás hatásaira történő felkészülés, így az öntözési, víztározási lehetőségek bővítése, illetve a környezetgazdálkodási módszerek ösztönzése. Fontos a mezőgazdaság eltartóképességének növelése, a foglalkoztatás-intenzív tevékenységek és a rövid ellátási láncok kialakításának támogatása útján.
- Osztrák, szlovén határ menti kapcsolatok bővítése, különös tekintettel a közös munkaerőpiac kihívásaira, az esetleges egészségügyi járványhelyzetek, illetve a klímaváltozásból következő, közös fellépést sürgető problémák kezelésére.

11. A megye jövőképe

A megye tervezett fejlettségi állapotát 2030-ban az alábbiak jellemzik: Vas megyét jó életszínvonalú, javuló demográfiai trendekkel jellemezhető, erős identitású térségek alkotják, melyek képesek szembenézni a klímaváltozás okozta kihívásokkal, és melynek alapja a megújulásra képes, versenyképes gazdaság, a minőségi felsőoktatás, az egyedi kulturális, természeti értékek fenntartható hasznosítása, illetve a fejlett közlekedési és kommunikációs rendszer.

- A megyét egyre több szakképzett, diplomás választja lakóhelyéül, a tehetséges fiatalok számára a megye reális alternatívát kínál a fővároshoz vagy Nyugat-Európához képest. A térség a belföldi bevándorlás kedvelt célpontja marad, a népességsökkenés a kisvárosok és falvak növekvő vonzerejének köszönhetően mérséklődik, miközben a megyeszékhely képes megőrizni élhetőségét.
- A körforgásos működésre törekvő gazdaság egyik húzóágazata továbbra is a járműipar, amely sikeresen alkalmazkodott az elektromos meghajtás által támasztott követelményekhez, miközben a termelési tevékenységet végző nagyvállalatok a helyi kis- és középvállalkozásokból álló beszállító kör miatt mélyen integráltak a helyi gazdaságba. A termelés mellett már nemzetközi szinten is érzékelhető mértékben végeznek szolgáltatási és kutatás-fejlesztési tevékenységet a nagyvállalatok és fejlesztő intézetek. Eközben megerősödnek az egyéb szektorokban tevékenykedő, a megye belső erőforrásaira támaszkodó KKV-k, amelyek a foglalkoztatás jelentős hányadát biztosítják a megyében, így a gazdaság ellenállóképessége javul, a hosszú ellátási láncok következtében fennálló sérülékenység kockázata mérséklődik.
- Szombathely és a megye többi térségi központja közti jól szervezett és környezetbarát közlekedési kapcsolatok és a felújított mellékúthálózat lehetőséget adnak a kényelmes napi ingázásra akár a periférikus helyzetű kistelepülésekről is, ami a megyét egy egységes és a lakosok, valamint a vállalkozások számára is vonzó munkaerőpiaccá teszi.
- A megye megőrzi és fenntartható módon fejleszti természeti, épített- és vallási-, kulturális értékeit, hangsúlyt fektet az aktív-turisztikai elemek fejlesztésére. A természeti, épített- és vallási-, kulturális értékek a turisztikai kínálat integráns részét képezik, a prosperáló gyógyhelyeknek és vonzáskörzetükben generált hatásoknak, egészségipari fejlesztéseknek köszönhetően a megye továbbra is az ország egyik vezető turisztikai célpontja marad.
- A megye a klímaváltozás hatásaira felkészült, a kitett ágazatok ellenállóképessége javul. A környezet megóvását szolgálja a jól működő, hóhullámokkal, árvizekkel járó feladatokra felkészült katasztrófavédelmi rendszer, illetve a hulladékok újrahasznosításának rendszere. Legalább az országos átlagot eléri a megújuló energiaforrások felhasználása az energiafogyasztásban.
- A kistelepülések vonzereje a jó minőségű közlekedési kapcsolatokon túl a kiépült alapvető infrastruktúráknak (kommunikációs hálózatok, közművek), az elérhető közszolgáltatásoknak köszönhetően a megye periférikus helyzetű térségeiben is erősödik. A mezőgazdasági termékeket döntően a helyi piacokon értékesítik, az ellátási láncok rövidülnek.
- A vasúti, közúti és logisztikai rendszerfejlesztések eredményeként a megye szervesen illeszkedni képes a közép-európai gazdasági térbe, és kapcsolódik a transznacionális infrastrukturális hálózatokhoz.
- A megye erős identitással rendelkezik, a megyei értékek nemzeti szinten is ismertek. Aktív, a megye társadalmi életét dinamizáló civil és közösségi élet jellemzi, érzékelhető a közösségek megtartó ereje.
- A jól szervezett, a települések együttműködésén alapuló, hatékony és magas minőséget biztosító közszolgáltatások elérhetőek a vidéki lakosság számára is, a szociális ellátórendszerek alkalmasak a leszakadás által fenyegetett társadalmi rétegek munkaerőpiacra történő visszatérésének elősegítésére. A lakosság jól-léte, az egészségben töltött éveinek száma az

ellátórendszerek színvonala, az egészségtudatosságot és az aktív életmódot szem előtt tartó törekvések eredményeként érzékelhetően növekszik.

- A megye megőrzi erős alap- és középfokú oktatási rendszerét, amely kiemelt hangsúlyt fektet a digitális kompetenciákra. Korszerű szakképzési rendszer, régiós vonzerővel bíró felsőoktatás működik, amely megteremti az innováció gyakorlati hasznosításának alapjait a megyében.

12. A megye célrendszerének bemutatása

Az alábbi célrendszer a helyzetelemzésben szereplő SWOT elemzés alapján meghatározott fejlesztési irányokra épül, az irányoknak a partnerségi egyeztetést követő részletesebb kibontását tartalmazza.

12.1. A megye fejlesztésének átfogó céljai

Stabil, válságálló, versenyképes gazdaság

A KKV szektor képessé válik a megye endogén erőforrásainak innovatív hasznosítására, továbbá a nemzetközi vállalatok beszállítói kapcsolatainak elmélyítésére. Mindez érdemi hatást gyakorolhat a megye gazdasági helyzetének stabilitására, a termelékenység fokozására. A foglalkoztatáshoz jelentősen hozzá tud járulni a munkaerő-igényes mezőgazdasági termékek termesztésének és a helyi termékek előállításának az ösztönzése, illetve a jelentős turisztikai potenciállal rendelkező térségek turisztikai kínálatának és szolgáltatási szintjének a fejlesztése. Az egészségügyi járványhelyzeteknek kitett, döntően hazai tulajdonú vállalkozások által dominált gazdasági ágazatok (pl. turizmus, vendéglátás) belső erőforrásokra alapozott, területi és funkcionális értelemben diverzifikált fejlesztései jelentősen fokozhatják a megye gazdasági helyzetének stabilitását, a turizmus részaránya a nemzetközi jelentőségű gyógyfürdők jelenlétének köszönhetően továbbra is meghaladja az országos átlagot. A hosszú, nemzetközi ellátási láncokkal működő vállalatok kitettsége a hazai beszállítók részarányának növelésével csökkenthető.

Élhető települések és javuló környezeti állapot

A megye kistépeléseinek javuló perspektívái érdekében az elérhetőségi viszonyok javítása elsődleges fontosságú, ami a közszolgáltatások hozzáférhetőségének javítása és környezetvédelmi alpinfrastruktúra (pl. a szennyvízgyűjtési- és kezelési megoldások, csapadékvíz-gazdálkodás) mellett garantálhatja a periférikus térségek népességmegtartó képességének jelentős javulását. A megyeszékhely élhetőségét az alapvető infrastruktúrák és közszolgáltatások fejlesztésével (úthálózat, nevelési-oktatási és egészségügyi intézmények), valamint a túlhasználat elkerülésére irányuló törekvésekkel (építési szabályok szigorítása) célszerű biztosítani. Fontos, hogy bővüljön a helyi adottságok fenntartható hasznosításának széles tára, a helyben előállított mezőgazdasági és egyéb termékek köre.

A körforgásos gazdaság jelentőségének terjedése a vállalkozások és a hulladékgazdálkodás szervezéséért felelős szervezetek szintjén is fontos. A zöld- és kékgazdaság fejlesztése, továbbá a klímaváltozás hatásaira történő felkészülés mind a hatások modellezése, mind a védelmi tervezés, mind a vállalkozások, az intézmények és a lakosság tájékoztatásával, szemléletformálással, illetve az infrastruktúrák fejlesztésének szintjén is beavatkozásokat igényel. A kékgazdaság fejlesztése az öntözési lehetőségek bővítésével, továbbá a vízgazdálkodási rendszerek integrált, rendszerszemléletben történő kezelésével fontos kitörési pont lehet a jövőben. A zöldinfrastruktúra hálózatának fejlesztése a kedvező adottságok jobb kihasználásával mind turisztikai szempontból, mind az élhető és klímabarát települési infrastruktúra, mind a természetvédelmi szempontok viszonylatában kiemelt fontosságú.

A megye természeti erőforrásai további lehetőséget jelentenek a magasabb feldolgozottsági szintű helyi termékek előállítására szempontjából is. A termásvízkinccs, a természeti és kulturális értékek jó alapot kínálnak a turizmus fejlesztésére. A megyei gazdaság fejlődésének megfelelő alapot ad a magas minőségű természeti környezet, illetve a lakóterületek környezeti szennyezésének lehetőségeihez képest minél magasabb szintű mérséklése. Utóbbihoz kapcsolódóan törekedni kell a helyi, megújuló energiaforrásokat használó energia-ellátó rendszerek kapacitásainak bővítésére.

A lakosság biztonságának növelése érdekében a településfejlesztési eljárások során érvényesíteni kell a tűzmelegelőzési követelményeket, szükséges továbbá a biztonságos energiaellátás, valamint a közmű- és közszolgáltatások és az ipari üzemek környezetbiztonságának megteremtése és fenntartása.

Gyarapodó tudástőke

A gazdasági teljesítmények bővüléséhez szükséges a megyében élők képzettségi szintjének növelése, ami különösen fontos annak ismeretében, hogy a megyében is megfigyelhető a felsőfokú végzettségűek, illetve jó szakemberek elvándorlása, külföldi, vagy jellemzően határ menti munkavállalása. Ezért fokozottan törekedni kell arra, hogy a megyében élő munkavállalók magasabb szinten, folyamatosan megújulásra törekedve legyenek képesek munkájukat ellátni, illetve biztosítsák azt a szakember igényt (felsőfokú végzettségűek körében is), akiknek többek között a külföldi tulajdonú vállalkozások munkát tudnak adni. A tudástőke gyarapítása a megyében működő kis- és középvállalkozások számának növelése, a digitalizáció szintjének elmélyítése, az Ipar4.0 keretében elérhető technológiák alkalmazása a meglévő vállalkozások eredményességének növelése szempontjából is kiemelkedő jelentőségű.

Az átfogó célok kijelölése a helyzetelemzésre, illetve az abból következő fejlesztési irányokra épül. Vas megyében a meglévő exportorientált nagyvállalatok térségbe való beágyazottságának erősítése mellett különösen fontos a gazdaság diverzifikációja, az exportképes termékeket, szolgáltatásokat előállítani tudó mikro- és kis-középvállalkozások alapításának és fejlődésének az ösztönzése. A vállalkozások fejlődésének kulcseleme a vállalati és piaci igényekhez illeszkedő, naprakész és magas szintű tudással rendelkező munkaerő megléte a térségben. A gazdaságfejlesztés fontos eleme a megye elérhetőségének javítása, illetve a megyén belül, különösen a munkaerő piaci központok elérését támogató közösségi közlekedési kapcsolatok fejlesztése. A fejlesztések során kiemelt figyelmet kell fordítani a vidéki térségek és ezen belül is a kistépülések fejlesztésére, csökkentve a megyén belüli társadalmi-gazdasági különbségeket és ezen települések népességfogyásának a dinamikáját. Ennek érdekében ösztönözni kell a természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosítását, illetve a szociális gazdaság részeként a munkaerőpiacról kiszorultak értékteremtő, pl. a munkaerő-intenzív mezőgazdasági tevékenységekhez kapcsolódó foglalkoztatását. Ez utóbbi tevékenység hozzájárul a megyén belüli üzleti kapcsolatok bővítéséhez.

Az átfogó célok a SWOT elemzés szintjén kapcsolódnak a helyzetelemzés legfontosabb megállapításaihoz, az átfogó célok tartalma és relevanciája ez alapján igazolható.

12.2. *A megye fejlesztésének stratégiai céljai*

A megye fejlesztésének stratégiai céljait az átfogó célokhoz illeszkedve határoztuk meg. Az egyes stratégiai célok több átfogó cél elérését is támogatják.

1. Szombathely és vonzáskörzetének dinamizálása és a város élhetőségének fokozása

Szombathely és vonzáskörzete, mint Nyugat-Dunántúl dinamikusán fejlődő térségközpontjának, jármű- és elektronikai ipari termelő- és fejlesztőüzemekre alapozott gazdasági- és népességbővülés által támasztott követelmények kielégítése a munkaerőhiány enyhítése érdekében, a lakhatási- és közlekedési infrastruktúra, valamint a közszolgáltatások fejlesztésével.

A foglalkoztatásnak erős bázisai a külföldi tulajdonú multinacionális vállalatok, de növelni kell a hazai tulajdonú kis- és középvállalkozások foglalkoztatási szerepét is. Mindehhez szükséges a növekedésük támogatása, illetve új vállalkozások indításának ösztönzése. A munkaerőhiány mérséklése érdekében a megyeszékhelyen, de annak közvetlen vonzáskörzetében is javítani kell a megfelelő életminőség alapfeltételeit, így gondoskodni kell a város bevezető útjainak és belső úthálózatának felújításáról, az M86-os gyorsforgalmi út még hiányzó déli elemeinek, valamint az M87-es út Szombathely-Kőszeg közötti települési szövetet elkerülő szakaszának és a nyugati körgyűrű hiányzó szakaszának kiépítéséről. Az építési szabályok szigorításával, a lakóparkok építésének korlátozásával, illetve a bérlakás- program kiterjesztésével törekedni kell a város túlszűfoltóságának csökkentésére, valamint az alapvető humán közszolgáltatások (kiemelten a bölcsődei, óvodai ellátás, illetve egészségügyi ellátás) megyeszékhely mellett a környező településekre is fókuszáló további fejlesztésével célszerű tovább oldani Szombathely ellátórendszerére nehezedő nyomást. A közszolgáltatások, valamint a közösségi közlekedés hatékony szervezésében fontos szerepet tölthetnek be a „smart city” megoldások.

Törekedni kell az úgynevezett kompakt várospolitika elveinek megvalósítására, ami elsősorban a beépített területek szétterülésének korlátozását és ebből következően a beépítések intenzitásának növelését, a lakó-, szolgáltató funkciók, valamint a munkahely közötti közlekedési távolságok csökkentését és zöldterületek, zöldfolyosók bővítését jelenti (utóbbi esetben törekedni kell a nem allergén fajok telepítésére). Ehhez kapcsolódóan a fejlesztések során ösztönözni kell az alközpontok megerősítését, azok funkcióinak bővítését.

A megkezdett városrehabilitációs törekvések és a közösségi közlekedési rendszerek zöldítését célzó fejlesztések folytatása (pl. Ady tér és Huszárlaktanya rekonstrukciója és funkcióváltása, alternatív meghajtású buszok beszerzése, intermodális csomópont kialakítása a vasútállomáson, elővárosi vasúti megállóhelyek létesítése), valamint a helyi jelentőségű közterület-fejlesztések, illetve a belterületi úthálózat és a csapadékvíz-elvezetési rendszerek fejlesztése, valamint az ivó- és szennyvízhálózat rekonstrukciója (az egyesített csatorna szétválasztása) tovább javíthatják a város kínálta életminőséget, ezenkívül megfelelő tervezéssel a klímaalkalmazkodás követelményeit is elősegíthetik. A fejlesztések során különös figyelmet kell fordítani a zöldfelületek, a zöldinfrastruktúra védelmére, fejlesztésére, illetve a kulturális tárgyi és szellemi (pl. ókori Savaria és Szent Márton kultusz) örökség értékeinek hasznosítására, melynek részét kell, hogy képezze egyes megyei hatókörű intézmények (pl. Képtár, volt megyei művelődési és ifjúsági központ) épületeinek felújítása, illetve funkciójának kiteljesítése is.

A gazdaságfejlesztési célok kapcsán a potenciális (zöld- és barnamezős) beruházási helyszínek (pl. északi iparterület) további – az ökológiai szempontok figyelembevételével történő – fejlesztése mellett törekedni kell a térségi alapon szervezett vállalati és felsőoktatási együttműködések ösztönzésére és a K+F teljesítmény növelésére, kiemelten az alkalmazott kutatásban. Ennek részeként megfontolandó egy K+F ernyő-program létesítése a régiós szintű tudástranzfer központok bázisán, mely kapcsán a térségi profilokhoz illeszkedve valósulnak

meg igényalapú alapkutatási, illetve vállalati együttműködésen alapuló kutatás-fejlesztési projektek, majd jöhetnek létre a spin-off cégek (kutatási eredményeket hasznosító kezdő vállalkozások). Ezen területhez illeszkedően kezdő vállalkozásoknak, illetve letelepülő szolgáltatásoknak helyet adó üzleti szolgáltató és inkubációs központok kialakítása javasolható.

A gazdaság igényeivel összhangban lévő felsőfokú- és szakképzési rendszer működtetése, a megindított duális képzés eredményeinek továbbvitele a megyeszékhely lényeges feladata és kitörési pontja lehet, amennyiben a helyi igényekre reflektálva, a tágabb térségben elérhető felsőoktatási képzőhelyek kínálatával összehangolt módon történik. A felsőoktatási kapacitások erősítése, a nemzetközi beágyazottság növelése lényeges feladat, emellett a megyében élő diákok megyében való elhelyezkedésének ösztönzése érdekében biztosítani kell a megfelelő számú gyakorlati helyet, valamint pályaorientációs eszközökkel célszerű ösztönözni a diákok szakmaválasztását.

Fontos témakör az egészségipar területe, amely alkalmas lehet a gazdaság diverzifikálására, és melyhez kapcsolódóan technológiatranszfer-szolgáltatások kialakítását célzó egészségipari tudományos és technológiai park létrehozásának szándéka is megfogalmazódott (Releváns részterület lehet többek között a gyógyszeripar, az orvostechikai eszközök gyártása, a bionika, az eHealth és a bioinformatika, a sportolók rehabilitációja, rehabilitáció és „okos” megoldások az idősgondozás terén).

A megyeszékhely infrastruktúrájának hiányzó eleme a megfelelő minőségű és kapacitású szállásférőhelyek megléte, ami nemcsak a turizmus, de az üzleti élet, illetve a város életében fontos szerepet betöltő sport- és egyéb célú rendezvények szempontjából is fontos követelmény. A város turisztikai életében új színfoltként jelenhet meg az egyre népszerűbb lovas turizmus, mint a koronavírus-járvány hatására várhatóan élenkülő belföldi attrakciók egyik lehetséges kitörési pontja. Az egészséges életmód, illetve a közösség-szervezés szempontjából fontos, hogy a szabadidősporthoz célú infrastruktúrák megújuljanak, illetve biztosítsák a nagyobb energiaigényű létesítmények (pl. uszodák) korszerűsítését és működtetését.

A város-vidék kapcsolat kölcsönösen pozitív, a szinergiákat kiaknázó módon történő elmélyítése a megyeszékhely és közvetlen vonzáskörzete viszonylatában a sokrétű kapcsolatrendszer révén különös jelentőséggel bír, amely a területfejlesztés beavatkozásainak tervezése során külön városfejlesztési eszközrendszer, illetve forrásfelhasználási mód alkalmazását indokolja.

2. A térségi (al)központok dinamizálása és elérhetőségük javítása

Vas megye vidéki térségeinek, periférikus helyzetű településeinek bekapcsolása a térségközpontokban, kiemelten Szombathely térségében összpontosuló gazdasági vérkeringésbe.

A megye kiegyensúlyozott fejlődése érdekében fontos az elsősorban a megyeszékhelyen összpontosuló gazdasági aktivitás, termelési tevékenység és az ebből fakadó pozitív foglalkoztatási hatások kiterjesztése a megye alközpontjaiba, elsősorban a járásközpontok városaiba.

A nagyobb foglalkoztatók betelepülését a kormányzati befektetés-ösztönzési intézményekkel összehangolt módon szükséges elősegíteni, elsősorban azokon a településeken és térségekben, ahol megfelelő számú és képzettségű munkaerő rendelkezésre áll.

Továbbra is feladat a beszállítói kapcsolatok erősítése, az export-értékesítés ösztönzése, különösen a kis- és középvállalati szektorban, mely kapcsán elengedhetetlen a termék- és technológiafejlesztéshez, valamint kapacitás-bővítéshez szükséges beruházások ösztönzése. A beruházások eredményességét támogatják a menedzsment képességek fejlesztése és a piacra jutás támogatása. Szükséges közös vállalatfejlesztési (beszállítói) projektek kidolgozása, technológiai innovációs fejlesztések és menedzsment-rendszerek (pl. informatikai, folyamat-

menedzsment, minőségbiztosítás, logisztikai menedzsment, beszerzés közös fejlesztése, beruházások), együttműködések szervezése.

A vállalkozások letelepedéséhez szükséges infrastrukturális feltételek igény szerinti fejlesztése szükséges (beleértve az ehhez szükséges, részben önkormányzati kompetenciába tartozó infrastruktúra-fejlesztési feladatokat). A beruházások kapcsán elsődlegesen a meglévő ipari területekhez kapcsolódó területek fejlesztését, illetve a felhagyott volt ipari üzemi területek megújítását szükséges ösztönözni, szem előtt tartva egyben a lakóterületek zavarásának elkerülését is.

A nemzetközi ellátási láncok egészségügy járványhelyzetek kapcsán tapasztalt kitétsége miatt is fontos a foglalkoztatás és megyéhez kötődő vállalkozások számának bővítése, ennek érdekében a kezdő vállalkozások indításának és növekedésének ösztönzése, valamint az innováció terjedésének elősegítése a meglévő intézményi kapacitások ésszerű felhasználásával és fejlesztésével.

A középvárosok térszervező erejének kiteljesítése, a környező kistelepüléseken zajló kistermelői tevékenység erősítése érdekében szükséges a helyi termékek értékesítéséhez kapcsolódóan piacterek fejlesztése.

A Szombathely-központúság oldását szolgálja a beruházások ösztönzésével kapcsolatban fent részletezett beavatkozások mellett az elérhetőségi viszonyok javítása. A közlekedési viszonyok alapján periférikus helyzetű települések (az Őrség, Vasi-hegyhát, Kemeneshát és Kemenesalja települései) és a járasszékhely települések, valamint közvetve a megyeszékhely közötti közlekedési kapcsolatok javítása elsősorban a mellékút-hálózat minőségének javításával, valamint a közösségi közlekedési infrastruktúra fejlesztésével (pl. az autóbusz-hálózat szervezeti szintjének javításával, a járatok sűrítésével, a menetrendek jobb összehangolásával, illetve a járműpark modernizációjával) oldható meg. A települések népességmegtartó ereje szempontjából az elérhetőség javítása, az eljutási idő csökkentése kritikus fontosságú, nemcsak a térségi alközpontokban, központokban lévő munkahelyekhez, de sok esetben az alapvető közszolgáltatásokhoz, valamint a kommunikációs hálózatokhoz történő hozzáférés tekintetében is.

Az országos átlaghoz képest területarányosan jóval sűrűbb mellékúthálózat (összesen közel 1200 km) érdemi javítása rendkívül forrásigényes feladat, a legsürgetőbb szakaszok meghatározása elsődlegesen a forgalmi adatok és a burkolatállapot, valamint az érintett lakosság és vállalkozások száma, illetve a közösségi közlekedés igényeinek figyelembevételével kell, hogy történjen. Az elérhetőség javításában kiemelt szerepet kell adni emellett a vasúti infrastruktúrának, az intermodalitás növelésének, így elősegíthető például a Szombathely-Kőszeg agglomerációs tengely elővárosi forgalmának nagyobb mértékben a vasútra történő terelése.

3. A turizmus feltételrendszerének erősítése az aktív-turisztikai attrakciók fejlesztésével

A turizmus, mint gazdasági erőforrás feltételrendszerének erősítése elsősorban az aktív-turisztikai attrakciók minőségének fejlesztésével, a gyógyfürdőkre és természeti vonzerőkre, valamint a műemléki környezetre fókuszálva.

A megyében kijelölt gyógyhelyeken, a Bük-Sárvár turisztikai térségben, illetve az egyéb, aktív-turisztikai attrakciók színterein, mint a Kőszeghegyalja, az Őrség, a Vasi-hegyhát, valamint az elsősorban a kulturális vonzerejéről híres megyeszékhelyen cél a főbb turisztikai vonzerőkhöz kapcsolódó szolgáltatások versenyképességének folyamatos javítása, illetve a foglalkoztatás bővítésének ösztönzése a szektort kiszolgáló tevékenységek fejlesztése révén.

A megye turizmusának zászlóshajói, a legnagyobb vendégforgalmat jelentő gyógyfürdők (Bük, Sárvár) szolgáltatási színvonalának folyamatos fejlesztése elsődleges fontosságú, törekedni kell azonban a gyógyászati, egészségipari szinergiák erősebb kiaknázására (részben a meglévő turisztikai egyetemi képzések bevonásával), továbbá a komplexumok energetikai rendszerének

fenntartható fejlesztésére is (lehetőség szerint a termálvíz, mint energiaforrás energetikai célú hasznosításával). A tartózkodási idők hosszabbítása érdekében fontos továbbá a fürdők elsődleges kínálatát kiegészítő aktív-, illetve kulturális turisztikai programelemek gyarapítása a megye teljes területén, melynek elsődleges eszköze az ehhez szükséges járulékos infrastruktúrák (pl. kerékpárutak, túraútvonalak) fejlesztésén túl a térségi kínálat – akár megyei szintű programcsomagok formájában történő – összehangolásának támogatása is. Az aktív turisztikai attrakciók fejlesztése minden esetben a természetvédelmi célok érvényesülése mellett kell, hogy megtörténjen. Törekedni kell emellett a kisebb jelentőségű fürdők (pl. Celldömölk és Szentgotthárd) kapacitásainak és kínálatának fejlesztésére, a kirándulóhelyek és természetes fürdőhelyek infrastruktúrájának fejlesztésére, a Rába által kínált lehetőségek kiaknázására, továbbá az erdőgazdálkodás turisztikai dimenzióinak erősítésére, valamint a horgászturisztikai kínálat további – természetvédelmi szempontokat integráló – bővítésére is. A családi horgászturizmus erősítése érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a strandok és a hozzá kapcsolódó infrastruktúrák kiépítésére.

Különösen fontos a kulturális örökségértékek, műemlékek (kastélyok és kúriák), táji- és népi örökségelemek – és ezek metszetében található olyan egyedi örökségelemek, mint pl. a (zárt)kertekre és kapcsolódó művelési kultúrákra vonatkozó tudás, a természettel való évszázados együttélés nyomait őrző tágan vett gasztronómiai hagyományok, az egyedi építészeti megoldásokat alkalmazó hegyháti pincék, stb. - fenntartható turisztikai hasznosítása, valamint a kulturális programok folyamatos megújítása és bővítése mellett az egészség- és aktív turizmus feltételrendszerének fejlesztése. Ennek szükségességét jól példázza a belföldi vendégforgalom növekvő részaránya, amely igényeinek kielégítésére a világméretű járványhelyzetek negatív hatásainak mérséklése érdekében is törekedni kell, kiemelten a kerékpáros-, bakancsos-, vízi- és horgászturizmus feltételrendszerének, és a hozzá kapcsolódó kínálat (szálláshely, vendéglátás, ajándéktárgy-kereskedelem) javításával. A vallási, gyalogos, kerékpáros turizmus kapcsán változatlanul fontos, hogy a térségeket átszelő útvonalak bekapcsolják a megyét az európai léptékű rendszerekbe (pl. EuroVelo hálózat, Alpannonia út, Mária út, Eurohorse hálózat). A kulturális érték bázisán tervezett fejlesztések – különösen a műemlékek, a világörökségi várományos területek, valamint a szeres települések és tájhasználat – esetében az attrakciók megóvása érdekében különösen fontos a beépítési szabályok szigorítása, a természet- és tájképvédelmi szempontok szem előtt tartása.

A térségi turisztikai brand-ekhez illeszkedve fontos, hogy a kistélepeken létrejőjenek a városi lakosságot kiszolgáló szabadidős és rekreációs, sportolásra alkalmas terek, szolgáltatások. A turizmusszervezés informatikai rendszereit is fejleszteni kell. Szükséges biztosítani a turisták naprakész információval való ellátását (pl. aktuális programok, vagy szabad szállásférőhelyek bemutatása) okos megoldásokkal, a digitalizáció fejlesztésével. További fontos feladat megyei szinten összehangolt turisztikai marketing és értékesítés-ösztönző tevékenység támogatása, a magas szintű desztináció-menedzsment, illetve a desztinációk közötti együttműködés ösztönzése.

4. A környezetvédelmi alpinfrastruktúrák javítása

A környezettudatosság növelése, a környezetvédelmi alpinfrastruktúrák javítása a fenntarthatósági és klímavédelmi célok, valamint a gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében, a szennyvízkezelési hiányosságok megszüntetésével és a fenntartható környezetgazdálkodás ösztönzésével.

A megye egyik leginkább jelentős környezetvédelmi problémájaként a szennyvízkezelés hiányosságai említhetők. Az éppen az egyéb (pl. közlekedési) szempontok szerint is hátrányos helyzetben lévő települések jelentős részét érintő szennyvízkezelési problémák megoldása ezen térségek fejlődésének záloga is lehet egyben, tekintettel arra, hogy a vállalászási tevékenységek elsődleges gátját ezen településeken a szennyvízkezelés megoldatlansága jelenti, amelyre egy komplex kistélepeési szennyvízkezelési program adhat megoldást. A célkitűzések további fontos elemét jelenti a klímaváltozás hatásának nagyon sok szektort érintő (pl: mezőgazdaság,

erdészet, egészségügy, gazdaság, oktatás stb.) kutatása, a hatások modellezése, az azokra történő felkészülés elősegítése, lakosság tájékoztatása, érzékenyítése a téma iránt. A klímaváltozás hatásaira történő felkészülések egyik eleme lehet a záportározók, víztározók építése, az öntözési lehetőségek fejlesztése, alkalmazkodó csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek fejlesztése, az alkalmazkodó kultúrák termesztésének ösztönzése. Az ivóvízkincs megőrzése szempontjából figyelmet kell fordítani az ivóvízbázisok védelmére, valamint a meglévő, elavult állapotú ivó- és szennyvízvezeték-rendszerek és szennyvíztelepek rekonstrukciójára, az egykutas települések ellátásbiztonságának növelésére térségi szintű hálózatok (körvezeték) fejlesztésével, valamint a szennyvíziszap biztonságos kezelésére.

Fontos a megújuló energiaforrások hasznosítása fűtési és/vagy villamosenergia-termelési céllal, akár megyén belüli fejlesztéssel, gyártással és - energetikai auditon alapuló - energiafelhasználás racionalizálásával (épületek energetikai korszerűsítésével) párhuzamosan, különös tekintettel a közintézmények, távfűtőrendszerek, illetve vállalkozások tevékenységeire. A megújuló energiaforrásokon alapuló beruházások egyik legfontosabb formája a naperőművek létesítése (háztartási és ipari méretben egyaránt), és geotermikus energia kiaknázása (részben a meglévő, országos szinten is jelentős termálvagyonra, fürdőkre alapozva), amely mind a beruházások előkészítése és megvalósítása, mind a karbantartási feladatok kapcsán jelentős piacot adhat a megyében működő kis- és középvállalkozásoknak. A biomassa alapú energetikai projekteknek az energiatermelés szempontjából további jelentős foglalkoztatási hatása is lehet a vidéki térségekben.

Fontos terület emellett a vízierőművek kérdésköre, amely a természetvédelmi előírások érvényesítése mellett – elsősorban a meglévő létesítmények korszerűsítésével, fejlesztésével – alkalmas lehet a megye energetikai rendszerének további diverzifikálására.

A megújuló energiaforrások kiaknázását szükséges összekapcsolni az elektromos autók nyilvános töltőhálózatának kiterjesztésével.

A körforgásos gazdaság jelentőségének terjedése a vállalkozások és a hulladékgazdálkodás szervezéséért felelős szervezetek szintjén is fontos. Törekedni kell a létrehozott infrastruktúrák további fejlesztésére és szükséges kapacitások bővítésére, a szelektív gyűjtés és újrahasznosítás rendszerének fokozatos kiterjesztésére, kiemelve a zöldhulladék házi, illetve települési szintű gyűjtésének és feldolgozásának kérdéskörét, ami a levegőtisztaság védelme szempontjából is lényeges előrelépést jelent. Jelentős forrásigényt támaztó kármentesítési igény nem ismert ugyan a megyében, azonban a kisebb volumenű, de még ma is fellelhető illegális lerakók felszámolása továbbra is feladatot jelent.

Az infrastrukturális fejlesztések fontos kiegészítő elemét kell, hogy képezzék a lakosságot és a vállalkozásokat célzó szemléletformálási akciók. Ezek leginkább a klímaváltozással, a vízgazdálkodással, a hulladékgazdálkodással, illetve a közlekedési szokásokkal kapcsolatban kell, hogy teret nyerjenek.

5. Nemzetközi közlekedési hálózatokba történő integráltság elmélyítése

Nemzetközi közlekedési hálózatokba történő integráltság elmélyítése, kiemelten a TEN-T hálózatok, Bécs-Balaton összeköttetés fejlesztésével.

A megye európai térbe történő beágyazottságának növelése érdekében az alábbi nagytérségi közlekedési kapcsolatok megvalósítása szükséges (melyek nyomvonalának megtervezése során fokozott figyelmet kell fordítani a települések lakott területeit érintő zavaró hatások minimalizálására):

- Észak-déli (M86, 84, S31-87-es, Szombathelyen az északi és nyugati körgyűrű befejezése, és az M9 gyorsforgalmi út kiépítése), és
- kelet-nyugati irányú nemzetközi közúti (M8) kapcsolatok fejlesztése

Az egyes közlekedésfejlesztési projektekkel összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről szóló 345/2012. (XII. 6.) Korm. rendelet az alábbi, Vas megyét érintő szakaszokat tartalmazza, amelyek kivitelezése még nem kezdődött meg, a fenti kapcsolatok kiteljesítése érdekében ezen szakaszok kiépítése élvezhet prioritást:

- M86 gyorsforgalmi út, Szombathely-Zanat és Körmend (kelet) közötti szakasz
- M87 gyorsforgalmi út, Szombathely és Kőszeg közötti szakasz
- M76 autópálya Zalaegerszeg (észak) és Körmend (kelet) közötti szakasz
- 87-89. számú főutak, Szombathely északkeleti elkerülő szakasz
- 74. számú főút, Vasvár elkerülő szakasz
- M9 gyorsforgalmi út Vasvár és Zalaegerszeg közötti szakasz
- 10. és 20. számú vasútvonalak Győr-Pápa-Celldömök-Boba szakaszainak rekonstrukciója
- A 25. számú vasútvonal, Zalalövő-Zalaegerszeg-Boba szakasz rekonstrukciója
- A 18. számú vasútvonal, Szombathely-Kőszeg szakasz fejlesztése

A fenti kormányrendelet nem tartalmazza ugyan, de térségi szinten jelentős szerepe van a 8. sz. főút megyehatártól Vasvárig terjedő szakasza, valamint a 84. főút megyei szakaszának, illetve a 87. sz. főút Kám-Szombathely szakaszának, valamint a 834. j. Pápa-Sárvár főút fejlesztésének, illetve a településeket elkerülő szakaszok megépítésének is.

Kiemelten kell kezelni a környezetbarát mobilitás kérdéseit, ennek keretében különös hangsúllyal a közúti közlekedési módokkal összehangolt vasúti (B+R, P+R, állomási/megállóhelyi fejlesztések, vonali- és gördülőállomány-beruházások, stb.) fejlesztéseket, amelyek vonatkozásában fontosak a szervezéssel kapcsolatos, nem beruházási jellegű feladatok is (menetrendi egyeztetések és összehangolás a buszközlekedéssel, a ráhordó hálózatok és a menetrendi csatlakozások fejlesztése, közlekedési szövetség, közös jegyrendszer, ill. innovatív térségi jegytípusok bevezetése, utastájékoztatási és közlekedésbiztonsági rendszerek fejlesztése, stb.). Kiemelt jelentőséggel bír ez a kérdéskör egyrészt a határon átnyúló utasforgalom, másrészt a belföldi (ingázó és távolsági, ill. agglomerációs) forgalom vonatkozásában, különösen a Szombathely-Csorna-Hegyeshalom, Szentgotthárd-Szombathely-Sopron viszonylatokon.

Szombathely állomás központi fekvését és a határon átnyúló kapcsolatok jelentőségét tekintve a megyeszékhely középtávon a közforgalmi buszközlekedés és annak szombathelyi intermodális kapcsolódása révén egy Közép- és Dél-Burgenlandot is kiszolgáló, az osztrák főváros (és Graz) felé is jó eljutást biztosító közlekedési fűcsomóponttá kell váljon.

6. Közszolgáltatások klímabarát fejlesztése

Közszolgáltatások klímabarát fejlesztése Vas megye várostérségeiben, kiemelten a demográfiai problémák és a munkaerőhiány enyhítése szempontjából hangsúlyos közfunkciók erősítésével, elsősorban bölcsődék, közoktatási intézmények, valamint az idősellátás rendszereinek energiapolitikai szempontokat integráló fejlesztésével.

A humán ellátórendszerek fejlesztésére a szolgáltatás-szervezés térségi alapú megközelítésével, a települések közötti együttműködések elmélyítésével, a hiányok igény-alapú oldásával és a párhuzamosságok ésszerű megszüntetésével célszerű felkészülni.

Az általános iskolák fejlesztése terén a megye jelentős részén komoly előrelépések történtek, ahogy a bölcsődei ellátás (főként az új férőhelyek létesítése) esetében is. A koronavírus járvány rávilágított azonban az egészségügyi ellátórendszerek sérülékenységére, az eszköz-, illetve a humán kapacitások szűkösségére. A közszolgáltatások fejlesztése kapcsán ezért az egészségügyi alap-, és járóbeteg szakellátások fejlesztése kiemelt cél, amely azonban együtt kell, hogy járjon szemléletformálási programok, prevenciós akciók, helyben igénybe vehető szűrések megszervezésével. Fontos ehhez kapcsolódóan a gyermekkori mozgásfejlesztést segítő programok, a közép- és felsőfokú képzésekhez kapcsolódó-, illetve tömegsport, valamint az egyéb aktív tevékenységekhez történő hozzáférés lehetőségének szélesítése.

Az egészségügyi, valamint az oktatási-, szociális ellátás, a bölcsődék és kulturális szolgáltatások megfelelő színvonalú, együttműködésen alapuló és ésszerű kapacitás-elosztást biztosító működtetése elsődleges feladat, annak érdekében, hogy a minimális működési feltételeknek megfelelő intézmények a falvakban is működjenek. Ezek fenntartása azonban sok esetben a működtető személyzet (pl. háziorvos, szakképzett bölcsődei gondozó) rendelkezésre állásának szempontjából is korlátokba ütközik, ezt a szabályozási elemek (központi finanszírozási rendszerek) módosítása mellett képzési- és ösztöndíj-programokkal, valamint a vidéki települések vonzóvá tételével (többek között szolgálati lakások biztosításával, illetve a települési alpinfrastruktúra és a közúti elérhetőség/közösségi közlekedési viszonyok javításával) lehet elősegíteni. A lakosság elöregedésével párhuzamosan törekedni kell az idősellátás feltételrendszerének javítására, melynek keretében nagyobb teret kell, hogy kapjon a házi segítségnyújtás és a napközbeni ellátás mellett a bentlakásos idősothtonok fejlesztése is, ami részben a használaton kívüli kastélyok, kúriák megújult funkcióját is biztosíthatja.

A fejlesztések kapcsán, figyelembe véve a vidéki közszolgáltatások jelentős részét fenntartó önkormányzatok (főként a kistépelülések) pénzügyi értelemben vett mozgásterének szűkülését, törekedni kell a közfunkciókat ellátó épületek energiahatékonyságának javítására, és ezzel összefüggésben a fenntartási költségek csökkentésére. A hőszigeteléssel, megújuló energiaforrások hasznosításával járó beruházások a klímavédelem, az üvegházhatású gázok kibocsátásának szempontjából is kézzelfogható eredményekkel járnak.

7. A belső periférikus térségek leszakadásának megelőzése

Vas megye belső periférikus térségei leszakadásának megelőzése komplex vidékfejlesztési beavatkozások útján, figyelembe véve a népesség megtartásának lehetőségeit, valamint a környezeti erőforrások fenntartható hasznosításának, a fenntartható gazdálkodási rendszerek szempontjait.

Elsősorban a megye jogszabályi besorolások alapján legkedvezőtlenebb fejlettségi mutatóival rendelkező településeinek és fejlesztendő járásainak területén (alapvetően az Órség, a Vasi hegyhát, és a Kemenesalja térségében, illetve a Celldömölki, a Vasvári és a Körmenendi járásokban) speciális vidékfejlesztési beavatkozások szükségesek. A kistépelülések népességmegtartó erejének megőrzése szempontjából a közlekedési infrastruktúra fejlesztése az egyik legfontosabb tényező: a leromlott településközi alsóbbrendű utak karbantartása, fejlesztése az alapja minden további, kistépelülést érintő fejlesztésnek. Az ennek megfelelően a 2. specifikus cél keretében megfogalmazott, elérhetőség fejlesztésére, valamint a 4. specifikus cél keretében tárgyalt, környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztésére vonatkozó törekvések mellett az aprófalvas települések élhetőségének javítása szükséges, amely többek között a csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek, a települések bel- és külterületi úthálózata, a járdák, a kegyeleti infrastruktúra és a közvilágítási rendszerek fejlesztésére is ki kell, hogy terjedjen. Fontos emellett a közművelődés és a közösségfejlesztés színtereinek fejlesztése, amely nem érheti el a kellő hatékonyságot a működtetés humán hátterének biztosítása nélkül (ehhez a

megyében működő képzések kellő alapot nyújtanak). Az aprófalvakban törekedni kell a szociális gazdaság fejlesztésére, a tartós munkanélküliek értékteremtő foglalkoztatásba való bevonására, illetve az élelmiszer előállítás, energia-termelés (pl. biomassa, fotovoltaiikus megoldások) kapcsán a teljesítmény bővítésére, az önellátás mind magasabb szintjének elérésére.

A mezőgazdaságban a klasszikus szántóföldi növénytermesztés termelékenységének növelése, a precíziós gazdálkodási rendszerek ösztönzése a cél, ez azonban együtt kell, hogy járjon a fenntarthatósági szempontok és klímavédelmi és -alkalmazkodási célok érvényesítésével. Az öntözési lehetőségek kiterjesztése elsősorban a vízfolyások környezetében oldható meg gazdaságos módon. Fontos a nagyobb munkaintenzitást igénylő, egyben magasabb hozzáadott értéket biztosító egyedi vagy tájjellegű termékek előállítása és értékesítése térségi integrátor szervezet bevonásával, a raktározás és helyi- és külpiazi értékesítés megszervezése közösségi (állami, kamarai) szerepvállalással. A helyi értékesítés megszervezésével biztosítani kell az értékesítési lánc rövidülését, az alapanyagok, illetve a feldolgozott helyi termékeknek a helyi, városi piacokra jutását. A helyi értékesítés ösztönzése érdekében indokolt esetben megvalósítható a térségközpontokban az értékesítési helyek, piacok korszerűsítése. Ennek részeként élni kell a megyében azzal a jogszabályi lehetőséggel, ami teret ad annak, hogy a helyi közétkeztetésben helyi, környékbeli alapanyagokat használjanak fel. A foglalkoztatás-intenzív mezőgazdasági tevékenységekhez kapcsolódóan ki kell emelni a megyében meghatározó dísznövénykertészetet (amely például Szombathelyen is jelentős hagyományokkal rendelkezik), mely piaci pozícióinak megőrzése, illetve javítása érdekében szintén szükség lehet állami ösztönzőkre, támogatásokra.

Különösen fontos a mezőgazdasági orientációjú térségekben, illetve a kistelepüléseken a fiatal gazdák támogatása, illetve szociális gazdaság lehetőségeinek fejlesztése, a közösségi foglalkoztatási programok megvalósításának ösztönzése, az alternatív jövedelemszerzési lehetőségek, illetve az önellátás lehetőségeinek kiaknázása érdekében, amelyek kapcsán komplex fejlesztési program megvalósítása szükséges (a program keretében a helyi lakosság széles köre számára válik (újra)megismerhetővé az egykori gazdaságokban rendelkezésre álló, önállításhoz szükséges tudás, a háztáji növénytermesztés, állattenyésztés és termékfeldolgozás témakörében, emellett részét képezi különböző közösségi termelő és feldolgozó eszközök, pl. gyümölcslelőzem, aszaló, stb. biztosítása is).

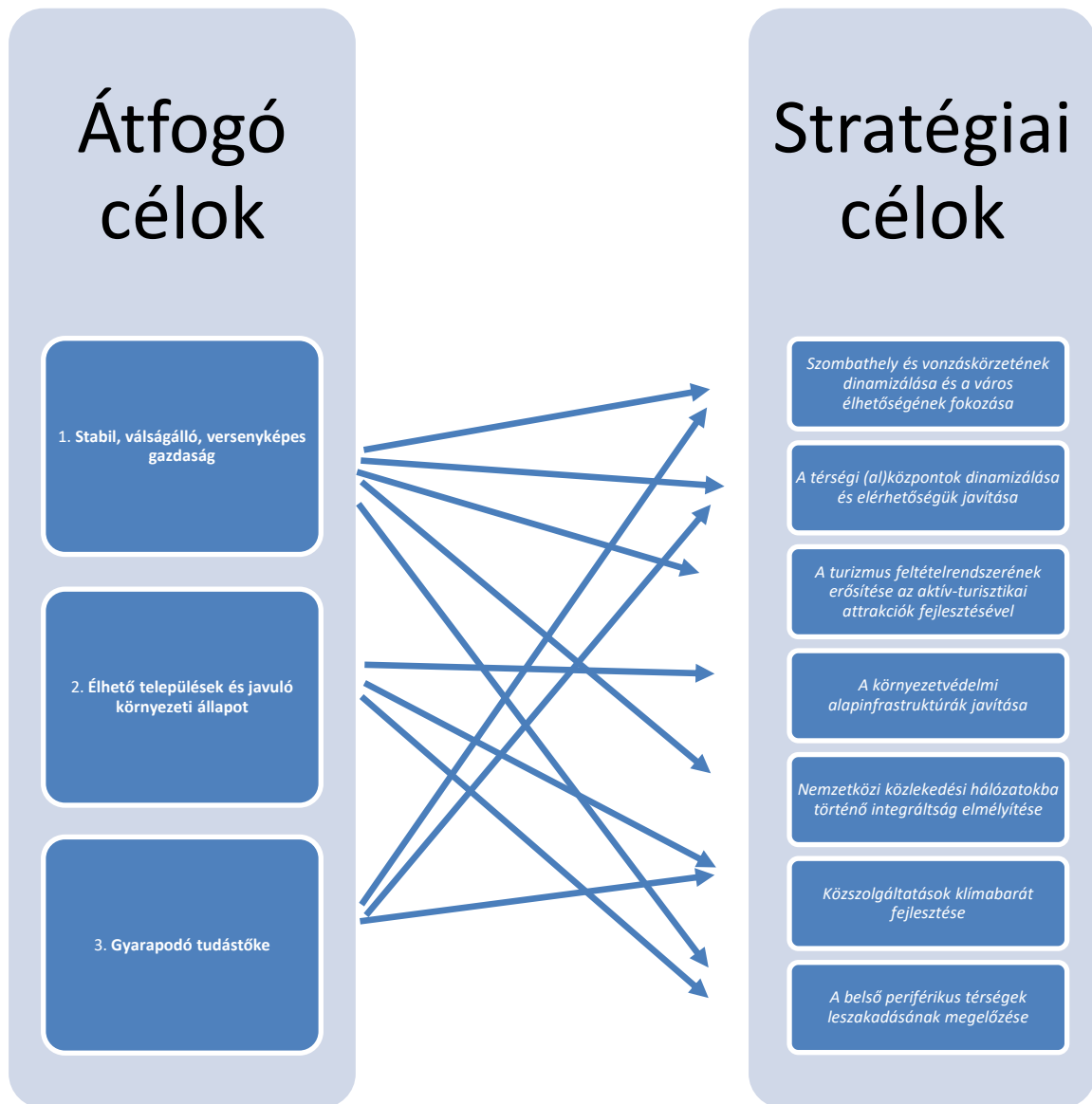
A mezőgazdasági célú hasznosításra kevésbé alkalmas területek a klímavédelmi, társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontok alapján az erdőtelepítések elsődleges színterei lehetnek.

Horizontális jellegű fejlesztési célok

- Megújuló energiaforrások hasznosításának előírása az épületrekonstrukciót célzó beavatkozások során
- A klímaváltozás hatásaihoz történő alkalmazkodás, mint követelmény megjelenítése a beruházásokkal kapcsolatban (pl. zöldfelületek növelésének előírása a városrehabilitációt célzó projektek esetében, nyári hővédelem figyelembevétele az épületek tájolása, növénytelepítés során)
- Lakossági szemléletformáló akciók szervezése a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztését célzó beavatkozásokkal párhuzamosan
- Fenntartható környezet- és tájhasználat, mely során a tervezett beruházások, (pl. ingatlan-, vonalas infrastruktúra-fejlesztések) figyelemmel vannak a természeti értékek védelmére, a vízbázisok védelmére, a levegőszennyezés csökkentésére, a hulladékok keletkezésének mérséklésére. A fejlesztések során figyelemmel kell lenni a megyei, illetve települési rendezési tervek, amelyek az egyes településeken, illetve térségekben a természeti, környezeti adottságok és erőforrások számba vételével korlátozhatják az egyes beruházások megvalósítását.

- Barnamezős területek hasznosítása, illetve a használaton kívül épületek, területek újrahasznosítása a zöldmezős beruházások helyett
- Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok bevonása (esélyegyenlőség) a fejlesztések tervezésébe és megvalósításába, már a programozás szintjén is, illetve a fejlesztések akadálymentességének biztosítása, azok hatásainak szétterítése
- Korszerű információs és kommunikációs technológiák (ICT) alkalmazása, mely során biztosítani kell az információknak a hátrányos társadalmi csoportokhoz való eljutást
- „COVID- és járvány-rezisztens” megoldási módok alkalmazása.

Az átfogó és a stratégiai célok kapcsolata

13. A célrendszer koherencia vizsgálata

13.1. Belső koherencia vizsgálat

A jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása

A jövőkép és az átfogó cél koherenciája biztosított, a stratégiai célok és a helyzetelemzésben kiemelt fejlesztési szükségletek és lehetőségek kapcsolatát pedig az alábbi táblázat mutatja be:

<i>Stratégiai célok</i>	<i>Fejlesztési szükségletek</i>
<i>Szombathely és vonzókörzetének dinamizálása és a város élhetőségének fokozása</i>	<p><i>A döntően exportra termelő nagyvállalatok megyéhez való kötődésének erősítése érdekében a potenciális beruházási helyszínek további fejlesztése, valamint vállalati, képzési, foglalkoztatási együttműködések ösztönzése, kiemelten a megye gazdasági központjaiban.</i></p> <p><i>A foglalkoztatás és helyi vállalkozások számának bővítése érdekében a kezdő vállalkozások indításának és növekedésének ösztönzése, továbbá a nemzetközi beszállítói kapcsolatok erősítése, export-értékesítés ösztönzése, különösen a kis- és középvállalati szektorban, ennek részeként a termék- és technológiafejlesztéshez, valamint kapacitás-bővítéshez szükséges beruházások ösztönzése.</i></p> <p><i>A gazdaság igényeivel összhangban lévő felső- és szakképzési rendszer működtetése, a megyében élő diákok megyében való elhelyezkedésének ösztönzése (pl. ösztöndíjjal, gyakorlati hellyel, egyéb támogatásokkal)</i></p>
<i>A térségi (al)központok dinamizálása és elérhetőségük javítása</i>	<p><i>A térségközpontok elérhetőségi viszonyainak fokozása, az itt működő ellátórendszerek, közszolgáltatások elérhetőségének és minőségének javítása.</i></p> <p><i>A foglalkoztatás és helyi vállalkozások számának bővítése érdekében a kezdő vállalkozások indításának és növekedésének ösztönzése, továbbá a nemzetközi beszállítói kapcsolatok erősítése, export-értékesítés ösztönzése, különösen a kis- és középvállalati szektorban, ennek részeként a termék- és technológiafejlesztéshez, valamint kapacitás-bővítéshez szükséges beruházások ösztönzése.</i></p>
<i>A turizmus feltételrendszerének erősítése az aktív-turisztikai attrakciók fejlesztésével</i>	<i>A turizmus versenyképességének biztosítása érdekében a turisztikai vonzerőkhöz kapcsolódó szolgáltatások minőségének folyamatos javítása, az esetleges jövőben egészségügyi járványveszélyek kapcsán fennálló korlátozások hatására történő felkészülés mellett.</i>

Stratégiai célok	Fejlesztési szükségletek
<i>A környezetvédelmi alpinfrastruktúrák javítása</i>	<i>Környezetvédelmi alpinfrastruktúrák hiányzó elemeinek pótlása, különös tekintettel a szennyvízkezelésre, a csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek hiányosságaira és a vízvisszatartás lehetőségeinek bővítésére.</i>
<i>Nemzetközi közlekedési hálózatokba történő integráltság elmélyítése</i>	<i>Észak-déli (kiemelten a 84-es és 87-es főutak) és kelet-nyugati (M8-as főút) irányú nemzetközi közúti és vasúti közlekedési tengelyek fejlesztése, a közösségi közlekedés infrastruktúrájának és szervezési hátterének megújítása.</i>
<i>Közszolgáltatások klímabarát fejlesztése</i>	<i>A térségközpontok elérhetőségi viszonyainak fokozása, az itt működő ellátórendszerek, közszolgáltatások elérhetőségének és minőségének javítása.</i>
<i>A belső periférikus térségek leszakadásának megelőzése</i>	<i>A megye belső perifériájának számító, aprófalvas térségekben (Vasi Hegyhát, Kemenesalja, Őrség) komplex vidékfejlesztési beavatkozások végrehajtása, melyek hangsúlyos eleme kell, hogy legyen a közlekedési kapcsolatok fejlesztése, a közszolgáltatások hozzáférhetőségének javítása.</i>

13.2. Külső koherencia vizsgálat

A területfejlesztési koncepció a megye hosszútávú céljainak megfogalmazását, azok összerendezését biztosító dokumentum. A felvázolt jövőkép és célok elérésére részben a gazdasági szereplők beruházásai és tevékenységei (saját erő, vagy piaci alapon finanszírozott fejlesztések) gyakorolnak hatásokat, másrészt viszont – főként a közcélú fejlesztések esetében – a hazai és az EU-s fejlesztéspolitikai intézményrendszer által kínált támogatási lehetőségek igénybevétele révén történhet meg a fejlesztési szükségletek megvalósítása.

Tekintettel arra, hogy a magánérs fejlesztések tervezésére, időtávjára jellegéből adódóan nem lehetséges egységes célokat adni, így a koncepció célrendszerének időtávjá a közfinanszírozott fejlesztési programok, így alapvetően az EU támogatási alapjainak időtávjához és céljaihoz kell, hogy igazodjon.

Kapcsolódás az EU szakpolitikai célkitűzéseihöz

Az EU többéves pénzügyi alapjának (MFF) 2021–2027-es időszakában történő felhasználása az alábbi öt fő célkitűzés mentén szerveződik:

1. **Intelligensebb Európa:** az innováción, a digitalizáción, a gazdasági átalakuláson és a kisvállalkozásoknak nyújtott támogatáson keresztül.
2. **Zöldebb, karbonmentes Európa:** a Párizsi Megállapodás végrehajtásával, valamint az energiaügyi átállásba, a megújuló energiaforrásokba és az éghajlatváltozás elleni küzdelemben való befektetéssel.
3. **Jobban összekapcsolt Európa:** a stratégiai szállítási és digitális hálózatokkal.
4. **Szociálisabb Európa:** a szociális jogok európai pillérének megvalósításával, valamint a minőségi foglalkoztatás, az oktatás, a készségek, a társadalmi befogadás és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés támogatásával.
5. **A polgárokhoz közelebb álló Európa:** a helyileg irányított növekedési stratégiák és a fenntartható városfejlesztés Unió-szerte való támogatása révén.

A stratégiai célok és az EU szakpolitikai célkitűzéseinek kapcsolatát mutatja be az alábbi táblázat:

<i>A koncepció stratégiai céljai</i>	<i>Az EU szakpolitikai céljaihoz történő illeszkedés bemutatása</i>
<i>Szombathely és vonzáskörzetének dinamizálása és a város élhetőségének fokozása</i>	<p>Intelligensebb Európa A célkitűzés a megyeszékhelyen megvalósuló innovációs célú fejlesztéseken, illetve a K+F+I tevékenységeken keresztül, a felsőoktatás és a gazdasági szereplők együttműködésének erősítésével érvényesíthető</p> <p>Zöldebb, karbonmentes Európa A célkitűzés a közösségi közlekedési rendszerek megyeszékhelyen és agglomerációjában megvalósuló fejlesztésével, a város távhőrendszerének és közintézmények, valamint egyéb épületek energetikai fejlesztésével érvényesíthető</p> <p>Szociálisabb Európa A célkitűzés a közszolgáltatások (kiemelten a felsőoktatás és egészségügyi, szociális ellátás) fejlesztésével, illetve bérlakásprogram megvalósításával érvényesíthető</p>

	<p>A polgárokhoz közelebb álló Európa</p> <p>A célkitűzés a megyeszékhelyen tervezett városfejlesztési beavatkozások programalapú megvalósításával érvényesíthető, melynek tervezése és végrehajtása során különös figyelmet kell fordítani a közösségi tervezés elvének érvényesítésére</p>
<p><i>A térségi (al)központok dinamizálása és elérhetőségük javítása</i></p>	<p>Intelligensebb Európa</p> <p>A célkitűzés a megye térségközpontjaiban megvalósuló vállalkozásfejlesztési eszközökkel és a digitalizációt elősegítő törekvésekkel érvényesíthető</p> <p>Zöldebb, karbonmentes Európa</p> <p>A célkitűzés a közösségi közlekedési rendszerek fejlesztésével, a barnamezős területek fejlesztésével érvényesíthető</p> <p>Szociálisabb Európa</p> <p>A célkitűzés a térségközpontokból nehezen elérhető kistelepülések közlekedési viszonyainak javítása révén érvényesíthető, melynek eredményként ezen települések lakói számára jobban hozzáférhetővé válnak az alapvető közszolgáltatások, így ezen települések lakói nem szenvednek hátrányt a nagyobb, jobb adottságokkal rendelkező települések lakóihoz képest</p>
<p><i>A turizmus feltételrendszerének erősítése az aktív-turisztikai attrakciók fejlesztésével</i></p>	<p>Zöldebb, karbonmentes Európa</p> <p>A célkitűzés a turisztikai vonzerőhöz kapcsolódó energetikai beruházásokkal (pl. termál- és gyógyfürdők hulladék hőjének hasznosításával) érvényesíthető</p> <p>Szociálisabb Európa</p> <p>A célkitűzés a turizmusban érdekelt helyi kisvállalkozások támogatásának útján érvényesíthető (melynek keretében külön hangsúlyt kap a járványhelyzet miatt nehéz helyzetbe került vállalkozások támogatása)</p> <p>A polgárokhoz közelebb álló Európa</p> <p>A célkitűzés a helyi léptékű, a belföldi turisztikai célpontok látogatottságának növekedésével párhuzamosan felértékelődő helyi attrakciófejlesztések támogatásának útján érvényesíthető</p>
<p><i>A környezetvédelmi alpinfrastruktúrák javítása</i></p>	<p>Zöldebb, karbonmentes Európa</p> <p>A célkitűzés környezetvédelmi infrastruktúrák fejlesztésével, a megújuló energiaforrások hasznosítását célzó fejlesztésekkel érvényesíthető</p> <p>Szociálisabb Európa</p> <p>A célkitűzés az ellátatlan kistelepülések szennyvízberuházásainak megvalósítása révén érvényesíthető, melynek keretében ezen települések lakói számára is hozzáférhető válik az alapvető közszolgáltatásként elvárható szennyvízkezelés, így ezen települések lakói nem szenvednek hátrányt a nagyobb, jobb adottságokkal rendelkező települések lakóihoz képest</p>

<p><i>Nemzetközi közlekedési hálózatokba történő integráltság elmélyítése</i></p>	<p>Jobban összekapcsolt Európa A célkitűzés a nagytérségi közlekedési infrastruktúrák (vasúti és közúti tengelyek) fejlesztésével érvényesíthető</p>
<p><i>Közszolgáltatások klímabarát fejlesztése</i></p>	<p>Zöldebb, karbonmentes Európa A célkitűzés a közszolgáltatásoknak helyet adó épületek energiahatékonyságot célzó beruházásai révén érvényesíthető</p> <p>Szociálisabb Európa A célkitűzés a közszolgáltatások (elsősorban a szociális ellátást nyújtó intézmények) fejlesztésével érvényesíthető</p>
<p><i>A belső periférikus térségek leszakadásának megelőzése</i></p>	<p>Intelligensebb Európa A célkitűzés a periférikus térségekben megvalósuló vállalkozásfejlesztési eszközökkel, és a kistelepülések kommunikációs hálózatokba történő jobb bekapcsolását elősegítő, digitalizációs törekvésekkel érvényesíthető</p> <p>Zöldebb, karbonmentes Európa A célkitűzés a közszolgáltatásoknak helyet adó épületek energiahatékonyságot célzó beruházásai révén, valamint a mezőgazdasági célú beavatkozásokkal (agrár-környezetgazdálkodási programokkal) érvényesíthető</p> <p>Szociálisabb Európa A célkitűzés a térségközpontokból nehezen elérhető kistelepüléseken megvalósuló, szociális gazdaság fejlesztését célzó törekvésekkel, valamint a települések népességmegtartó képességének javítását célzó infrastrukturális beruházások révén érvényesíthető, melynek eredményként ezen települések lakói nem szenvednek hátrányt a nagyobb, jobb adottságokkal rendelkező települések lakóihoz képest</p>

Kapcsolódás a Helyreállítási és Stressztűrőképességi Alap célrendszeréhez

Az Új Generáció EU (NGEU) elnevezést viselő, az MFF keretéhez mérhető volumenű pénzügyi csomag a hétéves keret költségvetés kiegészítője, melynek célja a Covid19-járvány által okozott példátlanul mély recesszióból történő kilábalás. Az eszköz fő alapja az a helyreállítási és stressztűrőképességi alap (RRF), amelynek időtávja azonban rövidebb, tekintettel arra, hogy a válságkezelés céljával összefüggésben lényeges jellemzője a gyors rendelkezésre állás és gördülékeny felhasználás. Az RRF futamideje ennek megfelelően 3 év lesz (2021-2023), a tagállamok 2026. december 31-ig bezárólag hívhatják le a forrásokat. Az eszköz magyarországi felhasználásának lényeges eleme a gazdaságfejlesztési zónák rendszere. Vas megye az Északnyugat-Magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna részét képezi, amelyre vonatkozóan folyamatban van a fejlesztési szándékok számba vétele.

Az RRF eszközzel kapcsolatban az alábbi 6, uniós szintű prioritás teljesülését kell szem előtt tartani a tagállamoknak:

- A biológiai sokféleséget is beleértve a zöld átállás
- A digitális átállás
- Gazdasági kohézió és versenyképesség
- Szociális és területi kohézió
- Válságokra való reagálási képesség
- Új generációs (fiatalok és gyermekek) projektek, elsősorban oktatás és képzés

További követelmény, hogy az alap forrásainak legalább 37%-át klímacélokra, minimum 20%-át pedig a digitális átállás előmozdítására kell fordítani. A helyreállítási alap felhasználását célzó terveknek gazdasági és szociális téren egyaránt tartós hatást kell kifejteniük, és a számottevő beruházási csomagot átfogó reformokkal kell kombinálniuk.

A koncepció átfogó és stratégiai céljai illeszkednek a helyreállítási alap fenti prioritásaihoz is, amelyet az alábbi táblázat mutat be:

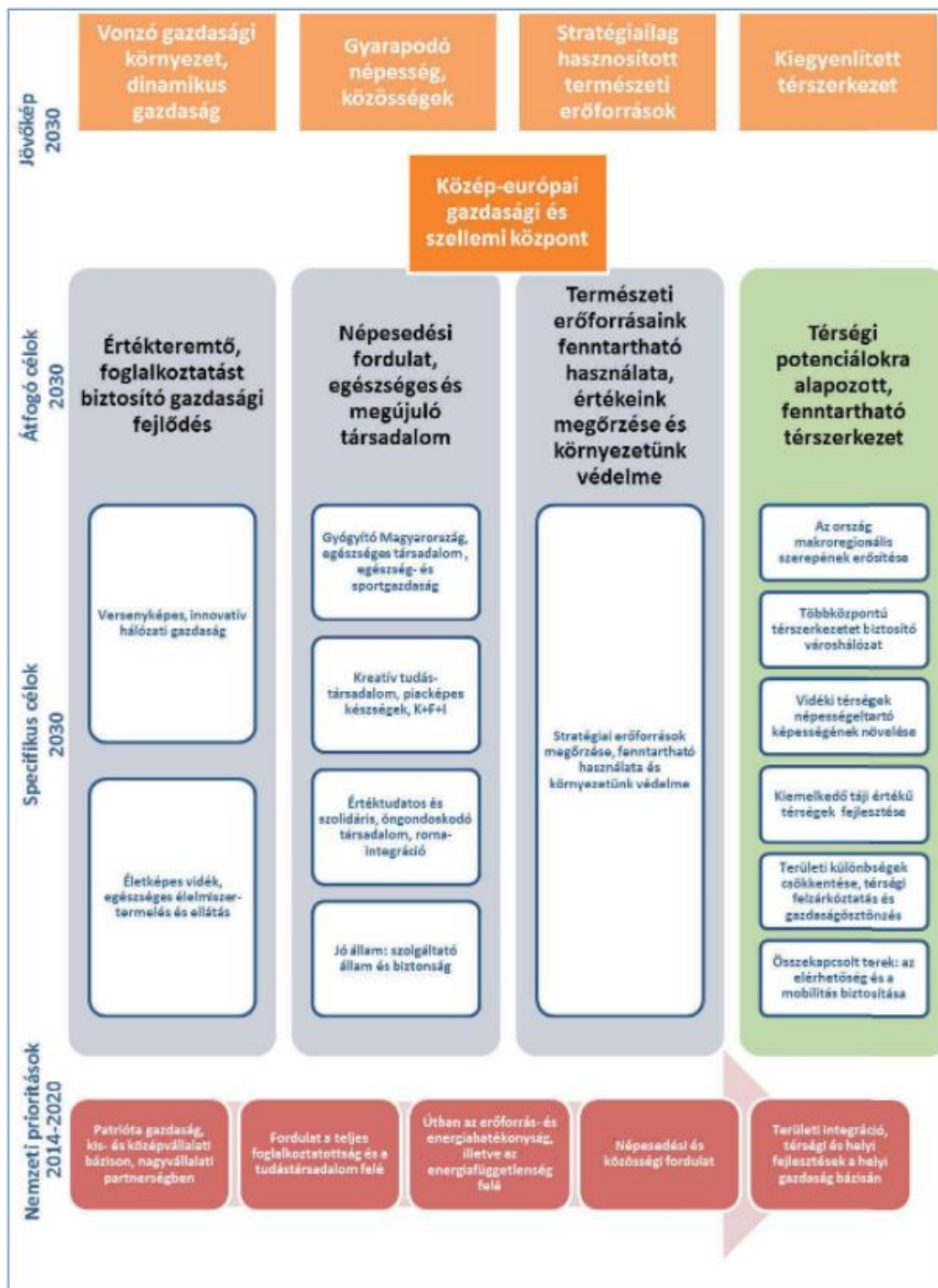
<i>A koncepció stratégiai céljai</i>	<i>A helyreállítási alap célkitűzéseire történő illeszkedés bemutatása</i>
<i>Szombathely és vonzáskörzetének dinamizálása és a város élhetőségének fokozása</i>	<p>Digitális átállás A célkitűzés a megyeszékhelyen megvalósuló innovációs és digitalizációs célú fejlesztéseken keresztül érvényesíthető</p> <p>Új generációs (fiatalok és gyermekek) projektek A célkitűzés a megyeszékhelyen megvalósuló oktatási fejlesztések, illetve a vállalati szféra és a felsőoktatás együttműködésének erősítésével érvényesíthető</p> <p>Gazdasági kohézió és versenyképesség A célkitűzés a megyeszékhelyen megvalósuló innovációs célú fejlesztéseken, illetve a K+F+I tevékenységeken keresztül, a felsőoktatás és a gazdasági szereplők együttműködésének erősítésével érvényesíthető</p> <p>Zöld átállás A célkitűzés a közösségi közlekedési rendszerek megyeszékhelyen és agglomerációjában megvalósuló fejlesztésével, a város távhőrendszerének és közintézmények, valamint egyéb épületek energetikai fejlesztésével érvényesíthető</p>

	<p>Szociális és területi kohézió</p> <p>A célkitűzés a közszolgáltatások (kiemelten a felsőoktatás és egészségügyi, szociális ellátás) fejlesztésével, illetve bérletprogram megvalósításával érvényesíthető</p>
<p><i>A térségi (al)központok dinamizálása és elérhetőségük javítása</i></p>	<p>Digitális átállás</p> <p>A célkitűzés a digitalizációt elősegítő törekvésekkel (a szélessávú hálózatok elérhetőségének javítása útján) érvényesíthető</p> <p>Gazdasági kohézió és versenyképesség</p> <p>A célkitűzés a megye térségközpontjaiban megvalósuló vállalkozásfejlesztési eszközökkel, törekvésekkel érvényesíthető</p> <p>Zöld átállás</p> <p>A célkitűzés a közösségi közlekedési rendszerek fejlesztésével, a barnamezős területek fejlesztésével érvényesíthető</p> <p>Szociális és területi kohézió</p> <p>A célkitűzés a térségközpontokból nehezen elérhető kistelepülések közlekedési viszonyainak javítása révén érvényesíthető, melynek eredményeként ezen települések lakói számára jobban hozzáférhetővé válnak az alapvető közszolgáltatások, így ezen települések lakói nem szenvednek hátrányt a nagyobb, jobb adottságokkal rendelkező települések lakóihoz képest</p> <p>Válságokra való reagálási képesség</p> <p>A célkitűzés a megye térségközpontjaiban megvalósuló vállalkozásfejlesztési eszközökkel, törekvésekkel, a helyi KKV-szektor, a rövid ellátási láncok erősítésével érvényesíthető</p>
<p><i>A turizmus feltételrendszerének erősítése az aktív-turisztikai attrakciók fejlesztésével</i></p>	<p>Zöld átállás</p> <p>A célkitűzés a turisztikai vonzerőhöz kapcsolódó energetikai beruházásokkal (pl. termál- és gyógyfürdők hulladék hőjének hasznosításával) érvényesíthető</p> <p>Szociális és területi kohézió</p> <p>A célkitűzés a turizmusban érdekelt helyi kisvállalkozások támogatásának útján érvényesíthető (melynek keretében külön hangsúlyt kap a járványhelyzet miatt nehéz helyzetbe került vállalkozások támogatása), a területi kohéziót szolgálják megye periférikus helyzetű térségeiben megvalósuló turisztikai fejlesztések</p> <p>Válságokra való reagálási képesség</p> <p>A célkitűzés a turizmusban érdekelt helyi kisvállalkozások támogatásának útján érvényesíthető (melynek keretében külön hangsúlyt kap a járványhelyzet miatt nehéz helyzetbe került vállalkozások támogatása)</p>
<p><i>A környezetvédelmi alpinfrasztruktúrák javítása</i></p>	<p>Zöld átállás</p> <p>A célkitűzés környezetvédelmi infrastruktúrák fejlesztésével, a megújuló energiaforrások hasznosítását célzó fejlesztésekkel érvényesíthető</p>

	<p>Szociális és területi kohézió</p> <p>A célkitűzés az ellátatlan kistelepülések szennyvízberuházásainak megvalósítása révén érvényesíthető, melynek keretében ezen települések lakói számára is hozzáférhető válik az alapvető közszolgáltatásként elvárható szennyvízkezelés, így ezen települések lakói nem szenvednek hátrányt a nagyobb, jobb adottságokkal rendelkező települések lakóihoz képest</p>
<p><i>Nemzetközi közlekedési hálózatokba történő integráltság elmélyítése</i></p>	<p>Gazdasági kohézió és versenyképesség</p> <p>A célkitűzés a nagytérségi közlekedési infrastruktúrák (vasúti és közúti tengelyek) fejlesztésével érvényesíthető</p> <p>Válságokra való reagálási képesség</p> <p>A nagytérségi közlekedési tengelyek fejlesztése a hazai piacra termelő vállalkozások és a belföldi turizmus számára javítja a lehetőségeket, így a külföldön fennálló válsághelyzetek hatásai tompíthatók</p>
<p><i>Közszolgáltatások klímabarát fejlesztése</i></p>	<p>Zöld átállás</p> <p>A célkitűzés a közszolgáltatásoknak helyet adó épületek energiahatékonyságot célzó beruházásai révén érvényesíthető</p> <p>Szociális és területi kohézió</p> <p>A célkitűzés a közszolgáltatások (elsősorban a szociális ellátást nyújtó intézmények) fejlesztésével érvényesíthető</p>
<p><i>A belső periférikus térségek leszakadásának megelőzése</i></p>	<p>Digitális átállás</p> <p>A célkitűzés a periférikus térségekben megvalósuló vállalkozásfejlesztési eszközökkel, és a kistelepülések kommunikációs hálózatokba történő jobb bekapcsolását elősegítő digitalizációs törekvésekkel érvényesíthető</p> <p>Zöld átállás</p> <p>A célkitűzés a közszolgáltatásoknak helyet adó épületek energiahatékonyságot célzó beruházásai révén, valamint a mezőgazdasági célú beavatkozásokkal (agrár-környezetgazdálkodási programokkal) érvényesíthető</p> <p>Szociális és területi kohézió</p> <p>A célkitűzés a térségközpontokból nehezen elérhető kistelepüléseken megvalósuló, szociális gazdaság fejlesztését célzó törekvésekkel, valamint a települések népességmegtartó képességének javítását célzó infrastrukturális beruházások révén érvényesíthető, melynek eredményként ezen települések lakói nem szenvednek hátrányt a nagyobb, jobb adottságokkal rendelkező települések lakóihoz képest</p>

A célrendszer kapcsolata az OFTK-val

Az Országos Fejlesztéspolitikai és Területfejlesztési Kon koncepció hazánk Országgyűlés által jóváhagyott, a nemzeti szintű ágazati és területi célkitűzéseket legmagasabb szinten szintetizáló fejlesztéspolitikai alapdokumentuma. Az OFTK jövőképe szerint „Magyarország 2030-ban Kelet-Közép-Európa egyik vezető gazdasági és szellemi központja lesz, lakosságának biztonságos megélhetést biztosító, az erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdasággal, azzal összefüggésben gyarapodó népességgel, megerősödött közösségekkel, javuló életminőséggel és környezeti állapottal.”

Az OFTK célrendszere

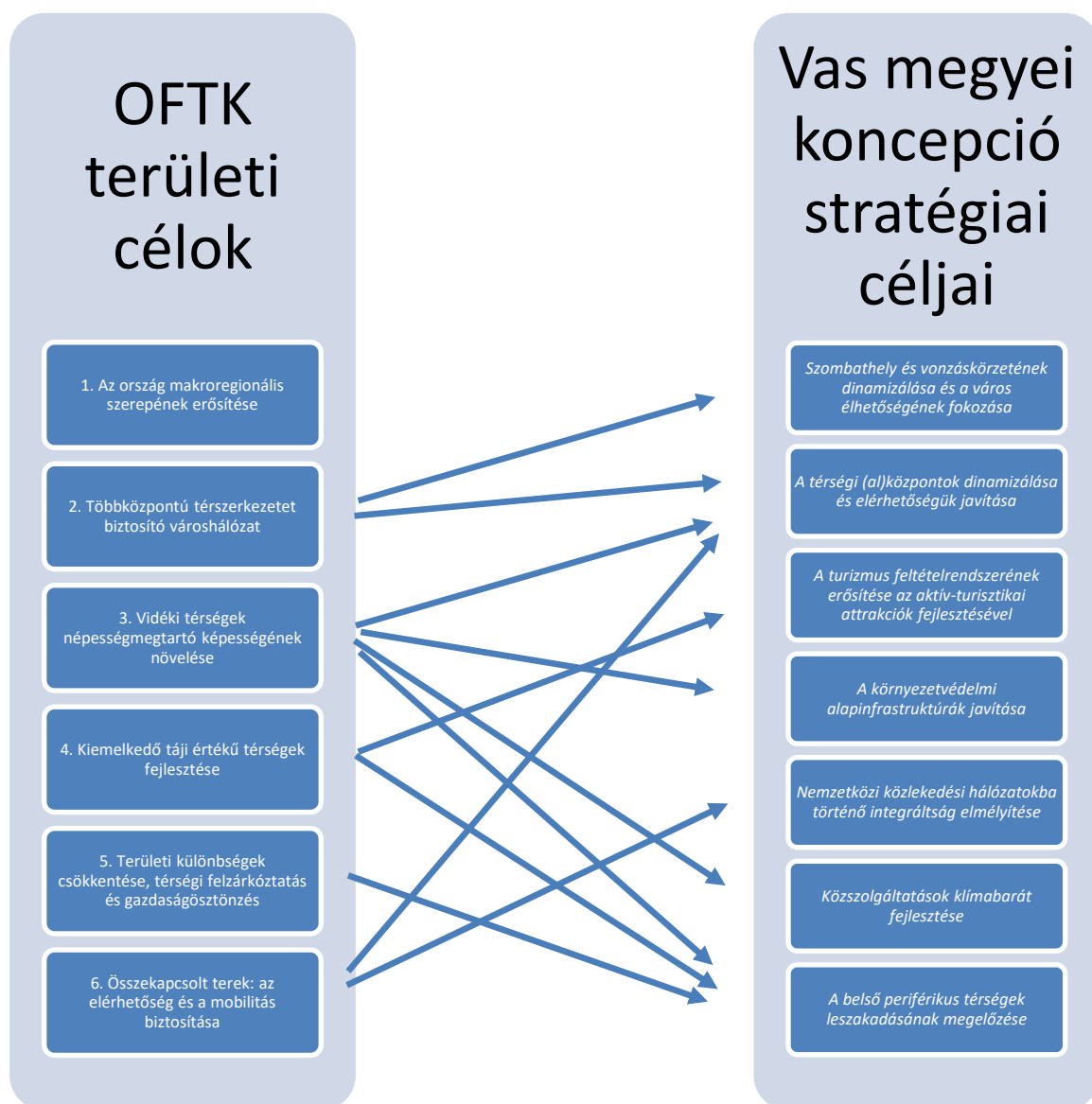
A megye és a nemzeti szintű átfogó fejlesztési célok összhangja az alábbiak szerint mutatható be:

Vas megyei átfogó céljai

- 1. Stabil, válságálló, versenyképes gazdaság**
- 2. Élhető települések és javuló környezeti állapot**
- 3. Gyarapodó tudástőke**

OFTK átfogó céljai

1. Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés
2. Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
3. Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme
4. Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet

A célrendszer kapcsolata a fontosabb ágazati koncepciókkal, tervekkel

A megyei koncepció stratégia céljai az alábbi összefüggésben illeszkednek az országos szintű ágazati stratégiákkal, koncepciókkal.

<i>Országos, ágazati jellegű stratégiák, koncepciók</i>	<i>Stratégiai célok kapcsolódása</i>
Országos Területrendezési Terv	<p>Az OTrT alapvető célja, hogy „ország egészére, valamint egyes kiemelt térségekre meghatározza a térségi területfelhasználás feltételeit, a műszaki infrastruktúra-hálózatok összehangolt térbeli rendjét, a terület- és gazdaságfejlesztés hatékony területi, területhasználati orientálása érdekében, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek, honvédelmi érdekek és a hagyományos tájhasználat megőrzésére, illetve erőforrások védelmére. A hatékony és korszerű területrendezés ennek érdekében folyamatos, rendszeresen megújuló, összehangolt rendszert alkot az ország területi képét megalkotó fejlesztési stratégiákkal.”</p> <p>Vas Megye Területfejlesztési Koncepciója áttételes módon, a megyei területrendezési tervhez történő illeszkedés révén kapcsolódik az OTrT-hez, a koncepcióban vázolt fő fejlesztési szükségletek (elsősorban a nagytérségi dimenzióban értelmezhető módon megjelenő beavatkozások, úgymint közlekedési hálózatok fejlesztése) igazodnak az OTrT-ben szereplő fejlesztésekhez.</p>
Program a Versenyképesebb Magyarorszáért	<p>A Program célként jelöli meg, hogy a magyar gazdasági növekedés tartósan az európai átlagos növekedést 2 százalékponttal meghaladja, ehhez határoz meg strukturális intézkedéseket a foglalkoztatás, a vállalati környezet, az adózás, a közszféra, az oktatás és az egészségügy területén.</p> <p>Vas Megye Területfejlesztési Koncepciója a foglalkoztatási törekvéseket, a vállalati környezetre vonatkozó célokat, az oktatási és részben az egészségügyi fejlesztési irányokat támogatja.</p>
Nemzeti Reformprogram	<p>2020-as Program kiemelten foglalkozik a koronavírus (COVID-19) járvány okozta társadalmi és gazdasági hatásokkal és a járvány okozta sokk kezelésének módjával.</p> <p>A megyei koncepció a gazdaságfejlesztési célok révén kapcsolódik a reformprogram célkitűzéseire.</p>
A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030	<p>A stratégia célja a hazai foglalkoztatottság több, mint 2/3-át biztosító KKV szektor erősítésén keresztül a gazdaság fejlesztése. Célként tűzi ki egy nemzetközileg is sikeres, dinamikus magyar vállalkozói kör kialakítását és a sok ember megélhetését biztosító, széles kisvállalkozói kör működésének, társadalomszervező szerepének megerősítését. A szabályozási eszközök és az üzleti környezet mellett a technológiai fejlesztéseket, az innovációt és az ezekhez szükséges finanszírozási formák kiterjesztését is fontos eszközként rögzíti.</p> <p>Ezen célok megjelennek a megyei koncepció gazdaságfejlesztési céljai között is, a KKV-szektor megerősítése, a gazdaság diverzifikálása a megyeszékhely, valamint a térségi alközpontok dinamizálására vonatkozó stratégiai célok szintjén.</p>

<p>Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030</p>	<p>A stratégia alapvető célkitűzései közé tartozik a kínálat minőségi fejlesztését célzó termék- és attrakciófejlesztés, a kínálat térbeli és időbeni koncentrációjának csökkentése, és az ehhez kapcsolódó alpinfrastruktúra-fejlesztés és marketingkommunikáció. A stratégia első számú klasszikus turisztikai termékként rögzíti az egészségturizmus területét.</p> <p>A megyei fejlesztési koncepció külön stratégiai célt szentel a turisztikai fejlesztéseknek, melynek keretében szintén hangsúlyt fektet a vonzerők (kiemelten a gyógyfürdők) hatókörének térbeli kiterjesztésére, az attrakciók diverzifikálására.</p>
<p>Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia</p>	<p>A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia a négy erőforrás (emberi, társadalmi, természeti és gazdasági) megőrzését és gyarapítását tűzi ki célul.</p> <p>A Vas Megyei Területfejlesztési Koncepció horizontális célként több olyan törekvést is megfogalmaz, amelyek a fejlesztések fenntarthatósági dimenzióit erősítik, a stratégiai célok mentén kirajzolódó szemlélet, különösen a hátrányos helyzetű térségeket célzó beavatkozások illeszkednek az NFFK szellemiségéhez.</p>
<p>Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)</p>	<p>A NÉS célul tűzi ki az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését, a szén-dioxid elnyelő kapacitások növelését. Hangsúlyozza a klímaváltozás negatív hatásaihoz való alkalmazkodás fontosságát.</p> <p>A Vas Megyei Területfejlesztési Koncepció az éghajlatváltozással kapcsolatos folyamatokra különös figyelmet fordít. Horizontális célként is rögzíti a klímaváltozás hatásaira történő felkészülés elvárását, valamint kiemeli a megújuló energiaforrások további hasznosításának követelményét is.</p>
<p>Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)</p>	<p>A Nemzeti Tájstratégia átfogó célként fogalmazza meg a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználatot. A dokumentum stratégiai céljai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás megalapozása; • Élhető táj – élhető település – bölcs tájhasznosítás; • A tájidentitás növelése. <p>A megyei koncepció markáns értéként jelöli a természeti-táji értékeket, a megye egyik húzóágazataként nevesített aktív-turisztika egyik fontos bázisát jelentik a megyében. A koncepció külön célként nevesíti ezen fejlesztéseket, továbbá horizontális célként rögzíti a fenntartható környezet- és tájhasználat ösztönzését.</p>
<p>4. Nemzeti Környezetvédelmi Program</p>	<p>A 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program stratégiai céljai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása. • Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata. • Az erőforrás-takarékosság és a -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése <p>Mindhárom stratégiai cél összhangban van a megyei területfejlesztési koncepció célrendszerével, a javasolt fejlesztési irányok döntő többsége az életminőség feltételeinek javítását célozza. A természeti erőforrások fenntartható hasznosítása a koncepció átfogó céljai között</p>

	<p>is megjelenik, a fenntarthatósági célok mellett a horizontális célok között is szerepelnek.</p>
<p>Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.</p>	<p>A dokumentum fő célkitűzései közé tartozik a munkaerő-piaci integráció erősítése, az esélyteremtő oktatás, az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása, lakhatási feltételek további javítása, lakhatási szegregáció felszámolása és a minőségi közszolgáltatások elérhetőségének biztosítása, valamint tartósan rászoruló, köztük a társadalom perifériájára sodródó roma közösségek integrálása.</p> <p>Vas Megye Területfejlesztési Konceptiója a közszolgáltatásokhoz történő hozzáférés javítását célként nevesíti, emellett a felzárkózási szempontból kritikus helyzetben lévő, elnéptelenedéssel veszélyeztetett periférikus térségek komplex beavatkozásainak külön stratégiai célt szentel.</p>
<p>Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030</p>	<p>A Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030 az alábbi célokat fogalmazza meg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Megyeszékhelyek gyorsforgalmi úti elérhetőségének megteremtése, • Autópályák továbbépítése az országhatárig, • Járműgyártási stratégia megalkotása, • Környezetre gyakorolt negatív hatások csökkenése, • Természeti erőforrásokkal történő fenntartható gazdálkodás • Nem megújuló energiaforrások és nyersanyagok felhasználásának csökkentése • Foglalkoztatás javulása. <p>A megyei koncepció a stratégiai célok között fogalmazza meg a nemzetközi közlekedési hálózatokhoz történő kapcsolódás kiteljesítését, valamint az alközpontok elérhetőségének javítását, emellett a járműipar – mint a megye egyik húzóágazata – kapcsán jelentkező kihívásokra is reflektál.</p>

A célrendszer kapcsolata a szomszédos megyék területfejlesztési dokumentumaival

A megyei koncepció stratégia céljai az alábbi összefüggésben szomszédos megyék területfejlesztési dokumentumaival.

<i>Jövőkép</i>	
Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Koncepció	Győr-Moson-Sopron megye víziója, hogy megtartja és erősíti Magyarországon betöltött kiemelkedő gazdasági szerepét, valamint 2030-ra az erős közép-európai régió sikeres, meghatározó gazdasági-szolgáltató és szellemi központjává válik. A szomszédos országok közelsége révén a velük való együttműködése tovább bővül. Győr-Moson-Sopron, az innovatív, fenntartható, egészséges megye.
Veszprém Megyei Területfejlesztési Koncepció	A Dunántúl szívében fekvő, ezerarcú természeti környezettel rendelkező, tradícióit gondoskodva őrző Veszprém megye egészséges társadalmának alkotó munkaerejével, tudásával, innovációra való nyitottságával, feltörekvő gazdaságával vonzó, élhető és versenyképes térség. Olyan terület, ahol jó és biztonságos az élet, kulturált a társadalom, megvalósul a kiemelkedő táji-, természeti és az emberi erőforrások fenntartható használata. Javul a környezet minősége, a helyi társadalom rétegei széleskörű együttműködésének is köszönhetően erősödik a közösség megtartó ereje és az indokolatlan térbeli és társadalmi egyenlőtlenségek mérséklődnek.
Zala Megyei Területfejlesztési Koncepció	Gazdag és harmonikusan fejlődő zöld Zala megteremtése, amely elsősorban egy összetartó társadalmat és tisztas megélhetést biztosító gazdasággal, erős területi kohéziót biztosító közlekedési rendszerrel és élhető települések együttműködő hálózatával - a természet egyensúlyát megőrizve - harmonikusan fejlődő megyét jelent.
A vizsgált megyék célrendszere a jövőkép szintjén némileg eltérő fókusszal rendelkezik, Győr-Moson-Sopron megye a gazdasági szerepre, Veszprém megye a természeti környezetre és élhetőségre, míg Zala megye a harmonikus fejlődésre helyezi a hangsúlyt.	
<i>Átfogó célok</i>	
Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Koncepció	1. innovatív, versenyképes megye, 2. fenntartható, klímabarát megye, 3. „egészséges” megyei társadalom
Veszprém Megyei Területfejlesztési Koncepció	1. A gazdasági növekedés, a térségi potenciálokra építő, a versenyképességet fokozó gazdaságfejlesztés 2. A lakosság életminősége javítása, „jól léte” biztosítása, a XXI. század nyújtotta technikai lehetőségek sokoldalú alkalmazásával, a helyi társadalmak fejlesztése 3. A térszerkezet tudatos alakítása, a versenyképességet segítő szerkezetfejlesztés, várostérségek összehangolt fejlesztése

Zala Területfejlesztési Koncepció	Megyei 1. Jól működő, fejlett gazdaság 2. A foglalkoztatás bővítése és társadalmi kohézió 3. Élhető Zala megye
<p>Az átfogó célok szintjén a vizsgált három megye mindegyike célként fogalmazta meg a gazdasági fejlődést. A környezetvédelmi célok Győr-Moson-Sopron megyében jelennek meg önálló átfogó célként, míg a másik két megye célrendszere az élhetőség, az életminőség szempontjából ragadja meg az infrastruktúra fejlesztésének kérdéskörét. A humán tőke szempontjából Győr-Moson-Sopronban az egészséget, Zalában a foglalkoztatást és társadalmi kohéziót tartják elsődlegesnek, míg Veszprém megyében a ezen tématerület helyett a térszerkezet alakítására helyezik a hangsúlyt.</p>	

14. Térhasználati fejlesztési elvek

A megyei fejlesztési koncepció kialakítása során tekintetbe kell venni a területrendezés szempontjait, a területfejlesztési tervezés és területrendezési tervezés jobb összhangjára van szükség. A térhasználati elvek általános ajánlásai az OFTK szintjén is megjelennek, az alábbiak szerint:

- okszerű és takarékos területhasználat,
- városok szétterülésének megakadályozása,
- biztonságos hozzáférés az infrastrukturális rendszerekhez mindenkinek,
- értékörzés a fenntarthatóság szolgálatában,
- a helyi erőforrások használata és gazdaság fejlesztés támogatása.

A megyei szinten megfogalmazható térhasználati elvek Vas megye Területrendezési Tervében jelennek meg. A dokumentum felülvizsgálata 2019-2020 során történt meg, a Vas Megyei Önkormányzat az 4/2021. (II.15.) önkormányzati rendelettel hagyta jóvá.

A dokumentum hivatkozik az OFTK-ban rögzített térhasználati elvekre, emellett követelményként rögzíti, hogy a védelmi övezeteken kívüli térségekben a gazdaságfejlesztés számára kellő kiterjedésű, műszaki infrastruktúra hálózattal és kapacitásaival jól ellátott terület álljon rendelkezésre. Az új fejlesztési területek kijelölésénél azonban figyelembe kell venni a takarékos területhasználat szempontjait, valamint a területrendezési szabályozás védelmi övezeteinek határait. A kompakt várospolitikai elvének érvényesítésében kiemelt szerepe van az önkormányzatok koordinált együttműködésének.

A területi fejlesztési potenciálok érvényesítése szempontjából a megye területrendezési terve módosításában különös jelentősége van az egyedileg meghatározott (fejlesztési) övezetek meghatározásának, lehatárolásának és szabályozásának. Ezen övezeti előírások és ajánlások adnak iránymutatást a különböző funkcióra tervezett területek vonatkozásában az adottságokat és a fejlesztési potenciálokat együttesen figyelembe vevő differenciált szabályozásra. A hatályos megyei rendezési terv az alábbi egyedi övezeteket határozta meg, melyekhez az alábbi előírások vonatkoznak:

- innovációs-technológiai fejlesztés támogatott célterületének övezete, ahol
 - a kijelölt kereskedelmi, szolgáltató gazdasági besorolású területeken az építési telek megengedett legnagyobb beépítettsége 10%-al lehet magasabb, a legkisebb zöldfelületi arány pedig 5%-al alacsonyabb, mint az OTÉK-ben szabályozott mérték
- logisztikai fejlesztések támogatott célterületének övezete, ahol
 - a kijelölt kereskedelmi, szolgáltató gazdasági besorolású területeken az építési telek megengedett legnagyobb beépítettsége 10%-al lehet magasabb, a legkisebb zöldfelületi arány pedig 5%-al alacsonyabb, mint az OTÉK-ben szabályozott mérték
- turisztikai fejlesztések támogatott célterületének övezete, ahol
 - az érintett települések településfejlesztési koncepciója és településrendezési eszközei készítése során törekedni kell a turisztikai nyomvonalas fejlesztések folytonosságára, az egymást gyengítő párhuzamosságok kiküszöbölésére
- víztározási fejlesztések támogatott célterületének övezete, ahol
 - az érintett települések integrált településfejlesztési stratégiája és településrendezési eszközei készítése, felülvizsgálata, valamint módosítása során vizsgálni kell a víztározási fejlesztések lehetőségét. A tervezésbe be kell vonni a vízfolyás mentén érintett szomszédos településeket.

Az egyedileg meghatározott övezetek illeszkednek a koncepció stratégiai céljainak területi vetületeihez, így az innovációs-technológiai fejlesztés támogatott célterületének övezete, valamint a logisztikai fejlesztések támogatott célterületének övezete az 1. és 2. stratégiai cél, a turisztikai fejlesztések támogatott célterületének övezete a 3. sz. stratégiai cél, a víztározási fejlesztések támogatott célterületének övezete pedig a 4. sz. stratégiai cél keretében rögzített térségi preferenciákhoz kapcsolódik.

Átfogó térhasználati szempontként mindemellett az alábbiak fogalmazhatók meg:

- a fejlesztések a természet- és környezetvédelmi szempontok figyelembevételével valósuljanak meg;
- a beruházások olyan területeken kerüljenek megvalósításra, melyek elhelyezkedése egyaránt szolgálja a társadalom érdekeit és a környezet védelmét;
- olyan területek kerüljenek bevonásra és olyan fejlesztések legyenek egymás mellé állítva, amelyek között a körforgásos gazdaság előnyei minél jobb arányban megvalósulhatnak

15. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere, a koncepció üzenetei

A koncepció szintjén megfogalmazott fejlesztési irányok megvalósításának eszközei a prioritások és az intézkedések rendszere, amelyeket részletes módon a megyei területfejlesztési program rögzít. A prioritások az átfogó fejlesztési célok és azok stratégiai rész céljai mentén kerülnek kijelölésre.

A prioritások egyrészt orientálják a megyei program szerkezetét, másrészt a megyei programok kialakítását, így a végső prioritás-szerkezetet a program végrehajtására allokált források feltételrendszere határozza meg.

- Gazdaságfejlesztés
 - KKV-szektor beruházásainak ösztönzése
 - Digitalizáció szintjének növelése
 - Kutatóbázisok fejlesztése
- Turisztikai feltételrendszer fejlesztése
 - Aktív-turisztikai vonzerők fejlesztése, hálózatba szervezése
 - Szálláshelyek kapacitás-, és minőségfejlesztése
- Humán közszolgáltatások fejlesztése
 - Oktatási, kulturális intézmények fejlesztése
 - Egészségügyi ellátás fejlesztése
 - Szociális ellátórendszerek fejlesztése
 - Foglalkoztatás-politikai beavatkozások
- Egészséges környezet fejlesztése
 - Környezetvédelmi alpinfrastruktúrák fejlesztése
 - Klímaváltozással kapcsolatos felkészülés támogatása
 - Megújuló energiaforrások kiaknázása
- Közlekedésfejlesztés
 - Nagytérségi közlekedési rendszerek elérhetőségének javítása
 - alsórendű közlekedési hálózatok minőségfejlesztése
 - Községi közlekedés infrastrukturális és szervezeti háttérének fejlesztése
 - Kerékpáros közlekedés fejlesztése

A prioritások területi fókuszja a helyzetelemzés alapján és a stratégiai célok mentén eltérő kell, hogy legyen, melyek alapján három jól körülhatárolható térség jelölhető ki a megyében:

- Szombathely és közvetlen vonzáskörzete
- Dél-Vas megye aprófalvas, természeti-táji erőforrásokban gazdag térségei
- Északi gazdasági, gyógy- és kulturális turisztikai övezet

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény alapján a megyei önkormányzatok területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat látnak el. A törvényben foglalt közfeladatok ellátása során a megyei önkormányzat összehangolja a kormányzat, az önkormányzatok és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit, ennek keretében a tervezés és a végrehajtás során gondoskodik a partnerség elvének érvényesítéséről.

A koncepció által kijelölt fejlesztési irányok és elvek érvényesítésében azonban a megyei önkormányzatnak csak közvetett szerepe lehet.

A megyében megvalósuló egyes konkrét fejlesztések, beruházások végrehajtásában az alábbi szervezeteknek van – potenciális projektgazdaként – meghatározó szerepe:

- gazdasági szervezetek, vállalkozások,
- települési önkormányzatok,
- civil szervezetek,
- egyházak,
- ágazati szereplők (pl. Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.)
- térségi dekoncentrált szervezetek (pl. vízügyi igazgatóság, kormányhivatal)
- képző intézmények, kutatóintézetek

A megyei önkormányzatnak közvetlen felelősségi-, és feladatköre lesz ugyanakkor a települési önkormányzati fejlesztések egyik leginkább jelentős programjának, az EU 2021-2027 közötti többéves pénzügyi kerete terhére finanszírozott Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusznak a megyei szintű megvalósításában. Ennek érdekében elkészíti a megye integrált területi programját, amelynek kidolgozása során különös figyelmet fordít a területfejlesztési koncepcióban rögzített fejlesztési célok érvényesítésére.

A területfejlesztési koncepció üzenetei az egyes szereplők számára:

<p>Gazdasági szervezetek, vállalkozások</p>	<p>Aktívan használják ki az állami és európai uniós fejlesztési lehetőségeket, növeljék kutatás-fejlesztési ráfordításaikat, mélyítsék el a digitalizáció szintjét, tegyenek előrelépéseket az atipikus, rugalmas foglalkoztatási formák irányába (részben az esetleges egészségügyi járványhelyzetek kezelésére tekintettel, továbbá nemcsak a kisgyermekes szülők, de más munkavállalók számára is). A telephelyek kiválasztása, fejlesztése során lehetőség szerint vegyék figyelembe a területi felzárkózás szempontjait is.</p>
<p>Civil szervezetek, egyházak</p>	<p>Törekedjenek a megyei értékek, a megyei identitás megőrzésére, erősítésére. A helyi közösségek szervezésével járuljanak hozzá a települések népességmegtartó-képességének erősítéséhez. A nehéz helyzetben lévők segítségével járuljanak hozzá a szociális háló funkciójának kiteljesítéséhez. Önkéntes szerveződések létrehozásával járuljanak hozzá a klímaváltozás okozta kockázatok csökkentéséhez, a település önvédelmi képességének növeléséhez.</p>
<p>Képző intézmények, kutatóintézetek</p>	<p>Aktívan reagáljanak a gazdaság részéről érkező igényekre, alakítsanak ki élénk kapcsolatot a gazdasági szereplőkkel, vegyenek részt kutatás-fejlesztési projektekben. Járjanak élen a digitalizáció nyújtotta lehetőségek kihasználásában.</p>
<p>Szomszédos és külhoni területek</p>	<p>Törekedjenek a térségi határokon átnyúló léptékű fejlesztések összehangolására, mélyítsék el a koordináció szintjét.</p>

A területfejlesztési koncepció üzenetei az egyes ágazatok számára:

<p>Településügy, településfejlesztés</p>	<p>A települések fejlesztései során fontos szem előtt tartani a fenntarthatósági szempontokat, a barnamezős, hasznosítatlan területek fejlesztését, a települések szétterülésének megelőzését. Az elnéptelenedéssel veszélyeztetett településeken komplex beavatkozások szükségesek, míg a túlterheléssel küzdő városok (kiemelten a megyeszékhely) esetében az élhetőség megőrzése az elsődleges szempont.</p>
<p>Gazdaságfejlesztés (gazdasági szabályozás, turizmus, ipar, kkv, bel- és külkereskedelem)</p>	<p>Törekedni kell a húzóágazatok (járműipar és kapcsolódó tevékenységek, turizmus) beágyazottságának növelésére, valamint a sérülékeny ágazatok kitettségének csökkentésére, az ellátási láncok rövidítésére, illetve a digitalizáció szintjének növelésére.</p>
<p>Közlekedésfejlesztés</p>	<p>Fontos a hiányzó gyorsforgalmi szakaszok kiépítése és a vasúthálózat további modernizálása, a közforgalmú közlekedési szolgáltatások színvonalának javítása és az egyéni közlekedéssel szemben versenyképesebb alternatíva létrehozása érdekében (újabb intermodális csomópontok kiépítése). Emellett a mellékút-hálózat korszerűsítése is kritikus fontosságú a vidéki térségek leszakadásának megelőzésében.</p>
<p>Energetika és klímapolitika</p>	<p>Törekedni kell a megye klímastratégiájában foglalt célkitűzések megvalósítására, emellett fontos, hogy a települések (elsősorban a térségközpontok) is rendelkezzenek saját, klímavédelemre vonatkozó stratégiával, és fejlesztéseik megtervezésében támaszkodjanak az azokban foglalt célokra.</p> <p>Fontos a megújuló energiaforrásokban rejlő további potenciálok mind nagyobb mértékű kiaknázása.</p>
<p>Környezet- és természetvédelem</p>	<p>Törekedni kell a még hiányzó környezetvédelmi infrastruktúrák kiépítésére, emellett a megye kedvező környezeti állapotának (pl. ivóvízkincs, erdőterületek) megőrzésére.</p>
<p>Vízgazdálkodás</p>	<p>A vízgazdálkodási feladatok kapcsán tekintetbe kell venni a klímaváltozás jövőbeni hatásait, így az árvízvédelmi beavatkozások mellett törekedni kell a tározási, vízvisszatartási- és öntözési lehetőségek, valamint a csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek fejlesztésére. A vízgazdálkodási célú fejlesztések kapcsán törekedni kell a kedvező természeti állapotban lévő felszíni vizek (pl. Rába) természetességének megőrzésére.</p>
<p>Agrár- és élelmiszergazdaság</p>	<p>Törekedni kell az ágazat versenyképességének növelésére, a precíziós mezőgazdaság követelményeinek elősegítésére, amelynek során azonban érvényre kell juttatni a környezeti fenntarthatóság, és a vidéki népesség foglalkoztatásának szempontjait is. Fontos szempont az ellátási láncok rövidítése, az input-anyagok beszerzésével kapcsolatos kitettség csökkentése.</p>
<p>Vidékfejlesztés</p>	<p>Az elnéptelenedéssel veszélyeztetett településeken komplex beavatkozások szükségesek a települések vonzerejének erősítése érdekében.</p>
<p>Egészségügy</p>	<p>Az egészségügyi ellátórendszer elérhetőségének biztosítása, főként a periférikus helyzetű térségekben különös jelentőséggel bír. Ehhez kapcsolódó szempont a vidéki háziorvosi praxisok vonzerejének növelése. Törekedni kell az ellátórendszerek kapacitásainak növelésére, az esetleges jövőbeni járványhelyzetek hatékony kezelése céljából.</p>

Szociális ügyek	A leszakadással veszélyeztetett rétegek számára biztosítani kell a szociális hálót, annak érdekében, hogy a foglalkoztatási lehetőségeik ne szenvedjenek nehezen visszafordítható hátrányt. Az előregedő társadalom szempontjából fontos az idősellátás feltételrendszerének javítása, melynek az állami szereplők mellett a falugondnoki szolgálat is érdemi szereplője.
Köznevelés	A köznevelés szempontjából fontos cél a digitalizáció által támasztott kihívásokra történő reflektálás, a digitális oktatási technológiák által kínált lehetőségek jobb kihasználása.
Felsőoktatás	Kívánatos a felsőoktatás és a gazdasági szféra szorosabb együttműködése, az alkalmazott kutatás, a duális képzés lehetőségeinek jobb kiaknázása, és a gazdasági igényekre rugalmasabban reagáló egyetemi szektor. A megyeszékhely fejlesztéseinek tervezése során kiemelt szempontként kell figyelni azok felsőoktatásra gyakorolt hatását.
Kutatás-fejlesztés és innováció	Fontos, hogy érzékelhető növekedés történjen a kutatás-fejlesztési ráfordítások és a kutatóhelyek száma szintjén egyaránt. Törekedni kell arra, hogy a megyében működő vállalkozások, illetve potenciális befektetők körében növekedjen az igény fejlesztési tevékenység meghonosítására is.
Kulturális örökség, kultúra	A megye turisztikai kínálatának szervezése, összehangolása kapcsán tekintetbe kell venni a kulturális értékeket, amelyek a gyógyturizmus fontos kiegészítő elemei lehetnek, hozzájárulhatnak a tartózkodási idők növeléséhez, a turisztikai kínálat diverzifikációjához. A helyi identitás, a közösségek megtartó erejének növelése, a települések élhetősége szempontjából kiemelt fontosságú a helyi kulturális örökség ápolása, valamint a pezsgő kulturális élet lehetőségeinek kiterjesztése.
Közigazgatás-szervezés	A dekoncentrált államigazgatási szervezetek szintjén fontos a szakpolitikai célok és a helyi fejlesztési igények összehangolása.
Önkormányzati politika	A települési önkormányzatok politikájának fontos szempontja kell, hogy legyen a fejlesztések stratégiai kontextusba történő helyezése, azok megvalósításának átgondolt módon, a lehetséges szinergiák kiaknázásával és a közösség széleskörű bevonásával történő tervezése. A fejlesztések előkészítése során fokozott hangsúlyt kell helyezni a fenntarthatósági szempontokra, a projektek keretében létrehozott infrastruktúrák működtetésének jövőbeni terheire.
Honvédelem	A honvédelmi kapacitások erősítésének szükségességére, a társadalmi ellátórendszerek sérülékenységére világított rá a koronavírus-járvány, amely azonban egyéb krízishelyzetek, pl. a klímaváltozás kapcsán potenciálisan előálló árvízi kockázat, ipari katasztrófák (lásd vörösiszap-katasztrófa), stb. kapcsán is hatékonyan egészítheti ki a katasztrófavédelem kapacitásait. A felhagyott katonai infrastruktúrák gazdaságfejlesztési célú hasznosítása előtérbe kerülhet azokon a településeken, ahol ilyen területek találhatóak. (Az ilyen területeken megvalósítandó fejlesztések előnyben részesítendőek a zöldmezős beruházásokkal szemben.)

16. A tervezési folyamat, a társadalmasítás és legitimáció leírása

A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) kormányrendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 13. § (1) bekezdése értelmében a területfejlesztési koncepció és program kidolgozásának része az állampolgárok, az érdekképviselők, a társadalmi szervezetek és a vállalkozások tervezésbe való bevonását részletező partnerségi terv.

A területfejlesztési koncepció tervezésének időszaka alatt a koronavírus-járvány következtében beszűkültek a partnerségi folyamat klasszikus, személyes részvétellel járó csatornái, így a bevonás alapvetően írásos módon történt.

A társadalmasítási folyamattól várt hatások:

- helyzetelemzésben megállapított folyamatok, trendek validitásának fokozása
- célrendszerrel kapcsolatos releváns visszajelzések összegyűjtése és beépítése a dokumentumba; környező megyékkel való összhang megteremtése;
- további fejlesztési javaslatok és elképzelések feltárása;
- fejlesztési irányok fontosságának priorizálása;
- területfejlesztési koncepció ismertségének és társadalmi elfogadottságának biztosítása.

A Vas Megyei Önkormányzati Hivatal Partnerségi Terv végrehajtásával kapcsolatos feladatai:

- koordinálja a területi tervezési feladatok végrehajtását;
- javaslatot tesz a társadalmi konzultáció egyes fázisainak módszereire;
- a társadalmi egyeztetés egyes szakaszaiban megszervezi és megteremti az alkalmazott eszközök szervezeti, technikai hátterét;
- azonosítja a társadalmi egyeztetések résztvevőit;
- meghatározza a társadalmi egyeztetések időszakát, helyszínét, felületét és biztosítja annak nyilvánosságát;
- kidolgozza a beérkezett vélemények, észrevételek, kérdések megválaszolásának formáját és módját;
- összegzi a területi terv egyeztetése során tett véleményeket, társadalmi észrevételeket - a tervezői válaszokkal kiegészítve -, majd azokat az egyes munkafázisok dokumentációjához csatolja.